

ANUARI MÈDIA. CAT

ELS SILENCIS MEDIÀTICS DE 2011

Anuari Mèdia.cat 2012

Coordinació i edició: Roger Palà i Sergi Picazo

Redacció: Xavier Alegret, Laia Balasch, Joan Farrés, Montse Santolino, Jordi de Miguel, Roger Tugas, Xavier Gispert, Maria Manyosa Masip, Víctor Saura, Joan Canela i Barrull, Bernat Ferrer i Frigola, Noura Aharchi Amghar, Vera Giró Castell, Francesc Viadel, Ariadna Cortés i Albert Balanzà

Disseny i maquetació: Helena Olcina i Amigo

Correcció lingüística: Coloma Moreno

Impressió: El Tinter

ISBN: 9788461583959

ÍNDEX

- **SIS BORBONS I CENTENARS DE 'MARIACHIS'** 11
La infanta Pilar de Borbó, germana del rei Joan Carles I, té un patrimoni de 4,5 milions en una SICAV que pràcticament no paga impostos
- **AGBAR, UNA GESTIÓ IL·LEGÍTIMA DE L'AIGUA** 19
Una sentència afirma que no hi ha contracte de concessió que reguli la relació entre l'Ajuntament de Barcelona i l'empresa que subministra l'aigua a la capital catalana
- **LES GUERRES DELS BANCS CATALANS** 29
Un informe de Setem denuncia que el Banc Sabadell, La Caixa, Bankia, Catalunya Caixa i Banca March financen i inverteixen en empreses de producció armamentística
- **CATALUNYA CAIXA PROMOU L'ESPECULACIÓ AMB ALIMENTS BÀSICS** 39
L'ONG Veterinaris Sense Fronteres denuncia l'entitat d'estalvis catalana per col·laborar en l'encariment mundial de productes de primera necessitat a través d'un dipòsit financer de risc
- **PROTESTES ECOLOGISTES CONTRA EL GASODUCTE DEL VALLÈS** 49
La nova canonada que ha d'unir Martorell i Figueres per transportar gas natural a l'Europa central té un futur incert pels dubtes del govern francès sobre el projecte
- **UN PARC TEMÀTIC EN NOM DE DÉU** 59
La nova legislació turística i d'urbanisme del govern balear obre les portes de Mallorca a Tierra Santa, el primer complex d'oci catòlic a Europa
- **EL FRAU FISCAL COSTA A CADA CATALÀ 876 EUROS L'ANY** 69
El 71% de l'evasió tributària, que es calcula en uns 16.000 milions d'euros, es produeix entre les grans fortunes i corporacions empresarials
- **SENSE LLEI PER ALS LOBBYS** 79
L'Estat espanyol és un dels pocs països europeus que encara no té cap normativa perquè els grups d'interessos i l'acció política es relacionin de forma transparent

- **SENTÈNCIA CONTRA LA “POLÍTICA ANTISINDICAL” DE FORD** 91
Una resolució pionera del Tribunal Superior de Justícia valencià destapa les pràctiques de discriminació sindical continuada dins la multinacional automobilística
- **LES 27 LLEIS CATALANES EMPANTANEGADES AL CONSTITUCIONAL** 99
L'Alt Tribunal espanyol té pendents de resoldre recursos d'inconstitucionalitat de fins a 16 lleis catalanes, 8 de valencianes i 3 de les Illes
- **LES TRAMPES DEL BURCA** 109
La Generalitat prohibirà el burca i el nicab als carrers de tot Catalunya a final del 2012 amb la futura Llei de Drets i Deures de la Ciutadania
- **CINC CASOS D'ÈXIT EN MEDIACIÓ SOCIAL** 119
La mediació com a resolució de conflictes ha reconduït l'any 2011 més de 2.400 disputes a la demarcació de Barcelona. L'àrea metropolitana és el territori on es registren més tensions socials, veïnals, generacionals i religioses. Destaquem cinc casos d'èxit arreu de Catalunya
- **PAÍS VALENCIÀ: UN MODEL EN VIA D'EXTINCIÓ** 129
Els valencians continuen donant suport al PP malgrat els casos de corrupció i el balafament. El clientelisme, la corrupció i el mal record dels governs del PSPV són factors que contribueixen a mantenir les majories de la dreta
- **LES RAONS DEL NO** 137
Gairebé un 50% de catalans votaria 'no' o s'abstindria en un referèndum sobre la independència, per motius identitaris i econòmics o perquè prefereix un model federal per a l'Estat espanyol
- **ELS BALAÑÀ, TRES GENERACIONS DE DISCRECIÓ I NEGOCI** 147
El govern català, arran d'una esmena de CiU, haurà d'indemnitzar per llei els propietaris de la plaça Monumental pel final de l'activitat taurina

LLUM AL FINAL DEL TÚNEL

DAVID BASSA

President del Grup de Periodistes Ramon Barnils

El periodisme s'enfonsa en la incertesa i la desesperança. I amb raó: el tancament de capçaleres i els acomiadaments de periodistes han esdevingut un degoteig constant i dramàtic, que ja ha deixat sense feina més de mil treballadors arreu dels Països Catalans, alhora que ha deixat sense el seu mitjà de referència centenars de milers de ciutadans. I, pels vents que bufen —amb més força des del País Valencià i les Illes però també des de Catalunya—, tot indica que en lloc d'aturar-se, el drama es farà més gran, sense que ningú sàpiga quan i com s'aturarà.

Però, mentre el túnel s'allarga i s'enfosqueix espessament, el Grup de Periodistes Ramon Barnils hem aconseguit despertar, per segon any consecutiu, la nostra petita cuca de llum, l'ANUARI MÈDIA.CAT. I això vol dir moltes coses, moltíssimes, però sobretot vol dir que la crisi no ho pot tot.

Els nostres referents a l'hora de crear l'ANUARI i el web Mèdia.cat ho tenen clar: "L'opinió pública va molt per davant dels mitjans", afirmen David Edwards i David Cromwell, impulsors de MediaLens, l'observatori d'anàlisi de mitjans britànics. "Un dels nostres objectius és animar el públic a ser més actiu en la resistència a les narratives dominants", rebla Mickey Huff, director de Project Censored, l'observatori crític dels mitjans nord-americans. En resum, que la gent cada cop és menys adaptativa i més exigent. Si no fos

així, no s'entendria l'èxit espatarrant de la campanya de micromecenatge de l'ANUARI MÈDIA.CAT; un èxit que evidencia la necessitat social de triar les informacions i la voluntat de potenciar els mitjans independents.

És per això que des del Grup de Periodistes Ramon Barnils, impulsors de Mèdia.cat, ens afalaga i ens estimula assumir la responsabilitat que els més de dos-cents mecenes del projecte ens atorga. L'assumim perquè aquesta era, és i serà la nostra raó de ser: lluitar pel rigor, la crítica i la independència periodística. Ras i curt: lluitar per la professió.

L'èxit de la campanya de l'ANUARI ens situa en la paradoxa que, en plena ofuscació del sector, el Grup ha rebut una insospitada injecció d'entusiasme i ha convertit Mèdia.cat en una arma amb un doble objectiu. D'una banda, assedegar els lectors més crítics i exigents. De l'altra, demostrar al conjunt de la professió que no tot està perdut, que hi ha altres maneres de fer les coses, que hi ha llum al final del túnel, per molt llarg que ens el vulguin fer.

He començat dient que el periodisme s'enfonsa en la incertesa i la desesperança. Vull matisar-ho: l'afirmació és certa si entenem periodisme com a generalitat de periodistes, però no ho és si entenem periodisme com a professió. Aquesta no s'enfonsa, aquesta evoluciona i demostra, paradoxalment, que el periodisme és més necessari que mai.

DE LA PERDIGONADA AL LÀSER

ÀLEX GUTIÉRREZ

President de la Fundació Espai Català de Cultura i Comunicació

L'era digital està associada a l'abundància d'informació i els principals problemes solen estar relacionats, de manera més o menys directa, amb l'empatx de notícies que no sempre som capaços d'assimilar o enquadrar raonablement. Aquest afartament podria generar la creença que internet ha liquidat els silencis informatius. Però una mirada més atenta demostra que molts temes s'escapen del radar de la premsa generalista. I, per molt que això estigui canviant, un tema no impacta realment en l'opinió pública fins que els mitjans massius no ho acaben incorporant a la seva agenda.

Quan l'any passat Mèdia.cat va proposar a Escacc de col·laborar en l'ANUARI, ens hi vam sumar amb entusiasme. El llibre assenyalava dotze temes als quals donava una segona oportunitat ja que havien passat desapercebuts. De retruc, servia també per fer una reflexió crítica —és a dir: autocrítica— sobre les inèrcies a les quals sovint es lliuren els mitjans. I deixava una pregunta flotant a l'aire: què és més greu, el silenci per negligència o per mala fe?

Per al segon any, el Grup Barnils va anunciar que autofinanciarà l'ANUARI a través de la plataforma de micromecenatge Verkami. Era una idea en sintonia amb l'esperit del projecte i es demanava una quantitat relativament modesta. El resultat ha estat espectacular: en un sol dia es va recollir prou fons per redactar i editar el present document.

Això ha permès mantenir el procés obert, plantejar noves fites per al projecte i eixamplar la base dels que volen col·laborar-hi.

Per tant, ja abans de llegir-lo, els periodistes podem extreure'n una lliçó: cada vegada és més fàcil connectar una determinada informació amb el seu públic objectiu. Sovint parlarem d'audiències petites, però suficients per mantenir una estructura efímera o lleugera. Cal assumir que l'atomització inherent a internet fa que cada cop la gent compri més per peces i no per paquets. I adonar-se que, en aquests temps en què els models de negoci tradicionals s'han esberlat, la gent sí que paga, i de grat: només se li ha d'oferir alguna cosa que faci vibrar directament la seva corda més sensible. De la perdigonada, s'ha de passar al làser: no pretendre abastar-ho tot, sinó seleccionar uns objectius concrets i mirar d'encertar-los amb la màxima precisió.

UN RETORN AL PERIODISME

ROGER PALÀ

SERGI PICAZO

Coordiadors de l'ANUARI MÈDIA.CAT

Un dels objectius de tot periodista ha de ser donar veu a tots els punts de vista i totes les realitats. A la pràctica, però, sovint això no passa. L'ANUARI MÈDIA.CAT vol posar un granet de sorra per solventar aquest dèficit. Ho fa assenyalant quins han estat els quinze temes més silenciats als mitjans de comunicació dels Països Catalans durant l'any 2011. Algunes d'aquestes qüestions no han estat explicades adequadament, altres han estat tractades amb poca profunditat, i, en algun cas, no se n'ha parlat. Així doncs, proposem aportar una mica de llum a la foscor: que parli qui mai no té un micròfon a l'abast, amb l'objectiu d'aprofundir en les habituals superficialitats. Tots quinze reportatges tenen com a leitmotiv la denúncia de les injustícies i la descripció dels mecanismes del poder. Proposem, tossudament, un retorn al periodisme d'investigació més clàssic. Fet i fet, un retorn al periodisme.

Alguns companys de professió, sobretot els que treballen en grans mitjans de comunicació, responen al plantejament de l'ANUARI MÈDIA.CAT a la defensiva: "Silenciis, quins?", "a mi no m'han censurat mai en tota la meua carrera" o "aquí hi ha llibertat d'expressió i no hi ha cap censura", diuen. Tenen part de raó. Als Països Catalans no existeix la censura. Però això no vol dir que la llibertat d'informació estigui garantida. Ni que la pluralitat ideològica, el rigor i la proporcionalitat en la representativitat de les fonts

siguin la tònica habitual. La censura, més enllà de la que apliquen els règims totalitaris, pren moltes i variades formes, i gairebé mai són òbvies. La forma més efectiva de censurar avui dia un tema incòmode és, senzillament, el silenci: no publicar-lo mai. El Model Propaganda, ideat per Noam Chomsky i Edward S. Herman, descriu els mecanismes moderns de censura i biaix informatiu dels mitjans en una democràcia capitalista. Les rutines de producció accelerada, el consens manufacturat, la propietat dels mitjans, la influència de la publicitat, la por dels plets judicials o l'autocensura periodística en són alguns dels motius. Un exemple més, en paraules de Chomsky, és la “censura del minut”: quan no hi ha temps ni espai per informar.

Som, però, constructius. Pensem que, des de dins i des de fora dels mitjans, és important assenyalar quins temes haurien d’haver estat notícia i no ho van ser. El projecte de l'ANUARI MÈDIA.CAT no és contra els periodistes sinó a favor dels periodistes. No és una eina contra els mitjans de comunicació sinó, al contrari, de reivindicació del rol social de les empreses de comunicació. No és un atac, sinó un instrument. Sense tots aquells periodistes i mitjans que cada dia batallen pel dret a la informació, el panorama periodístic seria desolador. Creiem, doncs, que el projecte, partint de la més absoluta humilitat, ha de servir perquè la professió visualitzi les seves deficiències, reflexioni sobre el perquè dels silencis i es reafirmi en la importància d’explicar el que no s’explica.

Durant tot l’any 2011 hem resseguit l’actualitat mediàtica per esbrinar quines són les matèries més oblidades pels grans mitjans. Els articles que apareixen en aquest ANUARI són el resultat d’una selecció de gairebé un centenar de propostes. Els quinze reportatges finals tracten aquells temes que, a criteri del Grup de Periodistes Ramon Barnils, han disposat de menys espai en els mitjans. Això no vol dir que mai ningú no n’hagi publicat res. Hi ha excepcions, sobretot entre la premsa local i la premsa alternativa. Però, en general, tots quinze són temes maltractats, bé sigui pel contingut, per la falta de fonts o per l’enfocament superficial.

La llista d’agraïments de l’ANUARI MÈDIA.CAT 2011 és llarga. El projecte no hauria estat possible sense les 262 persones que han contribuït a finançar-lo, amb un total de 6.350 euros, a través de la xarxa de micromecenatge Verkami. A totes elles, gràcies. Van confiar en un projecte de periodisme clàssic, sense saber-ne exactament ni el com ni el què. Confiança i solidaritat mútua: un concepte a recuperar. Tot i això, primer de tot, hi havia la idea: una iniciativa de l’observatori crític Mèdia.cat i del Grup de Periodistes Ramon Barnils. A més, cal agrair la inversió —econòmica i intel·lectual— de la Fundació ESCACC, el màster La Comunicació dels Conflictes Socials i Internacionals de la UAB, dirigit pel professor de periodisme Xavier Giró, i el Col·legi de Periodistes de Catalunya.

Ara l’important ets tu. Llegeix, critica, jutja i difon. El més important de fer periodisme és que sigui llegit, bé en un paper imprès o en un telèfon mòbil. Si tu no hi ets, el silenci continua.

SIS BORBONS I CENTENARS DE 'MARIACHIS'

XAVIER ALEGRET

La infanta Pilar de Borbó, germana del rei Joan Carles I, té un patrimoni de 4,5 milions en una SICAV que pràcticament no paga impostos

L'exemplaritat ha de ser un dels pilars de la monarquia; per això, quan la Casa Reial espanyola va qualificar el comportament d'Iñaki Urdangarin de "poc exemplar", tot i semblar un adjectiu poc contundent, era tot un toc d'atenció al gendre reial. Per exemplaritat, el rei no té res al seu nom, però no es pot dir el mateix de les seves germanes. La infanta Pilar de Borbó presideix una SICAV (societat d'inversió col·lectiva), Labiernag 2000, amb un patrimoni de 4,5 milions d'euros, de la qual el 2010 no va pagar ni un cèntim d'impost de societats i el 2009 menys de 1.000 euros tot i haver-ne guanyat gairebé 400.000. És per aquesta baixíssima tributació que les SICAV generen dubtes ètics, però també legals: cal un mínim de cent socis, però en la majoria d'aquestes societats pocs accionistes en són els propietaris reals. La resta són homes de palla. O, com s'anomenen en l'argot financer, *mariachis*.

Pilar de Borbó i Borbó - Dues Sicílies ha estat més protagonista a la premsa rosa que a les pàgines salmó. Se sap molt de la seva vida social i familiar i molt poc de la professional i empresarial. Nascuda a Canes quan a l'Estat espanyol acabava d'esclatar la Guerra Civil, és la primera filla de Joan de Borbó, comte de Barcelona, i germana gran, doncs, de l'actual rei espanyol, Joan Carles I. Casada amb Luís Gómez-Acebo, mort el 1991, va tenir-hi cinc fills: Fátima Simoneta, Juan Filiberto, Bruno Alejandro, Beltrán Ataulfo i Fernando Umberto. Ells cinc són els únics socis que apareixen censats a la SICAV. Pilar de Borbó té el 44,15% de les accions de Labiernag 2000, però no es coneix la participació dels seus fills. Com a mínim, però, els seus noms apareixen als registres. La resta d'accionistes ni tan sols hi apareixen. Perquè la SICAV sigui legal en cal un mínim de cent, i a Labiernag 2000 n'hi sobren: en té 237, segons la Comissió Nacional del Mercat de Valors (CNMV), però 231 no se sap qui són. La seva participació és tan petita que no cal comunicar-ho a la CNMV, organisme que controla aquestes societats.

Pocs impostos, i diferits

Labiernag 2000 es va constituir a l'octubre de fa dotze anys, moment d'auge de les SICAV. No se sap l'origen del capital milionari dipositat inicialment. Al tancament de l'exercici del 2001 el seu actiu ja superava els 4,3 milions d'euros, i havia guanyat 24.941 euros. Els impostos que va pagar per aquests beneficis van ser de 252 euros. L'any 2010, últim disponible, amb un actiu proper als 4,5 milions, la SICAV va perdre gairebé 50.000 euros. Aquest tipus de societats són un vehicle d'inversió en borsa i renda variable, i el 2010 va ser un any molt dolent per a la borsa espanyola. El 2009, en canvi, el mercat de valors va viure una gran alça, tot i la crisi, i els inversors van poder fer negoci. Labiernag 2000 va guanyar aquell exercici 392.970 euros, pels quals va pagar 930 euros d'impostos, segons els comptes de resultats que figuren als registres. No hi falta cap zero. Perquè se'n facin una idea, si una empresa corrent té aquests beneficis, ha de pagar un impost de societats d'uns 100.000 euros. Si una persona els guanya treballant, més de la meitat dels guanys, uns 200.000, són per a Hisenda. Una SICAV paga menys de 1.000 euros, però com a mínim aporta valor a la societat? No. Les seves activitats són purament financeres, no productives, i pràcticament no genera llocs de treball. El nombre de treballadors de Labiernag 2000 no figura en els registres oficials.

Les societats d'inversió en capital variable (SICAV) són societats anònimes d'inversió col·lectiva. Serveixen, o haurien de servir, perquè un grup d'inversors pugui sumar esforços i invertir grans quantitats de diners amb la finalitat de maximitzar el benefici. Per aquests beneficis paguen un impost de societats de només l'1%. En canvi, els dividends i les plusvàlues obtingudes en el moment de vendre les ac-

**LABIERNAG 2000 ES VA
CONSTITUIR FA DOTZE
ANYS, MOMENT D'AUGE
DE LES SICAV. NO SE
SAP L'ORIGEN DEL
CAPITAL INICIAL**

cions i recuperar el capital tributen com a rendes de l'estalvi, i paguen un impost entre el 19% i el 21%, en funció del seu valor. A això s'agafen els seus defensors per dir que no és que no es paguin impostos, sinó que es difereixen i es paguen més endavant. "El diferiment del pagament no és ètic. Jo no puc diferir el pagament de l'IRPF", argumenta Jesús Carrión, investigador de l'Observatori del Deute de la Globalització (ODG), en contra d'aquest avantatge que no té un treballador quan paga els seus impostos. El capital mínim per engegar una SICAV és de 2,4 milions d'euros, i ha de tenir cent socis o més, condició que existeix perquè es garanteixi que realment són societats d'inversió col·lectiva i no s'utilitzen com a simples vehicles d'inversió de grans fortunes per diferir impostos i pagar-ne menys, tot i que no sempre es garanteix.

EL 2009 LA SOCIETAT VA GUANYAR 392.970 EUROS, PELS QUALS LA GERMANA DEL REI VA PAGAR 930 EUROS D'IMPOSTOS

Injust

Els dubtes sobre la legitimitat de l'existència de societats com les SICAV són tan antics com les mateixes SICAV. "Per què els rics han de tenir un vehicle que els permeti pagar menys? S'han d'apujar els impostos perquè paguin com tothom", defensa Carrión. Com ja hem vist, el tractament fiscal és molt avantatjós si es compara amb els impostos al treball o amb l'impost de societats ordinari. Actualment, un treballador mileurista paga un IRPF del 24,75%, taxa que pot arribar al 52% en rendes molt altes. L'impost de societats és del 30%, tot i que existeixen deduccions. Una PIME pot pagar el 25%. Entitats socials de tot tipus s'han manifestat en contra de les SICAV, entre aquestes els sindicats. "És una de les figures més injustes fiscalment, perquè només la poden usar les grans fortunes i té un tracte fiscal molt beneficiós. És una manera molt opaca, perquè no aflori la riquesa", explica Joan Carles Gallego, secretari general de CCOO de Catalunya, que creu que haurien de pagar un impost de societats ordinari. A més, subratlla que "són purament especulatives, no generen riquesa". Ramon Pascual, coordinador de la cooperativa de serveis financers ètics i solidaris Coop57, qualifica de "barbaritat" els avantatges fiscals d'aquestes societats, més tenint en compte les retallades de l'Administració i la recent pujada de l'IRPF als treballadors.

En defensa de les SICAV, fonts financeres que han preferit no identificar-se expliquen que aquestes societats col·lectives tenen la mateixa fiscalitat que els fons d'inversió, en els quals pot invertir qualsevol persona sense les restriccions de capital i d'accionistes que té una SICAV. I malgrat que la comparació fiscal és demolidora, creuen que els impostos que paguen aquestes societats encara s'haurien d'abaixar més. Argumenten que aquestes societats estan condemnades a desaparèixer a l'Estat espanyol si no se'ls baixa l'impost de societats a zero i se les allibera de la condició de tenir cent accionistes. L'argument és que hi ha altres països europeus, com Luxemburg, on les condicions són aquestes, i que si no s'igualen, el capital invertirà en aquells països i deixarà l'Estat. En

canvi, per a José García Montalvo, catedràtic d'Economia de la Universitat Pompeu Fabra, Luxemburg no és precisament un bon exemple pel que fa a model fiscal, i recorda que un ciutadà espanyol que tingui una SICAV en un altre país ha de pagar l'impost de l'estalvi a l'Estat, per la seva qualitat de resident. "Sempre hi haurà competència fiscal. Què volen, posar el 0% a tot arreu? No és la solució", explica. En tot cas, creu que cal abordar la fiscalitat a tot Europa. Coincideix amb ell Jesús Carrión, que critica que es defensi un model, encara que no sigui legítim, perquè és el mal menor. És a dir, perquè les fortunes no fugin, se'ls posa les condicions més avantatjoses possibles. "Hem de deixar el possibilisme i demanar el que és just", conclou.

El telefonista accionista

Una de les característiques més importants de les SICAV és el nombre mínim de socis: cent. És important perquè si la seva fiscalitat és l'arrel dels dubtes ètics que generen, el nombre mínim d'accionistes és l'origen dels dubtes sobre la seva legalitat. José García Montalvo adverteix que la majoria d'aquestes societats "són legals en la forma però no en el fons", perquè tenen "un soci i 99 *mariachis*". Fonts financeres admeten aquesta irregularitat ("trobem un telefonista que és soci de 20 o 30 sicavs", expliquen) però creuen que es resoluria fàcilment eliminant aquesta condició. El sindicat dels tècnics d'Hisenda (Gestha) fa anys que denuncia aquesta anomalia i que en realitat les SICAV estan sent utilitzades per les grans fortunes per pagar menys impostos. El seu clam, però, no només no ha estat escoltat, sinó que fins i tot han estat apartats del seu control. El Congrés dels Diputats va aprovar al 2005, gràcies a una esmena de CiU a un projecte de llei de mesures per impulsar la competitivitat, que fos la CNMV qui determinés si una SICAV compleix amb els requisits que marca la llei i, per tant, pot beneficiar-se dels avantatges fiscals que ofereix. Això va deixar el control d'aquestes societats a les mans d'un organisme que no és de caràcter fiscal sinó que és un regulador borsari.

De les més de 3.100 SICAV que hi havia a l'Estat espanyol a final de l'any passat, 58 eren directament il·legals, perquè tenien menys de cent accionistes. La gran majoria, 2.650, en tenien entre 100 i 150, i són les que els tècnics d'Hisenda consideren sospitoses. De fet, en les seves inspeccions, pràcticament totes complien amb un patró: un o pocs grans accionistes, amb més del 99% de les accions, i un centenar de *mariachis*. Gestha ha demanat repetidament que s'equipari la fiscalitat d'aquestes societats amb les de qualsevol empresa perquè creu que de SICAV de debò n'hi ha ben poques. Però qui decideix si una empresa és una SICAV o no és la CNMV i no els tècnics d'Hisenda. Aquests últims diuen que és il·legal que molts accionistes pràcticament no tinguin participació, perquè és indicatiu de l'ús fraudulent de la societat, però no hi ha un mínim d'accions estipulat i, per tant, el frau és molt difícil de trobar i demostrar. Per això Gestha demana que es marqui per llei un mínim i màxim d'accions per accionista, petició que, de moment, no ha estat acceptada.

Amb tots els dubtes, ètics i legals, que generen les SICAV, ¿és recomanable que un membre de la monarquia, una infanta d'Espanya, presideixi una d'aquestes societats i la utilitzi per pagar pocs impostos? Si parlem d'exemplaritat, no dona bon exemple.

Malgrat que encara no hi ha cap sentència en contra de les SICAV, o de l'ús que se'n fa, la dona del Cèsar no només ha de ser decent, sinó també semblar-ne. "La monarquia ja és una anomalia de l'època. Si els seus membres utilitzen les dreceres legals per pagar pocs impostos, encara es deslegitima més. És poc moral", explica Joan Carles Gallego. "Els seus comportaments haurien de ser d'una gran exemplaritat ètica, i les SICAV no formen part d'aquesta exemplaritat", afegeix. Ni són exemplars els seus comportaments ni ho és la seva actitud en públic ni les seves declaracions.

Mentre la infanta Pilar fa i desfà amb les seves empreses, és menys discreta en la seva vida social. Recentment, i arran del cas Nóos, en el qual està implicat el seu nebot polític, Iñaki Urdangarin, Pilar de Borbó va fer unes polèmiques declaracions. Polèmiques més que pel contingut, pel to i per manar callar els periodistes. Va ser el passat 15 de febrer en un acte benèfic a Sevilla, on després de dir que "ningú és culpable fins que ho digui un jutge", va espetar un "a callar" als reporters i va girar cua.

Poca transparència

Si els negocis de Pilar de Borbó no es caracteritzen per l'exemplaritat, tampoc destaquen per la seva transparència. La SICAV Labiernag 2000 no és l'únic negoci de la infanta. D'algun lloc han de sortir els diners que s'inverteixen allà, però l'origen de la fortuna és desconegut. Pilar de Borbó ha estat consellera de diverses empreses, i encara ho és de Richemont Iberia, empresa de compravenda de productes d'ús personal i de regal. També és directora i administradora única de San Jacobo, una societat limitada dedicada al lloguer d'immobles, que té un sol treballador i que ha anat acumulant pèrdues, segons els seus balanços, fins al 2007, l'últim exercici disponible als registres. Aquesta immobiliària, pràcticament inexistència a la xarxa, té la seva social al mateix domicili que Labiernag 2000.

Labiernag i San Jacobo no són les úniques empreses de sang blava amb la mateixa seva social, al carrer Velázquez de Madrid. A la mateixa adreça madrilenya hi té el domicili fiscal Madrid-Shanghai Connection SL, empresa d'importació i exportació de la qual és soci i administrador un dels fills de la infanta, i soci de Labiernag 2000: Juan Filiberto. Aquesta empresa amb prou feines presenta beneficis; tampoc sembla, doncs, l'origen del patrimoni de 4,5 milions d'euros de la família a la SICAV. Un altre dels fills de la infanta, Bruno Alejandro, s'ha dedicat a negocis immobiliaris, i amb sucoses comissions. El 2008 va intermediar en la venda de la que havia estat casa del seu avi, i pare del Rei, Joan de Borbó. Els tres hereus (el rei i les dues infantes) van rebre cadascun 900.000 euros. El preu de venda, doncs, va ser de 2,7 milions, però Bruno Alejandro i el seu soci i cosí Marcos Gómez Acebo es van endur, a més, una comissió d'1,5 milions.

AMB ELS DUBTES ÈTICS I LEGALS QUE GENEREN LES SICAV, ÉS RECOMANABLE QUE UN MEMBRE DE LA MONARQUIA N'UTILITZI PER PAGAR POCOS IMPOSTOS?

Allà on hi ha una gran fortuna

“No m’estranya, totes les grans fortunes tenen la seva SICAV”, va respondre una de les fonts financeres preguntada sobre el fet que Pilar de Borbó tingui una d’aquestes societats. Ja fa uns anys que les SICAV es van posar de moda entre l’empresariat, i són especialment coneguts casos com el del milionari Amancio Ortega i el d’Alicia Koplowitz, propietària de Morinvest, la SICAV més gran de l’Estat espanyol. Amb menys ressò, també empresaris catalans n’estan utilitzant. El més conegut és Isak Andic, propietari de Mango i de quatre SICAV (que presideix i de les quals és l’únic accionista conegut) que sumaven, al tancament de l’exercici 2010, un patrimoni de més de 90 milions d’euros. Supera aquest patrimoni el promotor Josep Lluís Núñez. Amb les inicials NN (de Núñez i Navarro, que tant utilitza l’expresident del Barça per als seus negocis i promocions) la SICAV té un patrimoni de 153 milions administrats amb intel·ligència, ja que no ha parat de créixer en els darrers anys, pràcticament tots tancats amb beneficis (el 2010 van fregar els 3,5 milions d’euros de guanys). Núñez va ser condemnat fa uns mesos a sis anys de presó pel Cas Hisenda. El president de Pronovias, Alberto Palatchi, és administrador d’una SICAV de la qual Pronovias és accionista majoritari, amb un actiu, a final del 2009, de 81 milions d’euros. Aquell any va guanyar 24 milions, que van compensar els 22 de pèrdues del 2008. Encara en el capítol de grans SICAV, Pedro Cuatrecasas, expresident del despatx d’advocats Cuatrecasas, és conseller delegat d’una societat en la qual participa, tot i que no n’és el màxim accionista, juntament amb el seu fill Emilio. Aquesta SICAV té un actiu proper als 60 milions i uns resultats gairebé sempre positius. Més de 30 en té la que presideix Manuel Puig, directiu de l’empresa de perfums i cosmètica Puig. El 2010 i el 2009 va tenir importants beneficis, tot i que el 2008 va tenir pèrdues. Altres famílies catalanes utilitzen aquest tipus de societats, però amb actius més modestos. És el cas de Mercedes Daurella, de la família propietària de Cobega, embotelladora de Coca Cola, amb un patrimoni de 8 milions; Xavier Faus, propietari de Meridia Capital i vicepresident del Barça, amb un patrimoni de 6 milions; Santiago Sa-

batés, d’Eurofragance, amb un patrimoni de més de 5 milions, i Sergio Ferrer Salat, amb un patrimoni de 4 milions. Entre altres. Al País Valencià destaquen els noms de Joaquín Sáez, fundador de la marca de pantalons Lois, i la seva família, que gestionen dues SICAV amb un actiu de més de 10 milions d’euros, i de Juan Lladró, un dels germans de la família propietària de l’empresa Lladró, que té una SICAV amb més de 4 milions de patrimoni.

**ENTRE ELS EMPRESARIS
CATALANS DESTACA
JOSEP LLUÍS NÚÑEZ, AMB
UN PATRIMONI DE 153
MILIONS I BENEFICIS
DE 3,5 MILIONS A LA
SEVA SICAV**

Anàlisi del tractament mediàtic

La família reial espanyola no ha estat mai un tema del qual sigui fàcil parlar als mitjans de comunicació. Al marge de la premsa rosa, és clar. Els negocis del Rei (quins negocis?), les seves amistats, el seu paper empresarial a l'estranger, i en definitiva la seva vida Zarzuela enfora ha estat tabú des de la transició. A tal punt arriba la protecció que fins i tot l'humor es mira amb lupa (com a exemple, el segrest de la revista *El Jueves* l'any 2007). Però darrerament s'ha obert la veda, de manera parcial, i especialment el 2011 arran de la presumpta implicació del gendre del Rei, Iñaki Urdangarin, en un cas de corrupció. Sigui per això o no, finalment la Casa Reial va publicar a final d'any el seu pressupost, com a mostra de transparència. Ja a principi d'aquest any, reportatges com "Monarquia o República" del programa de TV3 *Sense ficció* o "La monarquía tenía un precio" del *Salvados* de La Sexta han posat en qüestió el paper i el cost de la monarquia.

Però tot això pel que fa al Rei. Quant a la seva germana Pilar de Borbó, és una autèntica desconeguda per als mitjans generalistes i encara més per als econòmics. Ni una paraula sobre la seva SICAV, Labiernag 2000, als mitjans durant el 2011. La informació publicada més important trobada sobre el negoci de la infanta Pilar i la seva família data del 2008 al diari gratuït *20 minutos* i tampoc no hi entra a fons. La germana del Rei ha estat notícia en l'últim any per les seves declaracions sobre la princesa Letizia Ortiz, sobre Urdangarin i el cas Nóos i sobre el matrimoni d'algun dels seus fills. Els fills de Pilar de Borbó, socis de Labiernag 2000 i alguns d'ells també amb altres negocis, tampoc apareixen als mitjans generalistes però sí al paper *couché*: separacions, festes, gales benèfiques i nous amors. Xafarderies, en definitiva.

Hemeroteca

“El Congreso aprueba que la CNMV controle las sica”, *El País*, 01/07/2005

“Las sicav ganan su pulso con Hacienda”, *Cinco Días*, 19/12/2007

“Comisiones multimillonarias al vender el Rey la casa de su padre”, *20 Minutos*, 25/03/2008

“¿Por qué las sicav son un chollo para los ricos?”, *Invertia*, 20/05/2010

“La tributació mínima de les sicav”, *L'Econòmic*, 10/09/2011

“Los técnicos de Hacienda alertan de un abuso de las sicav por parte de las grandes fortunas”, *20 Minutos*, 26/09/2011

Recursos i fonts

Jesús Carrión, investigador de l'Observatori del Deute de la Globalització
observatori@odg.cat

José García Montalvo, catedràtic d'economia de la Universitat Pompeu Fabra
935 422 436

Ramon Pascual, coordinador de Coop57
932 682 949

Joan Carles Gallego, secretari general de Comissions Obreres de Catalunya
934 812 905

Gestha, Sindicat de Tècnics del Ministeri d'Hisenda. Departament de Comunicació
915 760 588

Comissió Nacional del Mercat de Valors
www.cnmv.es

Informa D&B, informació comercial, financera i de màrqueting
www.informa.es

XAVIER ALEGRET (Barcelona, 1981)

Periodista especialitzat en economia. Llicenciat per la Universitat Ramon Llull. Del 2006 al 2011 ha treballat al diari *Avui*, i posteriorment a *El Punt+Avui*. Entremig també ha tastat la comunicació corporativa i interna a La Caixa. També ha treballat a Catalunya Ràdio i Europa Press. [[@xalegret](https://twitter.com/xalegret)]

AGBAR, UNA GESTIÓ IL·LEGÍTIMA DE L'AIGUA

LAIA BALASCH

Una sentència afirma que no hi ha contracte de concessió que reguli la relació entre l'Ajuntament de Barcelona i l'empresa que subministra l'aigua a la capital catalana

El 5 d'octubre de 2010 una sentència dels jutjats de Barcelona assenyalava que “no hi ha contracte de concessió” entre Aigües de Barcelona (Agbar) i l'Ajuntament de la capital catalana. Al llarg del 2011 entitats com Enginyeria sense Fronteres i la FAVB han exigit que es resolgui el buit legal, però ni l'Ajuntament ni Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), administració competent en la gestió de l'aigua, no han respost a les demandes de la societat civil per tal que es faci públic el contracte. Tampoc ho ha fet Agbar, l'empresa privada que des de fa 140 anys subministra aigua a la ciutat. El reportatge intenta posar llum sobre aquesta qüestió i analitza els lligams que hi ha entre la companyia privada i les administracions públiques.

El 9 de març de l'any 2006, Aigües de Barcelona talla el subministrament a un veí de la ciutat per un deute de 6.597,85 euros. L'origen d'aquesta factura tan voluminosa és una fuga d'aigua en una canonada del soterrani de l'edifici. La família, que viu en un habitatge de 35m2 de Trinitat Vella, presenta una demanda a la companyia i l'advocat Pau Saumell s'encarrega de la defensa del cas. El jutge, en la sentència 298/2010 del Jutjat Contenciós Administratiu número 12 de Barcelona, dóna la raó als demandants i exigeix a la companyia que restableixi el servei al veí, anul·la el deute i obliga a Agbar i a l'Entitat Metropolitana de Barcelona a indemnitzar-lo. Agbar va interposar un recurs i la sentència està pendent de resolució definitiva.

El més important de la resolució, però, no era inicialment objecte principal del cas. En el marc del procés judicial, el magistrat Eduardo Paricio Rallo va decidir investigar quina era la relació contractual entre Aigües de Barcelona i les administracions competents. Però, malgrat els intents del jutge, que va requerir el document de la concessió del servei a l'Ajuntament i Àrea Metropolitana (AMB), les institucions afectades no el van facilitar. Per tant, la sentència va acabar constatant que "no hi ha cap contracte de concessió" que reguli la relació entre les diferents institucions públiques i Agbar. Per aquest motiu, la resolució indica que "ara per ara la gestió del servei d'abastament d'aigües a la ciutat de Barcelona i l'actuació d'Aigües de Barcelona en tant que concessionària del servei són actuacions il·legítimes" i, en conseqüència, "el preu que cobra la companyia als ciutadans de Barcelona és il·legal".

Al llarg de la investigació, l'ANUARI MÈDIA.CAT ha sol·licitat la seva versió dels fets a les institucions públiques afectades. En el moment de tancar aquesta edició, cap de les peticions fetes al gerent d'Àrea Metropolitana, Ramon M. Torra, i al responsable de Medi Ambient i tinent d'alcalde de l'Ajuntament, Antoni Vives, han estat contestades favorablement. El regidor Antoni Vives ha "descartat participar-hi" argumentant manca de disponibilitat. Des del departament de comunicació d'Aigües de Barcelona s'afirma que

"la concessió es basa en la regulació que la Corporació Metropolitana de Barcelona va fer a principis dels anys vuitanta, quan va assumir la competència sobre el servei d'abastament d'aigua a l'àmbit metropolità." L'empresa no facilita, però, còpia de cap contracte de concessió.

**ENTITATS COM
ENGINYERS SENSE
FRONTERES, LA FAVB
O ECOLOGISTES EN
ACCIÓ HAN DEMANAT
A L'AJUNTAMENT
QUE ES FACI PÚBLIC
EL CONTRACTE DE
CONCESSIÓ, PERÒ NO HAN
REBUT MAI CAP RESPOSTA**

Com es gestiona l'aigua?

La distribució i abastament d'aigua als domicilis és una competència de titularitat municipal. I segons determina la llei, la xarxa de distribució d'aigües també és propietat dels municipis. Una de les fórmules habituals de gestió d'aquest servei

públic és establir una concessió a una empresa privada, adjudicada a través d'un concurs públic.

En el cas de la capital catalana, les competències estan repartides entre dues administracions. L'Ajuntament de Barcelona té la titularitat del servei i és, per tant, l'encarregat d'obrir el concurs i adjudicar la concessió, per un període limitat de temps i amb unes condicions concretes. En canvi, qui vetlla pel funcionament i la qualitat del servei és Àrea Metropolitana de Barcelona, una entitat supramunicipal que agrupa 36 poblacions.

A la capital catalana, la companyia que ha gestionat el subministrament de l'aigua als domicilis des de fa més de 140 anys és Aigües de Barcelona. Potser per això mai ningú –fins ara– havia posat en dubte la legitimitat de la relació entre l'empresa d'aigües –que sempre ha estat privada– i els ens municipals. A data d'avui, l'únic document fet públic per Ajuntament i Àrea Metropolitana que avaluï la legitimitat de la relació contractual són les "Bases per al conveni amb la Societat General d'Aigües de Barcelona" de l'any 1966, un text que detalla els aspectes previs per establir una concessió amb Aigües de Barcelona. Segons l'advocat Pau Saumell, però, el document "no es pot considerar un contracte de concessió" sinó que és només l'inici de tramitació d'aquest contracte. La llei regula diferents fases del procediment i "aquest és només un primer pas", explica.

El fet que no existeixi la concessió o que estigui caducada posa Aigües de Barcelona, l'Ajuntament i Àrea Metropolitana "en una situació d'il·legalitat, perquè no s'ha respectat cap dels procediments previstos per la llei", remarca l'advocat. Per tant, es podria iniciar un procediment judicial per denunciar la companyia privada i les administracions. Fins ara, però, ningú s'ha atrevit a obrir la caixa de Pandora. Aquesta situació pren especial transcendència si tenim en compte que es tracta, precisament, de la gestió de l'aigua potable, un dret humà i bàsic reconegut l'any 2010 per l'Assemblea General de les Nacions Unides com un dret "essencial per al ple gaudi de la vida" i del qual depenen altres drets com l'alimentació.

Demandes sense resposta

Des que es va emetre la sentència, ara fa un any i mig, diversos col·lectius de la societat civil han reclamat sense èxit que es faci públic el contracte de concessió. Enginyeria Sense Fronteres (ESF), la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB), la Xarxa Nova Cultura de l'Aigua, Ecologistes en Acció, ATTAC i els mateixos sindicats amb representació a Aigües de Barcelona han demanat per diverses vies que es resolgui el que es considera un "buit legal en la prestació d'un servei fonamental". A dia d'avui no han rebut mai cap resposta, ni per part de l'Administració ni de l'empresa privada.

L'EMPRESA DIU QUE "LA CONCESSIÓ ES BASA EN LA REGULACIÓ QUE LA CORPORACIÓ METROPOLITANA VA FER DURANT ELS ANYS VUITANTA"

Segons Jaume Delclòs, membre d'Enginyeria Sense Fronteres, "Agbar està subministrant un servei a Barcelona sense cobertura legal", però com que l'ha proporcionat històricament, "l'ha seguit donant amb o sense contracte". Pel que fa a obrir un procés judicial contra Aigües de Barcelona, la FAVB de moment ho descarta, tot i que critica durament el "nivell d'impunitat" de la companyia privada. L'associació fa aquesta denúncia arran del recent creat Fòrum de Debat sobre el Dret d'Aigües, fruit d'un conveni entre el Consell General del Poder Judicial (CGPJ) i la Fundació Agbar, i promogut per l'exdiputat de CiU Ramon Camp. Segons Albert Recio, membre de la Junta de la FAVB, aquest acord "sembla una compra del poder judicial per tal que els recursos de l'empresa prosperin" i qüestiona la independència d'aquest organisme judicial.

Falta de transparència

La Llei estatal 20/2007 de 30 d'octubre de Contractes del Sector Públic regula l'accés a aquesta informació de caràcter públic "en conformitat amb el principi de transparència". No obstant això, el contracte de concessió d'Agbar està envoltat d'hermetisme. No l'han arribat a veure mai cap de les persones consultades per elaborar aquest reportatge, inclosos ex-alts càrrecs de l'Entitat Metropolitana, treballadors d'Agbar o responsables polítics de l'Ajuntament de Barcelona. Jaume Solà, exdirector de l'Agència Catalana de l'Aigua, afirma taxatiu: "És un tema tabú i ocult". Si no es té accés al contracte i, per tant, es desconeix la durada de la concessió i les clàusules que la regeixen, no es pot qüestionar ni "demandar responsabilitats a les empreses concessionàries", apunta Janet Sanz, membre d'ICV-EUiA a la Comissió de Medi Ambient de l'AMB i regidora de l'Ajuntament de Barcelona. Iniciativa és l'únic partit polític del consistori que ha demanat repetidament i sense cap resultat que es faci públic el contracte.

Els responsables del consistori, però, afirmen públicament que la situació és del tot regular. El 19 de maig de 2011, en unes jornades de debat sobre la gestió de l'aigua a Barcelona, totes les forces polítiques de l'Ajuntament de la capital catalana es van comprometre a fer una gestió totalment transparent i a facilitar tota la documentació referent a la concessió amb Agbar. En una mostra de sintonia poc habitual en època pre-electoral, CiU i PSC es van posar d'acord en un aspecte: que "el contracte de concessió

existeix". Han passat dotze mesos i encara no s'ha fet públic. Sanz afirma que desconeix quins interessos "personals, polítics i econòmics" hi ha però afegeix que "és obvi" que hi són perquè si no "no s'entén aquesta sensació de desinformació".

**JAUME SOLÀ, EXDIRECTOR
DE L'AGÈNCIA CATALANA
DE L'AIGUA, DIU QUE TOT
EL QUE FA REFERÈNCIA A
LA RELACIÓ ENTRE AGBAR,
L'AJUNTAMENT I ÀREA
METROPOLITANA "ÉS UN
TEMA TABÚ I OCULT"**

Els treballadors, desprotegits

L'opacitat de la concessió també afecta, i de ben a prop, la plantilla d'Aigües de Barcelona, de 750 treballadors. Amb un Expedient de Regulació d'Ocupació en

marxa a principi de l'any 2012 que afectarà 51 persones –que se sumen a les 194 ja afectades l'any 2010–, els representants sindicals de l'empresa consultats per aquest reportatge han denunciat la situació de “desprotecció” en què es troben els treballadors. Es mostren preocupats “que no hi hagi cap document que descrigui els serveis essencials i la plantilla associada a aquests serveis essencials”. La situació, segons afirmen, “posa en perill tant el servei públic com la mateixa plantilla de l'empresa.”

Després de diverses peticions formals del contracte que no han estat ateses, el Comitè d'Intercentres de l'empresa i les seccions sindicals d'ATAB, UGT, CCOO i CGT van denunciar el 9 de novembre de 2011 al Síndic de Greuges “la inactivitat de l'Àrea Metropolitana de Barcelona”, que consideren que “constitueix un greu incompliment de la legislació administrativa vigent”.

Paral·lelament als ERO, Aigües de Barcelona, la companyia capçalera del grup Agbar i l'única que cotitza a borsa, va tenir l'any 2010 uns beneficis de més de 470 milions d'euros. I mentre la plantilla i el cost que representa ha disminuït un 23%, la tarifa de l'aigua que paguen els ciutadans ha augmentat els últims anys. El grup Agbar, controlat des del 2010 per la francesa Suez (75,74%) i la Caixa (24,26%), gestiona el subministrament de l'aigua potable de gairebé tres milions de persones a la ciutat de Barcelona i a 22 municipis més de l'àrea metropolitana, en la majoria dels quals tampoc s'ha fet públic el contracte de concessió. El grup també és el primer gestor del servei a l'Estat espanyol. Amb capital francès i gestionada des de París, el hòlding internacional d'Agbar està format per 128 empreses i té presència en nou països (Espanya, Xile, la Xina, el Regne Unit, Colòmbia, Algèria, Cuba, Mèxic i el Perú). En xifres globals, l'empresa dirigida per Àngel Simon, amb seu a Barcelona, dona servei a 26 milions de persones i l'any 2010 va obtenir uns ingressos per explotació de 1.956 milions d'euros.

Portes giratòries entre Agbar, l'Ajuntament i Àrea Metropolitana

Àrea Metropolitana de Barcelona, com a administració competent en la gestió de l'aigua, és l'última garant del servei i la responsable d'exercir un control sobre aquesta gestió. No obstant això, són habituals les denúncies de la manca de personal destinat a aquesta tasca. A més a més, existeixen forts lligams entre l'Administració i la companyia privada. Jaume Solà, exdirector de l'Agència Catalana de l'Aigua, afirma que “no es pot mantenir el control sobre una empresa com Agbar si no hi ha un mínim de personal destinat a fer-ho”. En la mateixa línia es manifesta Jaume Delclòs, d'Enginyers Sense Fronteres, que adverteix que afirmar que es pot controlar el subministrament de l'aigua “a quasi tres milions de persones amb tres persones és, com a mínim, una fal·làcia”.

**ELS RESPONSABLES DEL
CONSISTORI VAN AFIRMAR
EL MAIG DE 2011 QUE EL
CONTRACTE EXISTEIX, I
ES VAN COMPROMETRE
A FACILITAR TOTA
LA DOCUMENTACIÓ.
HA PASSAT UN ANY I
L'HERMETISME CONTINUA**

Segons apunta un ex-alt càrrec de l'Entitat Metropolitana, "Agbar sempre ha operat amb prepotència tècnica i política. I sempre ha tingut més poder de pressió que l'Autoritat metropolitana de Barcelona".

Jaume Solà considera que aquesta suposada manca de supervisió és deguda a "les complicitats que hi ha des de l'inici de l'època democràtica entre l'Ajuntament de Barcelona i els directius principals d'Agbar". I afegeix que "les persones que controlaven la concessió des d'AMB, un cercle molt reduït de gent i amb enorme hermeticitat, s'han anat promocionant a Aigües de Barcelona, en càrrecs importants dins l'estructura d'aquesta empresa".

La realitat parla per si mateixa. L'actual president executiu d'Agbar, Àngel Simon, havia estat el gerent de l'Entitat Metropolitana pel PSC entre el 1989 i el 1995. L'artífex dels expedients de regulació a Aigües de Barcelona i actual director de Recursos Humans d'Agbar, Arsenio Olmo, també havia treballat a l'Entitat com a tècnic. Dins AMB, Agbar també hi té, com a mínim, una persona de confiança: el gerent de l'Entitat del Medi Ambient, Carles Conill, és company de promoció i amic personal d'Àngel Simon. Els lligams arriben a punts insospitats. Recentment s'ha fet públic que quatre excàrrecs d'ICV, entre els quals hi ha l'exconseller de Medi Ambient Francesc Baltasar i l'exregidora del consistori barceloní Imma Mayol, treballen, directament o indirecta, per la companyia. CiU tampoc no hi falta: l'exsecretari de Comunicació i Estratègia de CDC, David Madí, és conseller de la consultori Deloitte, una empresa que col·labora amb Agbar.

El monopoli de l'aigua catalana

Amb la privatització d'Aigües Ter Llobregat (ATLL) sobre la taula i amb Agbar a punt per comprar-la, el futur arriba ple d'incògnites. Si Agbar adquireix ATLL, el grup tindrà el monopoli de l'aigua en alta a tot Catalunya —la distribució des de la font d'aigua fins al dipòsit municipal— i pràcticament el monopoli de l'abastament a la xarxa local de la ciutat de quatre milions de persones. Tindria, per tant, el control del cicle integral de l'aigua, un fet que augmentaria el poder d'Agbar a l'hora de marcar l'agenda a nivell

urbanístic i terrotiral. Les fonts consultades alerten que, si es formalitza la compra d'Aigües Ter Llobregat, "serà important mirar el detall de la compra, perquè no s'aprofiti el nou acord per legalitzar la concessió amb Barcelona".

Amb tots aquests elements sobre la taula, la situació posa de manifest la necessitat que administracions competents iniciïn els passos per regularitzar la situació, no només a Barcelona sinó també a la resta de municipis de l'àrea metropolitana. A més, la sentència dóna l'oportunitat

**EL PRESIDENT D'AGBAR,
ÀNGEL SIMON, VA SER
GERENT DE L'ENTITAT
METROPOLITANA PEL
PSC ENTRE 1989 I 1995.
EXCÀRRECS D'ICV I CIU
TAMBÉ TREBALLEN PER A
L'EMPRESA D'AIGÜES**

de qüestionar el model de gestió de l'aigua a Barcelona i de plantejar un sistema públic sense ànim de lucre amb participació i control social. Els nous models que han sorgit a Europa han esdevingut casos d'èxit. A París, l'Ajuntament va remunicipalitzar el servei l'any 2010 i va aconseguir rebaixar les tarifes l'any següent. I a Itàlia, en un referèndum celebrat el juny de l'any 2011 en què van votar més de 25 milions de persones, la societat va aconseguir reformar dues lleis, una de les quals obligava a la privatització dels serveis públics de l'aigua. El futur de l'aigua catalana, doncs, no ha de passar necessàriament per les mans de les grans multinacionals del sector.

Anàlisi del tractament mediàtic

L'octubre de l'any 2010 alguns mitjans de comunicació van difondre la sentència del jutge que apuntava que no hi havia contracte de concessió. *La Vanguardia* i *El Punt+Avui* van publicar un article en les seves edicions impreses, i diaris digitals com *La Malla*, *ABC* i *El Economista* van reproduir el text de l'agència EFE. Tot i això, cap mitjà va optar per fer un seguiment en profunditat sobre aquesta situació irregular en què, segons la sentència, opera la companyia. Només la revista de la FAVB, *Carrer*, ha publicat recentment articles aprofundits sobre la qüestió en el darrer número, el 122, titulat "L'aigua: bé públic, negoci privat".

Al llarg del 2010 i el 2011, la plantilla d'Aigües de Barcelona va fer una dotzena de manifestacions amb talls a la via pública en protesta pels Expedients de Regulació impulsats per l'empresa. Els mitjans de referència en van fer una cobertura molt desigual i superficial, i només mitjans locals com *BTV* o *COMRàdio* van informar de manera continuada de les protestes.

Amb l'excepció d'*El Punt+Avui*, *BTV*, *COMRàdio* i el programa *Solidaris* de Catalunya Ràdio, els mitjans tampoc no es fan ressò de les denúncies d'entitats com Enginyeria Sense Fronteres. Quan Agbar és al centre de la diana, els rotatius catalans esquiven publicar informació sobre la companyia. En algunes ocasions, fins i tot, la crítica s'ha difós en mitjans de l'Estat espanyol i s'ha silenciada a Catalunya.

Recursos i fonts

Les forces polítiques de l'Ajuntament de Barcelona es comprometen a fer pública la concessió amb Agbar

admin.isf.es/UserFiles/File/catalunya/110519_NdP%20DebatPreelectoral.pdf

Demanda del Comitè d'Intercentres al Síndic de Greuges

www.atab.cat/2011/notaCInov11.pdf

Sentència 298/2010 del 5 d'octubre de 2010 del Jutjat Contenciós Administratiu n. 12 de Barcelona

'Bases per al conveni amb la Societat General d'Aigües de Barcelona' de l'any 1966

Llei estatal 20/2007 de 30 d'octubre de Contractes del Sector Públic

<http://boe.es/boe/dias/2007/10/31/pdfs/A44336-44436.pdf>

Informe Financer Grup Agbar 2010

www.agbar.es/pdf/2010_informe_financiero_catala.pdf

Conveni entre Agbar i el CGPJ per crear un fòrum estable sobre Drets d'Aigües

www.poderjudicial.es/cgpj/es/Canal_Judicial/CGPJ/CGPJ_y_Fundacion_AGBAR_suscriben_convenio_para_formar_y_debatir_sobre_el_derecho_de_aguas

Resolució de les Nacions Unides que garanteix l'accés a l'aigua potable i el sanejament

www.un.org/News/Press/docs/2010/ga10967.doc.htm

Hemeroteca

"Un jutge resol que la tarifa privada de l'aigua de Barcelona és 'il·legal'", *El Punt+Avui*, 8/10/2010

"Un juez declara ilegal el precio del agua en Barcelona", *La Vanguardia (Vivir)*, 20/10/2010

Enginyeria Sense Fronteres
933 022 753
comunicacio@esf-cat.org
catalunya.isf.es

Pau Saumell, advocat del despatx SMS
Advocats
932 007 308

Federació d'Associacions de Veïns de
Barcelona (FAVB)
934 127 600
www.favb.cat

ICV-EUiA
Departament de Premsa
933 010 612
www.iniciativa.cat/bcn

Ajuntament de Barcelona
Departament de Premsa
934 027 390

Àrea Metropolitana de Barcelona
Departament de Premsa
932 235 151

Aigües de Barcelona
Departament de Premsa
933 422 035

LAIA BALASCH (Tàrrrega, 1983)

Llicenciada en humanitats (2006) i periodisme per la Universitat Pompeu Fabra (2008).
Especialitzada en periodisme digital. [[@laiabalasch](https://twitter.com/laiabalasch)]

LES GUERRES DELS BANCS CATALANS

JOAN FARRÉS

Un informe de Setem denuncia que el Banc Sabadell, La Caixa, Bankia, Catalunya Caixa i Banca March financen i inverteixen en empreses de producció armamentística

El Banc Sabadell és, amb permís de CaixaBank, el banc més potent radicat als Països Catalans. Des del 2007 fins ara ha estat el banc català que més diners ha invertit en empreses que fabriquen armament. Ho afirma el darrer informe de l'ONG Setem. L'estudi *Negocis bruts. Bancs espanyols que financen armes compromeses* situa en el rànquing cinc bancs i caixes de capital català, valencià i balear: Sabadell, La Caixa, Bankia —on participen Bancaja i Caixa Laietana—, Catalunya Caixa i la Banca March. Totes haurien invertit en empreses que produeixen sistemes de transport, telecomunicacions i armes destinades a la indústria militar. Les entitats financeres es desmarquen de l'informe i matisen que les empreses finançades tenen un negoci més ampli. A més, remetent als seus codis de bona conducta per justificar “inversions responsables”.

L'informe de Setem, elaborat pel centre d'investigació Profundo i presentat el maig de 2011, identifica 14 bancs de l'Estat com a implicats financerament i accionarial amb empreses que són totalment o en part fabricants d'armes. N'hi ha cinc dels Països Catalans. El cas més flagrant, segons els experts, és el del Banc Sabadell. El mateix banc que firma una campanya de publicitat amb el psicòleg Luis Rojas Marcos, la cantant Estrella Morente, el cineasta Fernando Trueba o l'entrenador Pep Guardiola també se situa al capdavant de la inversió financera en la indústria militar. El Sabadell, sempre segons l'informe, té relacions amb Raytheon —dedica part de la producció a la fabricació de míssils de guerra i nuclears—, BAE Systems —empresa líder en productes aeroespacials, míssils i submarins nuclears— i Finmeccanica —que fabrica avions de combat i produeix sistemes de míssils—. El juny de 2010, per exemple, va invertir 470.000 euros a Raytheon i també va destinar 140.000 euros a BAE Systems. També va invertir 750.000 euros a Finmeccanica. Són xifres no milionàries, però tampoc menyspreables.

La cosa, en els darrers cinc anys, no ha quedat aquí. El pastís d'inversions i crèdits del Sabadell es va repartir, segons Setem, entre quasi una desena d'empreses "controvertides". Honeywell, que fabrica unitats aeroespacials i sistemes de transport especialitzats i realitza el manteniment d'armes nuclears com la Trident II, va rebre 320.000 euros, mentre que 440.000 euros es van invertir a l'empresa nord-americana Northrop Grumman, que produeix i manté míssils nuclears. El març del mateix 2010 l'entitat catalana va invertir 280.000 euros a EADS, empresa especialitzada en la fabricació de material militar —representa el 85% de la seva producció— i que produeix avions de combat, aeronaus, helicòpters i míssils militars. El mateix mes de març, es recull la participació en bons que ascendeixen a 320.000 euros per a l'empresa Larsen & Troubo, coneguda perquè està construint el futur submarí nuclear de la marina de l'Índia.

El Banc Sabadell, a preguntes d'aquest ANUARI, es desmarca de les acusacions i assegura que l'entitat pertany al FTS4Good, un índex financer que obliga a complir uns criteris d'inversió socialment responsables. Totes les entitats que hi cotitzen compleixen unes pràctiques empresarials compromeses amb el medi ambient i es garanteix el ple compliment dels drets humans. Això no significa exactament no invertir en empreses que poden fabricar armes. Els autors de l'informe de Setem responen que les seves informacions són "totalment verídiques" i "amb el màxim rigor" tot i que el Banc Sabadell

no ha accedit a donar informació pròpia sobre les seves inversions en empreses del món armamentístic i militar.

L'investigador de l'Observatori del Deute en la Globalització, l'economista Jesús Carrión, resta credibilitat a l'índex i afirma que "l'FTS4Good ha estat precisament creat per la gran banca i realment no hi ha criteris d'exclusió". Segons la seva opinió, "és un índex devaluat i que

**EL BANC SABADELL
ÉS EL BANC CATALÀ
QUE MÉS INVERTEIX
EN LA INDÚSTRIA
MILITAR, SEGONS
L'ESTUDI DE SETEM**

s'ha creat dins el sistema amb cap intenció de provocar algun canvi". Els bancs firmen una sèrie d'acords, però després els agents que gestionen els productes no fan un seguiment a fons de les activitats financeres. "Es tracta, en el fons, d'una operació de màrqueting que ja els va bé a tots", afirma Carrión.

El cas de Bankia és similar al de Banc Sabadell ja que també se situa en posicions privilegiades quant a inversió en armes. La nova entitat està formada per la fusió de Caja Madrid —principal accionista, amb el 52% d'accions— i, entre altres, dues entitats dels Països Catalans, Bancaja —37% d'accions— i Caixa Laietana —2,1%—. Les investigacions de Setem subratllen que, entre moltes altres inversions, el 2010 Bankia va atorgar participacions en accions valorades en 810.000 euros per a EADS, 310.000 euros per a Honeywell i 290.000 euros a General Dynamics, una altra empresa dedicada a la producció d'armes lleugeres, bombes, submarins nuclears i sistemes de guia de míssils.

Lockheed Martin, conegut fabricant d'avions però també un dels majors fabricants d'armes del món especialitzat en míssils nuclears i armes guiades, va rebre 280.000 euros de Bankia també el juny de 2010. El setembre del mateix any es van invertir 920.000 euros a Boeing, una altra famosa empresa aeronàutica però que també fabrica l'avió militar F-18 i participa en el desenvolupament i producció dels míssils nuclears Minuteman. Bankia també va destinar 30.000 euros a ITT Corporation, especialitzada en programes espacials d'aeronàutica militar i comercial, i la mateixa quantitat a Northrop Grumman.

Els casos de Catalunya Caixa i Banca March són menors pel que fa al nombre d'inversions. L'informe de Setem explica que l'entitat catalana va realitzar el 2008 un préstec de 18.000 euros a Maxamcorp, a més d'una participació en accions valorada en 360.000 euros per a BAE Systems. També es parla de Banca March, entitat amb seu a les Illes Balears, per haver aportat una participació en accions a la mateixa BAE valorades en 120.000 euros el 2010 i per haver fet una participació en bons de 60.000 euros a Thales —que produeix sistemes d'informació per als mercats de defensa i seguretat i participa en la construcció del míssil nuclear M51—.

Catalunya Caixa no va oferir una resposta directa, però Setem assegura que, després de rebre la pressió de la campanya Banca neta, el banc va vendre la seva participació a BAE Systems (productora d'armes nuclears). Campanyes com aquesta han servit per pressionar entitats com Catalunya Caixa sobre les conseqüències que poden generar les seves inversions. La resta de bancs consultats, Bankia i Banca March, no han facilitat cap tipus d'informació.

Les inversions que realitzen els bancs esmentats van destinades a empreses que lideren el Top 10 en la venda d'armes a escala mundial. El rànquing presentat anualment

EL SABADELL ES DESMARCA I ASSEGURA QUE L'ENTITAT PERTANY A FTS4GOOD, UN ÍNDEX FINANCER AMB CRITERIS D'INVERSIÓ SOCIALMENT RESPONSABLES

per la institució internacional SIPRI mostra quines empreses han liderat la venda d'armes, i en els 9 primers llocs s'hi situen entitats en les quals inverteixen els bancs analitzats anteriorment. Per exemple, Lockheed Martin és la primera del rànquing, amb una venda d'armes que el 2009 va facturar 33.430 milions de dòlars. En segon lloc s'hi situa BAE Systems, amb unes vendes que van ascendir a 33.250 milions de dòlars. Boeing se situa en tercer lloc, seguida de Northrop Grumman, General Dynamics i Raytheon. En setena posició hi ha EADS, posteriorment Finmeccanica i en novè lloc hi trobem L-3 Communications. Totes han realitzat algun tipus d'operació financera amb bancs catalans en els últims cinc anys.

El cas d'Instalaza

Les investigacions de Setem denuncien la relació entre bancs catalans i guerres tan recents com la de Líbia. Segons l'annex a l'informe *Negocis bruts*, les bombes de dispersió MAT-120 que Gadafi va utilitzar per bombardejar Misrata van ser finançades per un grup de bancs espanyols entre els quals hi ha dues entitats catalanes: La Caixa i Banc Sabadell. Human Rights Watch ha demostrat que les bombes van ser fabricades per l'empresa espanyola Instalaza l'any 2007. L'informe de Profundo assegura que l'any de la fabricació els bancs van atorgar 12 milions d'euros en préstecs, suma que representaria el 37% dels actius de la companyia. D'aquesta quantitat hi trobem un préstec d'1.602.438 euros de Caja de Ahorros del Mediterráneo (CAM, ara dins el Sabadell), un de 87.900 de Banc Sabadell i un altre de 33.000 euros de La Caixa.

Anys després l'empresa espanyola va aturar la producció d'aquest tipus de bombes d'acord amb els dictàmens que el govern espanyol va aprovar el juliol de 2008 en contra de la seva fabricació. Precisament d'aquesta empresa l'any 2005 en formava part com a conseller l'actual ministre de Defensa, Pedro Morenés.

La Caixa, entitat d'estalvis de referència a Catalunya, va reconèixer el crèdit però va mostrar a l'ANUARI la seva gran "sorpresa" pel fet que l'informe citi ara una operació de fa quatre anys. L'actual entitat bancària al·lega que ja no realitza aquest tipus de pràctiques, però tampoc nega les que han existit en el passat. S'ha de destacar, però, que almenys en el seu codi intern han canviat el rumb i des del 2010 afirmen en el seu

**SETEM ASSEGURA QUE LA
CAMPANYA BANCA NETA
VA FER QUE CATALUNYA
CAIXA DEIXÉS LA SEVA
PARTICIPACIÓ A LA
MULTINACIONAL BAE
SYSTEMS, PRODUCTORA
D'ARMES NUCLEARS**

Informe de Responsabilitat Corporativa que el seu banc no participa en operacions de finançament o exportació de material bèl·lic d'ús militar (tal com consta a la Memòria del 2010). La Caixa "exclou qualsevol tipus de relació comercial amb empreses relacionades amb la producció o comercialització de mines antipersona i/o bombes de fragmentació". Però en cap moment es parla de la participació directa en l'accionariat i indirecta a través dels seus fons de inversió.

Jordi Calvo, membre i investigador del Centre Delàs sobre moviments socials, cultura de pau i armamentisme, afirma que aquest canvi de rumb “se situa com un pas important en el control de la relació amb el negoci de les armes” però admet que “encara es desconeix l’abast real de la normativa interna així com els mecanismes d’informació i control d’aquesta”. La seva tasca, ara, serà comprovar any rere any si efectivament desestimen qualsevol contacte amb empreses d’armes i compleixen plenament la seva normativa interna.

ELS BANCS CATALANS NO ES LIMITEN A REALITZAR OPERACIONS FINANCERES ESPORÀDIQUES AMB LES EMPRESES MILITARS. TAMBÉ HI PARTICIPEN COM A ACCIONISTES

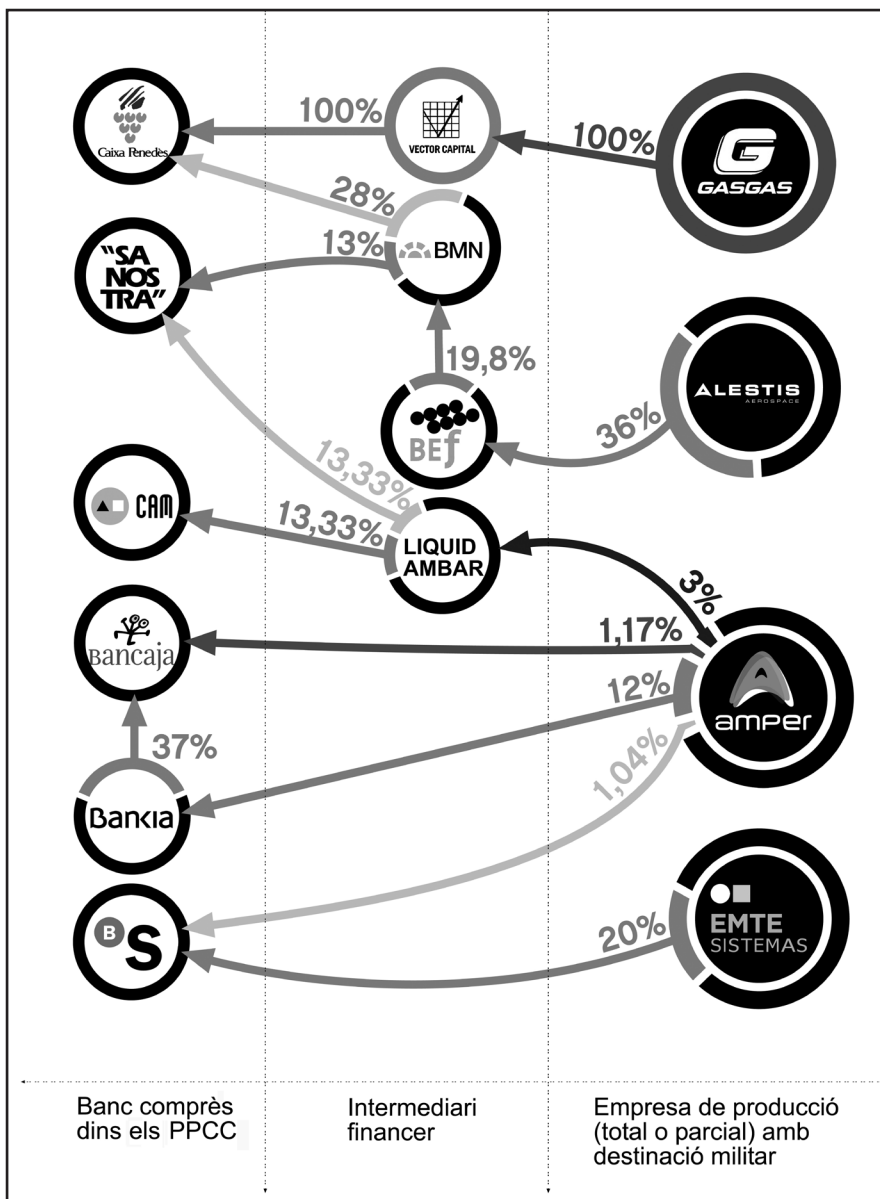
Participacions indirectes en empreses de producció militar

Les inversions citades es poden traduir en participació en bons i accions, però també en préstecs. Tot això permet mantenir el funcionament del bullent comerç d’armes. Els mateixos bancs també figuren com a accionistes d’algunes d’aquestes empreses.

Els bancs catalans no es limiten a realitzar operacions financeres esporàdiques amb les empreses militars. La seva implicació també és clara quan hi participen com a accionistes directes. Si cal, però, utilitzen altres vies per seguir formant part del negoci de forma més dissimulada però que, igualment, els aporten rendibilitat. La tàctica parteix de la idea de no fer tan visible la inversió, com podria ser el cas dels préstecs. El procés és senzill: aquests bancs formen part d’entitats financeres que, alhora, posseeixen un tant per cent determinat en empreses de producció militar. En l’esquema adjunt (pàgina següent) es pot veure clarament el camí que prenen alguns bancs per tal d’assolir accions de control en entitats de producció militar total o parcial. Combinen la participació de forma directa amb la via indirecta, que té el suport dels intermediaris financers.

La banca catalana, com es veu a la infografia, té accions d’empreses de l’Estat. Gas Gas Motos realitza una producció militar que no passa del 3%, però hi és: fabrica motocicletes que són utilitzades per l’exèrcit. Alestis fabrica components en fibra per a l’avió militar A400M. Emte Sistemas fabrica un 15% del seus productes per a la producció militar i destaca en les instal·lacions de ràdio per a navegació aèria. Amper, per la seva part, s’especialitza en radiocomunicacions militars i sistemes per al control de fronteres. Aquestes inversions “menys dures” fan que augmenti el nombre de bancs que participen en el negoci directament o indirectament militar. A part dels esmentats s’hi sumen en els darrers anys caixes més petites com Sa Nostra, Penedès, Bancaja i CAM.

Carrión, membre de l’Observatori del Deute en la Globalització, manté que la seva experiència en el funcionament intern de les grans empreses financeres el porta a deduir que tots aquests bancs són conscients d’aquestes relacions. Carrión creu que “és una pràctica que igualment s’ha de vigilar i on tampoc hi ha excusa”. Conclou la reflexió afirmant que “la participació, encara que sigui en segon nivell, segueix sent participació i s’ha de controlar d’igual forma”.

GRÀFIC: Percentatge de les empreses de producció amb destinació militar o dels seus intermediaris financers que pertanyen a bancs catalans. Bancs: Caixa Penedès, "Sa Nostra" Caixa de Balears, CAM (Caixa d'Estalvis del Mediterrani), Bancaja (Caixa d'Estalvis de València, Castelló i Alacant), Bankia, Banc Sabadell. Intermediaris financers: Vector Capital, BMN (Banco Mare Nostrum), BEF (Banc Europeu de Finances) i Liquidambar. Empreses de producció amb destinació militar: Gas Gas, Alestis, Amper, EMTE Sistemes.

FONT: Informe Setem

Inversions que poden matar

Un recent informe de la Fundació per la Pau explica que el comerç d'armes és únic al món perquè pot acabar fàcilment amb vides humanes. Pel que fa a les armes convencionals venudes, en els millors dels casos no s'utilitzen mai fins que al cap d'un temps queden obsoletes. En canvi, en el pitjor dels casos, si aquestes armes es fan servir es converteixen en la causa directa de la pèrdua de vides humanes. Aquesta és la singularitat de la indústria militar. Tots els sectors industrials van dirigits a generar béns o serveis d'utilitat per a la persona o la societat. En canvi, els béns produïts per la indústria armamentística són béns que o no s'utilitzen o únicament serveixen per generar mort.

La vicepresidenta de l'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP), Tica Font, reflexiona sobre la suposada legalitat d'aquestes operacions financeres entre bancs i armes. "Un banc, pel fet de concedir un crèdit a un fabricant d'armes, no comet cap acte il·legal. L'empresa que fabrica les armes no és la que les utilitza per matar. Per tant, la relació del banc amb l'empresa no té una càrrega d'il·legalitat." Una altra cosa és qüestionar el producte que fa l'empresa i si la finalitat per la qual està creada va en contra de la Declaració dels Drets Humans de les Nacions Unides.

També Carrión recorre a la Carta Magna per parlar del problema ideològic que existeix en el funcionament d'aquestes operacions financeres. Carrión reclama un major protagonisme dels Drets Humans per tal de revertir la situació i situar-los per damunt dels drets comercials. Creu que "el problema és ideològic, no cal construir un nou marc jurídic. El que cal és un codi dels Drets Humans vinculant per a empreses i on cadascun de nosaltres puguem actuar d'ofici quan observem que un banc vulnera algun dret humà a partir d'una determinada inversió".

Els bancs esgrimeixen que participen en armament perquè així ho dictamina el mercat lliure capitalista. Com més gran és el banc, més possible és que tingui participacions significatives en armament. En termes purament econòmics, la guerra és una qüestió de rendibilitat alta, és un valor segur i per això és una de les indústries més rendibles. Carrión conclou que "és una lògica perversa però alhora econòmica". Si l'inversor busca no arriscar-se invertirà en armament ja que, almenys fins ara, els conflictes violents segueixen d'actualitat.

Anàlisi del tractament mediàtic

La presència als mitjans de comunicació dels informes referents a la relació entre la banca catalana i les empreses d'armes s'ha centrat en la difusió de dos aspectes principals. Per una banda, alguns mitjans han fet referència a la relació de vuit bancs (entre els quals dos de catalans) amb la fabricació de bombes de dispersió utilitzades per Gadafi a la guerra a Líbia. Val a dir que, com que la guerra entre els partidaris de Gadafi i els insurgents es va situar a la primera pàgina dels diaris, informacions com aquestes van ser molt oportunes per tal de ser publicades. El maig de 2011, les edicions digitals de l'*ABC*, *La Vanguardia* i *ADN* es van fer ressò d'aquestes dades. També el diari *Gara*, de referència al País Basc, va esmentar aquesta connexió entre les bombes de dispersió i els bancs espanyols.

L'altre aspecte que cal destacar és l'informe de Setem titulat *Negocis bruts*, en el qual s'enumera tots els bancs espanyols que han invertit en producció militar. L'informe ha tingut la cobertura d'alguns mitjans en la seva edició digital. *El Mundo* ho va comentar el maig de 2011 (un mes després de la seva publicació) i el diari gratuït *Qué* també hi va fer referència. Finalment, el mes de maig d'aquest mateix any va ser un programa de ràdio de RTVE, *Hora América*, el que va donar l'oportunitat d'explicar l'informe als portaveus de Setem i del Centre Delàs.

El que no ha rebut una cobertura similar ha estat la focalització en la banca catalana del negoci de la guerra, i per tant s'ha fet necessària una explicació dels seus moviments per tal d'aclarir que no només els grans bancs espanyols (BBVA i Banc Santander) decideixen invertir en armes. Tal com s'esmenta a l'article, les participacions indirectes dels bancs amb les empreses permeten que la seva relació no es faci tan evident, fet que pot explicar que no s'hagi trobat cap referència en els mitjans pel que fa a la participació indirecta d'alguns bancs amb les empreses armamentistes.

Heimeroteca

“Ocho bancos españoles financiaron las bombas de dispersión de Gadafi”, *Lavanguardia.com*, 04/05/2011

“14 bancos españoles financian la producción de armas ilegales”, *Elmundo.es*, 04/05/2011

Un tecnòcrata de les armes, Jordi Calvo (Centre d'Estudis per la Pau J.M. Delàs). *Ara*, 08/01/2012

Bibliografia

Negocios sucios. Bancos españoles que financian armas. Jan Willem van Gelder, Petra Spaargaren i Roderick Bouwers (Setem, abril 2011)

Inversiones de las instituciones financieras en Instalaza. Resumen informativo para SETEM (Profundo, abril 2011)

Human Rights Watch, “Libya: Cluster Munitions Strike Misrata” (Human Rights Watch, abril 2011)
www.hrw.org/en/news/2011/04/15/libya-cluster-munitions-strike-misrata

SIPRI Yearbook 2011. Armaments, Disarmament and International Security (Fundació SIPRI)

Directori d'empreses d'armament (Centre d'Estudis per la Pau J.M. Delàs)

Recursos i fonts

Campanya "Bancalimpia.com, somos clientes, no cómplices", Setem
www.bancalimpia.com

Jesús Carrión, membre de l'Observatori del Deute en la Globalització
jesus.carrion@odg.cat www.odg.cat

Quico Gusi, membre de Fundació per la Pau
quicogusi@aiqs.es
www.fundacioperlapau.org

Tica Font, directora de l'Institut Català Internacional per la Pau
tfont.icip@gencat.cat
www20.gencat.cat/portal/site/icip

Jordi Calvo, investigador del Centre d'Estudis per la Pau J.M. Delàs
jcalvo@centredelas.org
www.centredelas.com

Bankia
prensa@bankia.com

La Caixa
934 046 506
prensa@lacaixa.es

Banca March
bancamarch.es/contacte

Catalunya Caixa
934 845 000
prensa@catalunyacaixa.com

Banc Sabadell
bspress@bancsabadell.com

JOAN FARRÉS (Palma, 1988)

Llicenciat en ciències polítiques i de l'administració per la Universitat de Barcelona i estudiant del màster de Comunicació dels conflictes internacionals armats i els socials (UAB). Becari en pràctiques a Justícia i Pau. Ha fet col·laboracions a Cadena Ser de Mallorca i la desapareguda Ona Mallorca. Col·laborador d'ONG com Amics del Poble Sahrauí o Veterinaris Sense Fronteres.

CATALUNYA CAIXA PROMOU L'ESPECULACIÓ AMB ALIMENTS BÀSICS

MONTSE SANTOLINO / JORDI DE MIGUEL

L'ONG Veterinaris Sense Fronteres denuncia l'entitat d'estalvis catalana per col·laborar en l'encariment mundial de productes de primera necessitat a través d'un dipòsit financer de risc

El 2011 comença amb l'amenaça d'una nova crisi alimentària, l'índex mundial dels preus dels aliments marcant rècords històrics i Nicolas Sarkozy advertint que si no s'apliquen mesures es produiran aldarulls als països empobrits. Ja és tard per a Ben Ali, el dictador de Tunísia: deu dies abans de l'anunci francès ja havia fugit del país davant les protestes de la ciutadania. Les revoltes se succeeixen al món àrab, i els manifestants mostren barres de pa com a símbol de la protesta. Mentre tot això passa, a casa nostra, Catalunya Caixa promou el Dipòsit 100% Natural, lligat al mercat especulatiu del sucre, el cafè i el blat de moro. La pròpia entitat reconeix que els seus principis fundacionals no li permeten comercialitzar productes que atemptin contra els drets de les persones i el medi. Veterinaris Sense Fronteres ho denuncia i, poc després, l'entitat d'estalvis suprimeix el fons del seu catàleg.

El Parlament Europeu admet que els moviments especulatius financers són responsables de quasi el 50% de l'augment de preus dels aliments. Al mateix temps, el Banc Mundial advertia des de principi de l'any 2011 que les alces "abruptes i extemporànies" en el preu dels aliments afectarien greument tot el Sahel i la Banya d'Àfrica, on 13 milions de persones estaven en risc de mort. Just al mateix temps, Catalunya Caixa publicitava el seu nou Dipòsit 100% Natural, "La manera més natural d'invertir", cridant a aprofitar aquesta tendència alcista: "Tindràs la possibilitat d'obtenir una atractiva rendibilitat en funció de l'evolució de la cotització del sucre, el cafè i el blat de moro", deia la publicitat.

La "financiarització" de l'economia ha convertit els aliments en "actius financers", però normalment els petits estalviadors en solien quedar al marge. El gener del 2011, amb el Dipòsit 100% Natural i a partir de 1.000 euros, qualsevol podia apostar que els preus d'aquests productes pujarien, amb el 100% del capital garantit, i amb la promesa d'una rendibilitat anual del 7%, el 14% o el 21%. Tot en funció de l'evolució del *pack* sucre-cafè-blat de moro. La publicitat destacava que la seva cotització havia augmentat el fatídic 2010 un 61%, un 34% i un 38%, respectivament. El manual de venda dels comercials incloïa gràfiques i dades de l'Organització per a l'Alimentació i l'Agricultura (FAO) i un argumentari que assegurava que la demanda dels productes creixeria perquè ho faria la població mundial o perquè es farien servir per a la producció de biocombustibles. El manual comercial també assegurava que "la incertesa del mercat de valors per la pèrdua de força del dòlar impulsa els inversionistes a enfocar-se en el cafè".

Quant al venciment, si en uns dies concrets de març del 2012, 2013 o 2014 els preus havien pujat, es pagava i liquidava el dipòsit; si no, fins al proper venciment. Cap possibilitat de reintegrament abans, que podia ser tres anys després i sense cap benefici. En cas de necessitar els diners, Catalunya Caixa oferia al client un crèdit en condicions preferents. Negoci sobre negoci.

El que la publicitat no deia és que aquest dipòsit era un dipòsit estructurat, un producte financer considerat de risc, un Commodity Index SWAP o participació en un fons

basat en un 'índex de commodities' o taula de valors calculats matemàticament, a partir dels beneficis que generen els contractes de futurs dels productes que l'integren. Tampoc no deia que als comercials se'ls demanava que fossin "proactius", per aconseguir que almenys el 10% de l'estalvi a termini es canalitzés cap a dipòsits estructurats, "per retenir la inversió a mig termini, i millorar el marge de l'entitat", que era del 3,10% anual, fins al venciment. I, per últim, una acusació més greu. Segons Olivier Chandry, activista de l'Observatori del Deute en la Globalització

**CATALUNYA CAIXA
PROMETIA "GRAN
RENDIBILITAT" AMB
EL SEU DIPÒSIT 100%
NATURAL GRÀCIES
A L'INCREMENT DEL
PREU MUNDIAL DEL
SUCRE, EL CAFÈ I EL
BLAT DE MORO**

(ODG) i expert en especulació alimentària, l'entitat no explicava que la caixa ni hi posava ni hi perdía res, perquè assumia el risc amb els diners aliens: "Podia apostar a la baixa del preu dels productes que prometia que pujarien, si li convenia".

El banc, directament o través d'intermediaris, hi guanyaria sempre pel moviment dels fons o per la gestió de les comissions, molt més altes que les d'un producte normal, però als clients només se'ls reemborsaria el "cupó" si els preus havien pujat uns dies concrets. Quin és el coneixement del petit inversor sobre la volatilitat dels preus dels aliments? Els preus dels aliments van estar ballant i caient l'últim trimestre del 2011 (inclòs el blat de moro), i les previsions eren negatives per al 2012, per la qual cosa estar subjecte a una data concreta d'observació resultava tan segur com jugar a la ruleta russa.

LA POBRESA EXTREMA ALS PAÏSOS EMPOBRITS ES VA INCREMENTAR EN 44 MILIONS COM A RESULTAT DE L'AUGMENT DEL PREU DELS ALIMENTS DEL 2010. NACIONS UNIDES I EL BANC MUNDIAL ASSENYALEN L'ESPECULACIÓ COM A RESPONSABLE

L'especulació financera o el casino de la fam

Segons dades del Banc Mundial, la pobresa extrema als països d'ingrés baix i mitjà va pujar en 44 milions com a resultat de l'augment del preu dels aliments del 2010. Tot i no ser l'única causa, cap organisme internacional no oculta que una de les raons d'aquest augment és l'especulació financera. Oliver de Shutter, relator especial per al Dret a l'Alimentació de Nacions Unides, pensa, com el seu antecessor Jean Ziegler, que quan un nen es mor de gana ha estat assassinat, i insisteix que la fam és un problema polític que es pot solucionar regulant els mercats financers. Per a Shutter, està prou demostrat que la dels aliments va ser la bombolla especulativa que va seguir la de les "punt com" i la del mercat immobiliari. Després que la desregulació agrícola i financera ho fessin possible, es va convertir en el "refugi" dels inversors especulatiu.

El mercat secundari de derivats de matèries primeres, on es compren i venen contractes de futures collites, té com a objecte, i efecte, la volatilitat dels preus per poder guanyar en els intercanvis. Com més jugadors, més interès. L'aposta sobre el contracte futur acaba estirant el preu del producte real cap amunt, i en temps real. Tot i que la FAO assegura que el planeta pot alimentar tota la població mundial, l'alarma d'escassetat genera moviments mundials molt lucratiu.

L'any 2010 van tenir lloc dues de les jugades més fortes que es recorden. Al juliol un sol fons d'inversió (Armajaro) es va avançar al tancament d'exportacions de cacau de Costa d'Ivori, un dels principals productors, i va acaparar una part substancial de la producció mundial (un 7%). La totpoderosa Cargill va fer el mateix amb blat, poc abans que Rússia també deixés d'exportar. Darrere la guerra civil ivoriana i els incendis i sequera russos, molts interessos creuats van treure benefici de l'alça exponencial dels

preus de productes bàsics. Per exemple, països com Egipte van acabar pagant, en pocs mesos, pràcticament el doble per una tona de blat.

Olivier Chantry, de l'ODG, n'explica les conseqüències: "Al món ric les famílies destinen a l'alimentació entre un 10% i un 15% del seu pressupost. A països com Nigèria, Bangladesh i l'Afganistan es gasten entre un 50% i un 90%. Com que paradoxalment els països pobres són els majors importadors d'aliments, l'alça dels preus té efectes devastadors per a la seva seguretat alimentària, perquè quan puja el preu, s'han de demanar més crèdits, i puja també el deute dels països, i això genera un cercle viciós".

Més enllà dels aliments, els jocs especulatius i les variacions en el preu de qualsevol de les matèries primeres reconvertides asèpticament en 'commodities' (aliments, metalls i energia) són una font constant d'amenaques per a la qualitat de vida de milions de persones, pels seus efectes en cadena. Si la interrelació entre el preu del petroli i el dels aliments és directa, els experts consultats consideren que l'augment del preu dels minerals multiplica per deu els conflictes socials i ambientals a mig món, ja que afecta directament l'accés a l'aigua o als aliments de moltes poblacions.

Que uns no mengin, perquè altres mengin millor

Estirant el fil del preu dels aliments, moltes ONG s'han convertit en expertes en finances internacionals i han realitzat informes de gran rigor per denunciar qui i com fa negoci amb la fam. No s'esperaven però que una caixa catalana publicités els "beneficis" de l'especulació amb aliments per captar diners del petit estalviador. Veterinaris Sense Fronteres (VSF) va reaccionar de seguida liderant una campanya de denúncia pública a Catalunya.

La feina dels activistes va ser més fàcil, segons expliquen, perquè Catalunya Caixa tenia aleshores 1.245 milions d'euros d'ajuts públics i una obligació social com a caixa d'estalvis. A més, l'entitat busca oferir una imatge de compromís social gràcies al seu conveni amb la Fundació Alcía, buc insígnia de la seva Obra Social que, comandada per Ferran Adrià i centrada en l'alimentació, treballa amb el lema "Que tothom mengi millor". El responsable d'investigació de VSF, Ferran Garcia, ho expressa amb rotunditat: "Va ser una cagada monumental de màrqueting perquè normalment aquests productes estan molt amagats. Tothom ho fa, però també tothom té la percepció que això no està ben fet".

La seva ciberacció, penjada a la xarxa el 21 de març, va córrer com la pólvora per les xarxes socials i va provocar algunes accions espontànies de protesta i boicot de clients de Catalunya Caixa, que van demanar explicacions o van retirar els seus diners. "Era sorprenent veure que quan la gent interpel·lava els treballadors, es quedaven en blanc. No sabien que el producte fos tan dolent, ni què contestar, i van demanar un manual de resposta", explica

**CATALUNYA CAIXA VA
RETIRAR EL FONS POC
DESPRÉS QUE VETERINARIS
SENSE FRONTERES POSÉS
EN MARXA AMB ÈXIT
UNA CIBERACCIÓ PER
DENUNCIAR-LO**

Ferran Garcia. La coalició ICV-EUiA també va reaccionar al Congrés dels Diputats, on va presentar de seguida una Proposta no de llei per aturar l'especulació amb aliments, i, a més, va fer arribar una carta de queixa a la direcció de l'entitat, a través de la Diputació de Barcelona.

El tancament de la campanya de comercialització del dipòsit va coincidir amb les accions de protesta, i tot i que podien haver-la prorrogat, no ho van fer. La directora d'Atenció al Client de l'entitat, Àngels Balcells, va contactar el mes de maig amb VSF per acceptar una trobada. L'ONG va entregar 2.500 cartes de protesta. L'entitat mai no va acceptar el caràcter especulatiu del dipòsit però, per escrit, va reconèixer que la pròpia naturalesa i els principis fundacionals de Catalunya Caixa no els permetien comercialitzar productes que atemptessin contra el respecte a les persones o el medi ambient ja que l'ètica era la seva "norma nuclear de comportament", i es va comprometre a no tornar-hi: "Aquest tipus de productes no formen part de l'oferta bàsica i es descarten noves comercialitzacions".

A dia d'avui Àngels Balcells ja no s'ocupa de l'Atenció al Client i remet al Departament de Comunicació les explicacions sobre el tema. A hores d'ara els portaveus de l'entitat no reconeixen haver retirat el producte per pressions externes, malgrat admetre l'arribada de queixes al Servei d'Atenció al Client. Respecte al caràcter especulatiu del dipòsit, l'entitat diu que l'estructura d'aquest era "majoritàriament" de dipòsit tradicional, i que només un 5% de la inversió estava referenciada a l'evolució dels mercats de matèries primeres, "raó per la qual mai es va incidir de manera directa en preus de compra-venda de productes i no hi va haver influència directa en la seva demanda". Davant aquesta resposta, Olivier Chantry, de l'ODG, recorda que, efectivament, aquests fons gairebé mai tenen la intenció real de comprar cap mena de producte però igualment influeixen en els preus de compra-venda, i Ferran Garcia, de VSF, diu que ni a la publicitat ni als documents facilitats als comercials no es feia cap menció a cap altre element diferent dels aliments, ni a cap 5%. "Si era així, hauria estat una publicitat enganyosa."

Guerra de dipòsits 'made in Catalonia'

Amb aquest dipòsit, pràcticament el primer de la nova entitat fusionada, Catalunya Caixa ignorava l'avís del Banc d'Espanya perquè les caixes "rescatades" no fessin polítiques comercials agressives oferint remuneracions per sobre de la mitjana del mercat, llavors del 5%. El Banc d'Espanya, però, mai no va dir res sobre no especular amb aliments.

Des de l'AICEC, l'Associació d'usuaris de Bancs, Caixes i Assegurances de Catalunya, consideren fons tòxics aquells que posen en risc els estalvis a través de campanyes de publicitat enganyoses i l'ocultació de les condicions més comprometedores de la inver-

**L'ENTITAT RECONeix
QUE ELS SEUS PRINCIPIS
FUNDACIONALS
NO LI PERMETEN
COMERCIALIZAR
PRODUCTES QUE
ATEMPTIN CONTRA
LES PERSONES O EL
MEDI AMBIENT**

sió. Segons Gianfranco Pani, portaveu de l'entitat, el Dipòsit 100% Natural no es podria considerar un fons tòxic: “Es va publicitar molt clarament, i qui invertia sabia el que feia; no és tècnicament un fons tòxic però és un fons assassí, perquè el que fa és crear una bombolla financera sobre els aliments”.

L'ADICAE, el referent estatal de l'AICEC, calcula que només un 5% dels consumidors s'arrisca amb productes com aquest, però el manual de venda del Dipòsit 100% Natural demanava “proactivitat” cap a un públic objectiu que eren els clients “amb expectativa d'obtenir una major rendibilitat sense arriscar capital”. La immensa majoria. Una escassíssima cultura financera segons Pani —que considera “el frau més gran d'aquest país vendre com a estalvi quelcom que no ho és”—, combinada amb fortes campanyes publicitàries, un imaginari de proximitat i confiança encara útil amb molts clients, molta xerrameca inversora i facilitats d'arriscar els diners via web —Catalunya Caixa té un “Supermercat d'e-dipòsits”— miren d'obrir espai a aquest tipus de productes. Catalunya Caixa va canalitzar l'any passat en dipòsits estructurats al voltant de 1.500 milions d'euros, i des de l'entitat afirmen que són atractius per a tot tipus de clients, fins i tot per als més “adversos al risc”: “Garanteixen sempre el 100% del capital, ja que no inverteixen directament en els actius sinó que obtenen un cupó més o menys elevat en funció de la seva evolució”, expliquen des de l'AICEC. A més, insisteixen, aquests productes són només aptes per a experts: “Suposen un coneixement dels moviments polítics i econòmics en l'àmbit internacional que només poden tenir tres o quatre analistes en tot el món”.

S'ha acabat el temps de la innocència

Totes les fonts consultades parlen de solucions que van molt més enllà de l'estrictament financer —és a dir, sobirania alimentària o polítiques de control de preus—, però la regulació dels mercats financers també la consideren urgent per aturar aquests instruments d'enginyeria financera. Insisteixen: amb el menjar no s'hi pot jugar. La mateixa Organització de les Nacions Unides recorda als estats que han de controlar l'especulació “per complir les seves obligacions jurídiques en relació al dret humà als aliments”.

Als Estats Units, els bancs, els fons especulatius i les grans empreses alimentàries s'enfronten a Barack Obama per la seva Llei Dodd-Frank de reforma financera. Mentrestant, a la Unió Europea, continua la llei de la selva. ICV-EUiA, juntament amb Izquierda Unida i Chunta Aragonesista, va presentar el febrer del 2012 una nova Proposició no de llei per demanar al govern central que prohibeixi, “des de l'àmbit de les seves competències”, la inversió especulativa sobre béns alimentaris de primera necessitat, i que s'hi posicioni en contra a la UE, “en el marc de la reforma de la Directiva relativa als mercats d'instruments financers”. La diputada ecosocialista Laia Ortiz creu que cal més esforços per fer visible el vincle entre la fam i el model financer: “Si la gent sabés el que hi ha darrere un índex o un fons s'ho pensaria, aquests productes són una aberració”.

Al Parlament de Catalunya, ICV-EUiA també ha presentat una resolució perquè se'n parli. Caldrà veure la resposta de la resta de partits. A peu de carrer sembla que progressivament es pren consciència dels riscos de moltes inversions, sovint a cop d'en-

surt, i també de les seves repercussions socials, i el Dipòsit 100% Natural no va ser una excepció al panorama financer català. Veterinaris Sense Fronteres va tornar a criticar, a principi del 2012, un fons d'inversió proposat pel Banc Sabadell "infinítament pitjor que el de Catalunya Caixa" que opera amb blat, blat de moro i soja.

Anàlisi del tractament mediàtic

El 17 de juliol de 2011, el diari *Ara* dedicava doble pàgina i editorial a la vinculació de l'especulació alimentària amb la fam que amenaçava la vida de 12 milions de persones a la Banya d'Àfrica. L'article no es quedava en la descripció de la crisi i posava nom i cognoms als especuladors que s'estaven lucrant amb la pujada de preus dels aliments: Goldman Sachs, Deutsche Bank, Merrill Lynch... Curiosament no s'hi menciona el cas de Catalunya Caixa, tot i que feia escassos mesos que una campanya de tres ONG havia aconseguit que l'entitat retirés el seu fons 100% Natural. Dues setmanes més tard *El Periódico de Catalunya* publicava un especial sobre la fam a Etiòpia: el text principal era acompanyat per una peça titulada "Fam de beneficis", en què també es parlava dels mecanismes especulatius. Malgrat l'interès per revelar les causes especulatives de l'alça de preus, no se citava ni Catalunya Caixa ni Caixa Girona. Sí que es mencionava la primera, tot i que de passada, en una segona peça de l'especial, curiosament escrita no per un redactor del diari, sinó pel magistrat Xavier González de Rivera.

Altres diaris com *El Punt Avui* i *Público* han dedicat espai a analitzar els factors especulatius darrere la pujada de preus, però no han mencionat els casos catalans. En el segon cas fins i tot es va publicar una carta del director de Veterinària Sense Fronteres, Javier Guzmán, sobre la campanya iniciada per denunciar el cas de Catalunya Caixa, però les limitacions d'aquest tipus de mitjans fan impossible abordar-la en profunditat. Capçaleres com *La Vanguardia* o *El País* han dedicat alguna menció a l'especulació bancària, però on ho han fet amb major profunditat és en blogs especialitzats de les edicions digitals.

A banda de la tradicional prudència d'alguns mitjans per no traïr els propis interessos econòmics, aventurem tres factors més per explicar-nos el seu silenci respecte al paper de les caixes catalanes en l'especulació en productes de primera necessitat: 1) La compartimentació del periodisme en seccions que fa poc probable el creuament de temàtiques entre societat, economia i internacional; 2) La manca d'atenció a les ONG com a fonts més enllà de la visió tradicional; 3) El provincianisme de cert periodisme català que encara no és capaç de fer connexions locals-internacionals.

Recursos i fonts

Especulación financiera y crisis alimentaria. Campaña "Derecho a la alimentación. Urgente". Edició: Mª Teresa de Febrer i José Mª Medina (Madrid: Prosalus, 2011)

Navegando por los meandros de la especulación alimentaria. Mónica Vargas i Oliver Chantry (Observatori del Deute en la Globalització – Càtedra UNESCO de Sostenibilitat Universitat Politècnica de Catalunya, 2011)

Informe Mundial sobre Desastres 2011: Hambre y malnutrición. Ginebra. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (ed. Lindsay Knight, 2011)

Caixes d'estalvi i desenvolupament al sud. Jesús Carrión d'ODG, Jordi Marí de FETS i Víctor Maeso de SETEM (2011)

Broken Markets: How financial market regulation can help prevent another global food crisis. Murray Worthy (World Development Movement, 2011)

No es un juego: la especulación frente a la seguridad alimentaria. Regular los mercados financieros para cultivar un futuro mejor. Marc-Olivier Herman, Ruth Kelly i Robert Nash (Oxford: Oxfam, 2011)

Escalating food prices: The threat to poor households and policies to safeguard a Recovery for All. Isabel Ortiz, Jingqing Chai, Matthew Cummins (UNICEF: Nova York, 2011)

Departament de Premsa de Catalunya
Caixa
934 845 090
premsa@catalunyacaixa.com

Gianfranco Pani, responsable de Comunicació. AICEC-ADICAE, Associació de Bancs, Caixes i Assegurances
933 425 044
aicec@adicae.net

Ferran Garcia, responsable d'Investigació. Veterinaris Sense Fronteres
934 237 031
ferran.garcia@veterinariossinfronteras.org
comunicacion@veterinariossinfronteras.org

Oliver Chantry, agrònom, activista, investigador . ODG, Observatori del Deute en la Globalització
933 011 793
o.chantry@laposte.net
observatori@odg.cat

Dolors Camats i Laia Ortiz, diputades d'ICV-EUiA
933 010 612
www.iniciativa.cat

Esther Vivas, activista, investigadora, membre del Centre d'Estudis sobre Moviments Socials (CEMS) de la Universitat Pompeu Fabra
esther.vivas@gmail.com

Gustavo Duch, investigador. Autor del llibre *Alimentos bajo sospecha*. Coordinador de la revista *Soberanía alimentaria*
gduch@pangea.org

MONTSE SANTOLINO (l'Hospitalet de Llobregat, 1967)

Especialista en comunicació per al desenvolupament. Responsable de Comunicació de la Federació Catalana d'ONGD, on treballa des del 2003. Editora de la revista *La Magalla*. Formadora en educació i comunicació per al desenvolupament. Professora al màster de Comunicació de conflictes internacionals armats i socials i al màster de Mediació intermediterrània (UAB). [@montsanto]

JORDI DE MIGUEL (Barcelona, 1980)

Freelance. Redactor del setmanari *Directa*. Especialitzat en comunicació per al canvi social. Ha treballat en projectes de comunicació social com *CanalSolidari.org*, Boca Ràdio o el Pla Comunitari Carmel Amunt. Membre del Fòrum de Comunicació, Educació i Ciutadania. Llicenciat en periodisme (UAB, 2002) i màster de Comunicació per al desenvolupament per la Universitat de Malmö. [@jordidemiguel]

PROTESTES ECOLOGISTES CONTRA EL GASODUCTE DEL VALLÈS

ROGER TUGAS

La nova canonada que ha d'unir Martorell i Figueres per transportar gas natural a l'Europa central té un futur incert pels dubtes del govern francès sobre el projecte

La principal empresa transportista de gas natural de l'Estat espanyol, Enagás, té en projecte des de l'any 2006 connectar la península amb Europa a través d'un gasoducte que uneixi Martorell i Figueres i, posteriorment, travessi els Pirineus i enllaci la xarxa espanyola amb la francesa. Després d'anys d'espera, el govern francès va donar llum verda l'any 2011 a la seva part del projecte, i Enagás va enllestir en tres mesos el primer tram de la infraestructura, que uneix Martorell i Hostalric. Les obres, però, han topat amb l'oposició d'organitzacions ecologistes i partits d'esquerres, que han criticat un traçat que malmet boscos d'alt valor ecològic en lloc de projectar-se en paral·lel a vies ja construïdes com l'AP-7. Per acabar-ho d'adobar, un cop l'obra ha estat finalitzada, l'Estat francès s'ha fet enrere. La connexió gasística amb França té ara un futur incert.

El bosc de Can Deu és un espai insigne per al veïnat de Sabadell. Format bàsicament per pins blancs i alzines, és una de les peces més preuades d'una peculiar zona feréstega. La seva preservació ha motivat importants lluites ecologistes contra projectes com el Quart Cinturó o el trasllat del Zoo de Barcelona. A final de novembre del 2011, però, l'aspecte d'aquest paratge va canviar dràsticament. En poques setmanes va ser travessat per les obres de construcció del gasoducte Martorell-Figueres, que van generar una traça de més de 100 quilòmetres que va arrasar tota la vegetació en una amplada de 24 metres, a més d'un sot de prop de dos metres i mig de fondària al llarg de tot el recorregut.

Aquest gasoducte, projectat per l'empresa Enagás, és la prolongació d'una altra canoana ja existent que uneix el sud de l'Estat espanyol amb Martorell. La seva construcció és el primer pas per connectar la xarxa de distribució espanyola amb la de l'Estat francès. Partint del Baix Llobregat, la nova infraestructura energètica transcorre pel terme de Castellví de Rosanes, salta al Vallès Occidental per Viladecavalls, voreja pel nord Terrassa i Sabadell, arriba al Vallès Oriental per Caldes de Montbui, travessa la comarca desviant-se cap a Sant Celoni i entra lleugerament a la Selva, arribant fins a Hostalric.

En aquest tram el sot ha estat realitzat en territoris poc urbanitzats, ja que, a diferència del traçat previ a l'arribada a Martorell, el gasoducte s'allunya de l'AP-7 i s'interna en zones rurals. L'oposició a l'obra s'ha organitzat a Sabadell i Castellar, tot i que les protestes, impulsades per entitats ecologistes com l'Adenc o per partits d'esquerres com Entesa per Sabadell, han estat minses, sobretot per la rapidesa en les tasques de construcció —poc més de tres mesos— i perquè la informació que s'havia fet pública sobre el projecte prèviament havia fet preveure una obra més indolora.

Isidre Soler, coordinador d'Entesa per Sabadell, explica que alguns dels trams afecten un "territori sensible i fràgil" que pot tenir una difícil revegetació després que les màquines de les obres hagin compactat el terra durant el procés. Per la seva banda, Toni Altaió, membre de l'associació ecologista Adenc, alerta del perill per a l'ecosistema animal del "trencament de la continuïtat dels espais" i critica que, per justificar el traçat, Enagás afirmi que ha intentat seguir el recorregut del Quart Cinturó, "una via prevista des del 1965 i que encara no se sap ben bé per on transitarà", en lloc de seguir l'autopista, "la via més senzilla i plana".

**EL NOU GASODUCTE
TRAVESSA EL BOSC DE
CAN DEU, UN TERRITORI
SENSIBLE I FRÀGIL,
EN LLOC DE SEGUIR
L'AUTOPISTA AP-7, LA VIA
MÉS SENZILLA I PLANA**

Saturats de gas algerià

Les raons de la veloç construcció d'aquesta nova infraestructura cal buscar-les en la voluntat del govern espanyol de reformular la seva política energètica pel que fa al gas natural. L'Estat espanyol, tot i que pràcticament no en produeix, és actualment un gran consumidor d'aquest combustible. Una quarta part de l'energia primària que es consumeix prové del gas

natural, que és la font amb la qual es genera més d'un terç de l'electricitat estatal mitjançant centrals de cycle combinat. Catalunya és la comunitat autònoma amb el gas natural més estès entre les llars i el País Valencià, la tercera.

Els governs espanyols han apostat fort des de sempre per aquest combustible. Això ha generat una xarxa d'importació que mira sobretot cap al sud. Actualment hi ha sis plantes de regasificació arreu de l'Estat —tantes com a la resta d'Europa— amb capacitat de tornar el combustible al seu estat original un cop arriba líquid en vaixells. A això s'hi suma l'arribada directa de gas natural algerià per un gasoducte que travessa el Marroc i entra per l'estret de Gibraltar. A aquesta canonada se n'hi va afegir l'any 2011 una de nova: el Medgaz, el gasoducte més profund del Mediterrani, submergit fins a dos quilòmetres sota la superfície de l'aigua i que connecta directament Beni Saf, a Algèria, i Almeria. El Medgaz ha incrementat la dependència de l'Estat espanyol respecte al gas algerià, país des d'on s'importa la meitat d'aquest combustible.

L'ascens de les energies renovables i la crisi, però, han frenat el consum estatal de gas i han empès el govern espanyol a buscar sortides als excedents de combustible importat. L'objectiu de l'Estat espanyol és aconseguir una sortida cap a Europa: els països del centre del continent volen diversificar les seves importacions, ara centrades en Rússia i, en menor mesura, els països del mar Bàltic. La connexió cap al nord permetria donar sortida de gas magribí cap al mercat europeu i, al mateix temps, evitar la dependència algeriana. El projecte, que no és nou, ha topat històricament amb un problema: França. L'estat veí, amb un mercat energètic de monopoli públic, no ha tingut mai cap interès a obrir la porta a interconnexions gasístiques. L'única que hi ha actualment és a Larrau —tocant a Navarra— i només s'empra per importar gas des del país gal, no per exportar-ne.

Amb l'esperança que la Unió Europea li donés suport per superar les reticències franceses, el govern espanyol va projectar el 2006 tres punts de sortida per al gas natural: per Larrau —eixamplant el gasoducte actual i fent-lo de doble pas—, per Biarriat —tocant al País Basc— i per Figueres —en un projecte anomenat Midcat—. El tram de gasoducte Martorell-Hostalric forma part d'aquesta darrera operació. A partir dels Pirineus, però, les obres han de ser assumides per l'Estat francès: perquè es fes efectiva la connexió a través de la capital de l'Alt Empordà, l'executiu gal hauria de sufragar la construcció d'un nou gasoducte que unís la frontera amb la canonada existent al municipi occità de Barbairan. Una aposta que la contrapart francesa mai ha tingut gaire clara.

“Millorar la xarxa catalana”

Tot i no tenir l'OK del govern de Sarkozy al projecte Midcat, el Ministeri espanyol d'Indústria va adjudicar l'any 2008 a l'empresa Enagás la projecció i construcció d'una canonada que unís Martorell amb Figueres. Enagás, antiga empresa pública, és la principal transportista de gas de l'Estat espanyol (vegeu desglossament). Tanmateix, la justificació oficial per al gasoducte va ser que la nova infraestructura serviria per donar un millor servei a les demarcacions de Barcelona i Girona. El Ministeri, encapçalat en

aquell moment per José Montilla, no ho podia plantejar directament com una connexió amb Europa perquè la voluntat de l'executiu francès no estava gens clara.

La declaració d'impacte ambiental del projecte, aprovada el setembre de 2010, assenyalava que la seva finalitat era "facilitar l'abastiment de gas natural a certes zones de la comunitat catalana, atès que les infraestructures que abasten actualment l'àrea estan saturades", a més de "subministrar gas als nous grups a instal·lar a la central tèrmica de cicle combinat del Besòs i a la futura central de Bescanó, a Girona". Certament, la canonada servirà per reduir la dependència catalana de la planta de regasificació de Barcelona, i millorarà la connexió de Catalunya a les vies d'entrada ja existents. Malgrat tot, si realment s'hagués concebut amb aquest objectiu, probablement s'hauria pogut planificar d'una altra manera: no hauria calgut, per exemple, que el gasoducte tingués un diàmetre de 92 centímetres i una capacitat de transport equivalent a una cinquena part del gas total consumit a l'Estat espanyol.

Tanmateix, a la pràctica, totes les parts tenien clar que l'objectiu del tram Martorell-Hostalric era fer un primer pas de cara al projecte Midcat. La mateixa declaració d'impacte ambiental reconeixia en un altre paràgraf que "aquest gasoducte, en el seu punt final, serà l'origen del futur gasoducte Figueres – frontera francesa". Ricard Estrada, regidor de Sostenibilitat i Gestió d'Ecosistemes de l'Ajuntament de Sabadell, afirma: "Ens van assegurar i reassegurar que el projecte es feia per garantir la connexió amb Europa".

El lent procés d'autorització del gasoducte, que en principi havia d'estar operatiu el 2010, va culminar el 22 de març de 2011, quan el Departament de Territori va autoritzar-lo definitivament. Curiosament, només dos mesos després el gestor de la xarxa gasística francesa, GRT Gaz, va aprovar les inversions necessàries per construir la seva contrapart. Llavors tot es va accelerar i a final de novembre del 2011 van començar les obres del primer tram, que han culminat el febrer d'aquest any en gairebé tota la seva extensió.

Traçat alternatiu descartat

El gasoducte no és una infraestructura especialment agressiva amb el medi. Un cop col·locat, se'l soterra a 1,2 metres —en cas de ser un camp, permet tornar-hi a conrear si no es fa en profunditat— i a través d'un pla de restauració s'hi torna a plantar a

**LES RAONS DE LA VELOÇ
CONSTRUCCIÓ DE LA
INFRAESTRUCTURA
RESPONEN A LA VOLUNTAT
DE L'ESTAT ESPANYOL
PER CONNECTAR LA SEVA
XARXA AMB LA FRANCESA**

sobre la vegetació autòctona prèviament seleccionada. Fet això, només requereix mantenir a sobre seu quatre metres de servitud de pas on no hi pot haver arbres o arbustos alts, per si calgués fer-hi reparacions, i es prohibeix realitzar cap obra a vuit metres a cada banda sense el permís de l'administració.

Tanmateix, les obres inicials sí que obliguen a obrir sots de fins a 29 metres d'amplada, amb el mal al terreny que això

comporta. És per aquest motiu que el traçat del gasoducte ha estat objecte de polèmica des que es va fer públic l'any 2008. Els ajuntaments afectats es van posar d'acord per plantejar un traçat alternatiu menys agressiu. Els consistoris reclamen que els més de 160 quilòmetres de gasoducte transcorreguessin paral·lels a l'autopista AP-7 per evitar afectar espais valuosos ambientalment. Finalment, Enagás va acceptar incorporar algunes al·legacions menors que comportaven reduir l'amplada de pista per fer les obres i incrementar en 10 quilòmetres el traçat per esquivar altres espais.

No s'han salvat, però, ni el bosc de Can Deu, catalogat com a parc de valor energètic i paisatgístic i com a bosc protector, ni part del parc natural Massís del Montseny. Enagás va firmar convenis amb ajuntaments com els de Sabadell i Castellar del Vallès, que acceptaven el traçat de la infraestructura i rebien 106.400 euros i 34.000 euros respectivament. L'Obra Social Unnim, a més, també va percebre 11.500 euros com a propietària del bosc de Can Deu. Al principi la fundació de l'entitat financera es va oposar a l'obra, però finalment ha acabat acatant-la. Afirma que emprarà els diners de la indemnització per mantenir l'espai.

Improvisacions i males pràctiques

Els detractors de l'obra la critiquen durament per algunes improvisacions. El traçat, per exemple, no ha tingut en compte els torrents de 50 i 60 metres d'alçada a cada banda del riu Ripoll pel punt on es volia fer creuar el gasoducte, entremig de Sabadell i Castellar, un fet que ha dificultat molt l'obra. De fet, és un dels pocs trams que queden per finalitzar: Enagás té previst enllestir-ho el proper mes d'agost, tot i que l'empresa admet que encara no sap com ho farà. Igualment, Entesa per Sabadell, L'Altraveu de Castellar i les seccions locals d'ERC i ICV d'aquests municipis denuncien irregularitats en la construcció, com l'amplada excessiva de les franges de treball o els abocaments importants de terra i troncs als marges o passos de torrents i rieres, que es realitzen al marge de la declaració d'impacte ambiental.

Les deficiències en les obres són reconegudes per l'Ajuntament de Sabadell, que treballa per resoldre-les. L'Agència Catalana de l'Aigua, en canvi, nega que hagi detectat infraccions de cap mena i afirma que rep tota la informació necessària. Igualment, no s'ha creat la comissió mixta de seguiment de l'obra prevista amb presència de la Generalitat i, per això, el Departament de Territori ha requerit informes tècnics per avaluar el grau de compliment d'Enagás. En reunions amb els afectats ja ha reconegut tenir constància d'algunes males pràctiques.

ELS DETRACTORS DE L'OBRA EN CRITIQUEN LES "IMPROVISACIONS". AFIRMEN QUE EL TRAÇAT DEL GASODUCTE NO HA TINGUT EN COMPTE ELS TORRENTS DE LA ZONA I QUE HI HA HAGUT ABOCAMENTS IRREGULARS DE TERRA I TRONCS

Incògnites al nord dels Pirineus

Per si això fos poc, el senador nord-català François Calvet ha revolucionat el debat fent públic que el govern francès ha decidit ajornar *sine die* la seva part del projecte Midcat. El passat mes de gener Calvet publicava al seu blog una resposta de l'executiu de Sarkozy a una pregunta sobre la interconnexió, on el govern afirmava que “el projecte Midcat queda ajornat en raó de la feble demanda dels expeditors de gas natural”, tot i que “els ministeris [d'Indústria] francès i espanyol han decidit crear un grup de treball per estudiar quin seguiment es pot donar a aquest projecte”. Fonts d'Enagás, però, afirmen que no tenen notícies d'aquest últim gir francès i es mostren convençudes que la interconnexió acabarà tenint lloc. Avancen igualment que el primer tram del gasoducte —fins a Hostalric— ja estarà operatiu el segon semestre del 2012.

En la mateixa resposta a Calvet, el govern francès també reconeix que els passos basc i navarrès sí que segueixen endavant. I és que l'Estat francès no ha amagat mai que, si s'havia d'obrir la connexió gasística amb l'Estat espanyol, la seva prioritat no era Figueres, sinó Larrau i Biriatu, de més fàcil accessibilitat. A què és deguda, per tant, la pressió perquè França acceptés el Midcat, projectant fins i tot la part catalana del gasoducte sense tenir la seguretat que continuaria cap al nord? L'element que ho explicaria és que malgrat la posició de força d'Enagás en la xarxa de transport espanyola, l'actual interconnexió amb l'Estat francès via Larrau la gestiona Naturgas, l'antiga empresa pública de transport de gas de l'executiu basc. Si es fes efectiva la connexió per Larrau, doncs, Enagás es quedaria sense sortida a Europa, una situació incòmoda per a l'empresa.

El dubte, de fet, és si s'acabarà realitzant el segon tram de la canonada, el que ha d'unir Hostalric i Figueres. La Generalitat ha admès en reunions a porta tancada que, després de les últimes informacions fetes públiques sobre la voluntat francesa de participar en el projecte, ara “ja no té sentit”. Enagás recorda que el tram pendent està en procés de tramitació administrativa. El 24 de febrer el govern català va firmar un conveni amb l'empresa gasística que en preveu la construcció, tot i que la Generalitat no té competències en la matèria: la decisió, per tant, resta pendent de Madrid. I precisament el govern espanyol evita fer declaracions. “Aquesta qüestió està en estudi i no podem avançar res”, es limita a respondre com a simptomàtica evasiva.

En tot cas, les presses per arribar abans als nous mercats del gas poden haver estat unes males conselleres. “Si fos una infraestructura tan important en si mateixa, sense la interconnexió amb França, no estaria congelat el segon tram”, reflexiona Toni Altaió, de l'Adenc. “Quedarà el dubte de si podria haver estat una canonada de la meitat del diàmetre i podria haver passat per altres llocs.” Si es confirmen els temors, la fallida especulació energètica per imposar-se en la cursa per abastir Europa pot donar noves raons per qüestionar un model de creixement infinit amb cada cop més detractors. El gas natural és el combustible fòssil menys contaminant, “però no és etern”, recorda Altaió. Cosa que potser hauria de començar a fer pensar no només a contaminar menys, sinó a consumir menys energia en un món finit.

Vincles polítics entre Enagás i el PSOE

Enagás és el gestor de la principal xarxa de gas natural de l'Estat espanyol. Es tracta d'una empresa que va ser pública des de la seva creació, el 1972, fins al 1994, quan va ser privatitzada pel govern del PSOE. En un primer moment va ser venuda a Gas Natural, que en va arribar a gestionar el 91% de les accions, tot i que posteriorment se n'ha anat desprenent. Des del 2000 és per decret-llei el gestor tècnic del sistema gasista espanyol, fet que li atorga el monopoli de la xarxa de transport de gas a l'Estat. El mateix decret-llei fixa que cap accionista podrà tenir més del 5% de les seves participacions, un topall que assoleixen el mateix executiu espanyol, Kutxabank i Liberbank, però també altres actors de dubtosa legitimitat democràtica com el govern d'Oman.

Com la gran majoria de grans empreses, Enagás no està lliure de vincles polítics. De fet, el seu president, el català Antonio Llardén, ha ostentat diversos càrrecs de responsabilitat en l'administració. Va ser el subsecretari d'Obres Públiques, Transport i Medi Ambient en temps de Felipe González —precisament va ser un dels darrers executius de González qui va decidir privatitzar l'empresa— i encara manté el carnet del PSC. El consell d'administració d'Enagás també incorpora altres ex-alts càrrecs socialistes de Madrid, com Ramón Pérez Simarro, que va ser secretari general de Tècnica del Ministeri d'Indústria entre el 1987 i el 1990 i director general d'Energia el 1990. I la vida professional no sembla que, malgrat la crisi, els vagi gens malament: Llardén va percebre 1,7 milions d'euros entre salari base, variables i pensions, segons dades entregades a la Comissió Nacional del Mercat de Valors referents al 2011.

Anàlisi del tractament mediàtic

La construcció del gasoducte Martorell-Figueres i, per extensió, el que havia de ser la seva prolongació cap a l'Estat francès en el marc del projecte Midcat ha estat una qüestió fortament silenciada als mitjans de comunicació. En tot cas, sempre que ha aparegut ho ha fet des d'una mateixa òptica i sense que es qüestionés la idoneïtat del projecte. Els mitjans que més n'han seguit l'evolució, ja des del 2009 però de forma molt aïllada, han estat els especialitzats en economia, que s'han centrat en els estira-i-arronses dels governs espanyol i francès per connectar les dues xarxes de distribució de gas. No és fins que la companyia francesa aprova la interconnexió que apareix en notícies més aviat petites i una sola vegada a mitjans generalistes com *La Vanguardia*, *El Periódico* o *l'Ara*. *El Punt+Avui* sí que n'havia informat prèviament a la decisió francesa, però des de l'òptica d'una futura connexió.

La qüestió del debat sobre la dependència energètica de l'Estat espanyol sí que mereix més espai a la premsa generalista, que li ha dedicat pàgines senceres. En cap d'elles, però, s'hi qüestiona la necessitat de seguir fent créixer el consum energètic. A *El País*, fins i tot s'hi tracta el debat amb un article del president d'Enagás. Igualment, les queixes dels col·lectius ecologistes només tenen els alternatius *Directa* i *Llibertat.cat*, i molt puntualment a *La Vanguardia*, *El Punt+Avui* i *Vilaweb*. Aquests dos últims i el 3/24 són els únics mitjans que informen de l'anunci del senador nord-català François Calvet que el gasoducte resta suspès.

Per contra, el major ressò de les obres ha aparegut als mitjans locals del Vallès, que han seguit el dia a dia de les negociacions pel recorregut definitiu, les votacions als plens per reclamar-ne l'aturada i les protestes ecologistes. Tanmateix, l'enfocament d'aquests mitjans ha estat clarament decantat a minimitzar els efectes de l'obra. Així, per exemple, el desaparegut *A Sabadell* titulava el 10 de gener de 2011 que "La ciutat tindrà un gasoducte que donarà energia fins al 2016" quan en realitat Sabadell no se n'ha de beneficiar directament. El cas més contundent, però, és el del *Diari de Sabadell*. El 22 d'octubre de 2011, poques setmanes abans de l'inici de les obres, titulava "El futur gasoducte entre Martorell i Figueres no creuarà el Bosc de Can Deu" i només tres dies més tard publicava que "El gasoducte Martorell-Figueres seguirà una línia de mitja tensió" amb un subtítol que especificava que "usarà el traçat del cablejat elèctric per no danyar el bosc de Can Deu". El 21 de desembre ja titulava "Passeig pel bosc de Can Deu per veure com afecta el gasoducte", i l'últim dia de l'any, rendit a l'evidència i amb la maquinària a ple funcionament, reconeixia: "El gas travessa el bosc de Can Deu".

Recursos i fonts

Pla de l'energia de Catalunya 2006-2015
[www20.gencat.cat/docs/icaen/
03_Planificacio%20Energetica/
Documents/Arxius/
Pla_energia_Catalunya_2006_2015.pdf](http://www20.gencat.cat/docs/icaen/03_Planificacio%20Energetica/Documents/Arxius/Pla_energia_Catalunya_2006_2015.pdf)

Pla de l'energia de Catalunya 2006-2015
(revisió del 2009)
[www20.gencat.cat/docs/icaen/
03_Planificacio%20Energetica/
Documents/Arxius/
Pla_energia_Catalunya_2006_2015_revisio_2009.pdf](http://www20.gencat.cat/docs/icaen/03_Planificacio%20Energetica/Documents/Arxius/Pla_energia_Catalunya_2006_2015_revisio_2009.pdf)

DOGC amb l'aprovació definitiva del
Pla especial urbanístic del gasoducte
Martorell-Figueres del Departament de
Territori
[portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/
AppJava/PdfProviderServlet?documentId=
576934&type=01&language=ca_ES](http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/AppJava/PdfProviderServlet?documentId=576934&type=01&language=ca_ES)

Presentació del Departament d'Empresa i
Ocupació sobre el projecte Midcat
www.eic.cat/gfe/docs/8325.pdf

BOE amb el primer anunci d'informació
pública del projecte de gasoducte
Martorell-Figueres
[www.boe.es/boe/dias/2008/03/14/pdfs/
B03258-03296.pdf](http://www.boe.es/boe/dias/2008/03/14/pdfs/B03258-03296.pdf)

BOE amb la declaració d'impacte
ambiental del gasoducte Martorell-
Figueres
[www.boe.es/boe/dias/2010/09/06/pdfs/
BOE-A-2010-13826.pdf](http://www.boe.es/boe/dias/2010/09/06/pdfs/BOE-A-2010-13826.pdf)

Hemeroteca

“La Generalitat projecta perforar el Pirineu
amb un gran gasoducte”, *El Periódico*,
04/06/2011

“Les obres del gasoducte confirmen
els pitjors temors”, *Vilaweb Sabadell*,
01/12/2011

“Polèmica per les obres del gasoducte
al rodal de Sabadell”, *El Punt+Avui*,
06/12/2011

“Mobilització de pagesos a Corró d'Amunt
per les obres del gasoducte”, *El 9 Nou*,
19/12/2011

“Les obres d'un gasoducte destrossen
paratges naturals del Vallès Occidental”,
Setmanari de Comunicació Directa,
14/12/2011

Web de l'any internacional de l'energia sostenible per a tots de l'ONU
www.un.org/es/events/sustainableenergyforall

Blog impulsat pels contraris al gasoducte Martorell-Figuères
gasoducte.blogspot.com

Adenc
Ca l'Estruch
Sant Isidre, 140. 08208 Sabadell
937 171 887
correu@adenc.cat
www.adenc.cat

Ajuntament de Sabadell
Pl. de Sant Roc, 1. 08201 Sabadell
937 453 100
www.sabadell.cat

Ajuntament de Castellar
Pg. de Tolrà, 1. 08211 Castellar del Vallès
937 144 040
www.castellarvalles.cat

Entesa per Sabadell
937 453 127
info@entesa.org
www.entesa.org

Departament d'Empresa i Ocupació de la Generalitat
Pg. de Gràcia, 105 (Torre Muñoz)
08008 Barcelona
934 849 500

www.gencat.cat/empresaiocupacio

Institut Català de l'Energia
Pamplona, 113. 08018 Barcelona
936 220 500
www20.gencat.cat/portal/site/icaen
Secretari de Medi Ambient i Sostenibilitat de la Generalitat. Direcció General de Polítiques Ambientals
Av. Diagonal, 523-525. 08029 Barcelona
934 445 000
www20.gencat.cat/portal/site/mediambient

Secretaria d'Estat d'Energia (Ministeri d'Indústria)
Paseo de la Castellana, 160. 28046 Madrid.
902 446 006 / 913 494 640
www.minetur.gob.es/energia/ca-es/Paginas/index.aspx

Enagás
Paseo de los Olmos, 19. 28005 Madrid
902 443 700
www.enagas.es

ROGER TUGAS (Sant Cugat del Vallès, 1986)

Llicenciat en periodisme (UAB, 2009). Redactor de política del diari *Ara* des del seu llançament, també ha treballat a *Público*. Ha estat tècnic de comunicació de la Intersindical-CSC. [@rogertugas]

UN PARC TEMÀTIC EN NOM DE DÉU

XAVIER GISPERT

La nova legislació turística i d'urbanisme del govern balear obre les portes de Mallorca a Tierra Santa, el primer complex d'oci catòlic a Europa

El govern del PP, encapçalat per José Ramón Bauzá, té a les seves mans aplanar el camí de Tierra Santa, el primer parc temàtic catòlic d'Europa. Inicialment, l'empresa impulsora del complex, el Grupo Sigma, va fer públic que el parc s'ubicaria a Ses Salines, a l'illa de Mallorca. El projecte, però, s'ha frustrat per manca d'acord amb el propietari dels terrenys. En aquest moment, Sigma no vol revelar la nova localització, tot i que afirma que la iniciativa tira "endavant". Perquè això passi, però, el govern hauria de donar llum verda a una sèrie de modificacions legals. La qüestió mediambiental, el rerefons religiós, les contradiccions dels mateixos impulsors i l'opacitat que planeja sobre la trama d'empreses implicades generen recels entre la societat civil.

Assistir a l'últim sopar amb Jesús de Natzaret, passejar per l'Arca de Noè o viure en directe el judici de Ponç Pilat són algunes de les activitats que aviat podrien figurar a l'agenda de qualsevol turista que visiti Mallorca. Els promotors de Tierra Santa l'han presentat com una infraestructura ecològica i respectuosa amb el medi ambient. Però el cert és que el projecte no té un perfil gaire sostenible. Està prevista la construcció d'un complex amb dotze restaurants, una muralla, un amfiteatre, botigues, desenes d'escultures i espais d'oci, serveis i instal·lacions dirigides als més de 60.000 turistes i amants de la fe catòlica que els promotors volen atreure cada mes amb la seva proposta lúdica. El Grupo Sigma, a preguntes de L'ANUARI MÈDIA.CAT, s'ha negat a fer pública la nova ubicació prevista per al parc, després que fracassessin les negociacions inicials amb un propietari de Ses Salines. Només se sap que es tracta d'unes parcel·les rústiques ubicades en un poble del centre de l'illa. La construcció del complex, doncs, suposaria la desprotecció d'aquests terrenys.

El govern balear ja ha mogut una peça molt important a favor del parc religiós. El passat 17 de febrer, aprovava un decret llei que permet instal·lar activitats fins ara vetades en sòl rústic a través de la flexibilització del concepte "interès general". De moment, però, el Consell de Mallorca segueix sent l'única institució competent per declarar aquesta figura, que permet el canvi d'usos d'un terreny, i el Pla territorial de l'illa pot posar moltes traves a un projecte com aquest. Tanmateix, l'arquitecte i portaveu de Tierra Santa, Carlos Shmidt, diu que està "esperant notícies" de l'executiu de José Ramón Bauzá, que prepara dues normatives clau en la matèria: la Llei general turística i la Llei del sòl. L'esborrany de la primera dóna poders a govern i ajuntaments per aprovar aquest tipus de projectes sota un nou concepte: l'interès turístic, que podria tombar les competències del Consell i deixar el Pla Territorial en paper mullat. A més, els promotors del parc catòlic admeten haver percebut una actitud molt més receptiva tant del govern com del Consell des que el PP hi està al capdavant.

La institució insular no ha respost les preguntes sobre el parc temàtic, mentre que l'executiu balear nega oficialment tenir el projecte de Tierra Santa sobre la taula. El

Grupo Sigma, en canvi, diu que està convençut que tard o d'hora arribaran els canvis legislatius i la comunitat "declararà l'interès turístic i econòmic" del seu negoci. A més, preveuen començar les obres aviat i afirmen que aquests nous terrenys escollits "són molt més estratègics" i que "ja estan tancats".

**EL PROJECTE
PREVEU CONSTRUIR
UN COMPLEX AMB
DOTZE RESTAURANTS,
UNA MURALLA, UN
AMFITEATRE, BOTIGUES I
ESPAIS D'OCI PER A 60.000
TURISTES MENSUALS**

Opacitat empresarial

Les promotores visibles de la iniciativa són un grup d'empreses aplegades sota la marca de Grupo Sigma: Estudio Plugliese

(arquitectura i disseny), Eléctrica Cremona, Electrificaciones Poli, Instalaciones Sanitarias RDO, la mateixa Terra Santa i la que sembla ser la societat matriu, Sigma Insulares de Construcciones SL, amb seus a Palma i Calvià.

L'administrador de Sigma, Carlos Shmidt, reconeix que treballen amb més inversors. Per això, s'ha arribat a un acord amb altres empreses amb les quals més

endavant està previst crear una fundació. Ara bé, segons Shmidt, les societats s'uneixen al projecte de Terra Santa de manera secreta, fruit d'un acord de durada infinita que blindava la seva confidencialitat, fins i tot arribat el dia en què comenci a explotar-se el parc temàtic religiós. Shmidt assegura que aquest entramat d'empreses que hi ha al darrere prefereix treballar de forma discreta.

Existeix un grup de societats i professionals, però, que està participant de manera més o menys oberta en el projecte, segons consta al web corporatiu de Terra Santa a la xarxa. En aquest es reflecteix la participació de dos bufets (J.M. Frau i J.E. de Navarra), empreses d'artesanía i patrimoni (la vidriera de la família Gordiola, Portal Forà i Arqueomedia), societats d'espectacles (Zara Bellydancer i Bluextrem Teatrales) i entitats d'altres disciplines, com FMS i Tàctil Art (informàtica) o Pablo M. Laboranti Estrategia, entre altres. Tanmateix, algunes de les entitats que figuren al web de Terra Santa neguen, ara per ara, la seva participació real en el projecte. És el cas de Càritas Mallorca, que tot i que figura al web, afirma que no hi té cap relació.

Des de la institució de beneficència neguen cap acord amb Terra Santa. De fet, fonts de l'entitat admeten que han existit "contactes amb els seus responsables", però es mostren molt prudents abans d'implicar-s'hi i no es posicionaran fins que tot estigui "més avançat". Tanmateix, el Grupo Sigma ja inclou Càritas com una de les entitats "intervinents". Des de Terra Santa, a més, prometen donacions per a Càritas i donen per fet que el Bisbat de Mallorca assessorarà l'empresa recreativa en l'escenificació de l'imaginari religiós local.

En nom de Déu?

La propaganda del parc destaca que el projecte disposa, a més, de l'aprovació del Bisbat de Mallorca i la benedicció de la Santa Seu de Roma. A la pràctica, però, sembla que això no és ben bé així. Fonts del Bisbat de Mallorca neguen rotundament que la institució religiosa tingui "cap posició oficial a favor o en contra de Terra Santa"; una contradicció que té origen, segons aquestes fonts, en la doble lectura d'almenys una reunió informal entre els promotors del parc temàtic i el bisbe de Mallorca, Jesús Murgui.

Pel que fa a la benedicció del Vaticà, Sigma es basa en el fet que l'expresident del Consell Pontífex de Comunicació Social, John P. Foley (recentment finat), va expressar el seu suport al projecte de Terra Santa en la seva versió argentina (vegeu desglossa-

LES EMPRESSES QUE INVERTEIXEN A TIERRA SANTA HO FAN DE MANERA SECRETA I AMB UN ACORD QUE BLINDA LA SEVA CONFIDENCIALITAT

ment). Així consta en un document que aporta Sigma i que està signat pel cardenal fa poc més d'una dècada, el 19 d'agost del 2000, dirigit al portaveu de l'Arquebisbat de Buenos Aires, el pare Guillermo Marcó.

Ses Salines: el darrer fracàs

Trobar una ubicació òptima per a Tierra Santa està sent, mai més ben dit, un autèntic viacrucis. Des de l'estiu del 2011, i després d'haver descartat parcel·les a Capdepera, Sencelles, Alcúdia, Calvià o Bunyola, el projecte s'havia presentat com una realitat iminent que es construiria a Ses Salines. Concretament, en uns terrenys rústics on ara hi ha un parc botànic, el Botanicactus. L'oferta d'inversió, de més de 20 milions d'euros, havia donat lloc a negociacions entre els promotors del parc, la propietat dels terrenys i l'Ajuntament de Ses Salines. Finalment, però, el projecte ha fracassat per manca d'acord amb la propietat dels terrenys.

El propietari del Botanicactus, l'empresari Jean Marc Maccario, no vol donar detalls de les negociacions, però diu que "tot està a l'aigua". Visiblement enrabiat, sentència que "el parc botànic funciona i seguirà funcionant". Mentrestant, el batlle de Ses Salines, Bartomeu Lladonet (Convergència per les Illes) admet el fracàs d'unes negociacions que havien fet que el consistori elevés l'assumpte al Consell de Mallorca. Per la seva banda, el portaveu de Tierra Santa és més clar i acusa el propietari de Botanicactus d'haver trencat un contracte signat. Segons diu, per motius aliens a la relació empresarial.

El consistori saliner va moure fitxa el 16 de setembre de 2011, demanant al Consell de Mallorca que declarés l'interès general del parc temàtic catòlic, en considerar-lo un projecte econòmicament beneficiós per al poble. Per la seva banda, els grups polítics de l'oposició (PSM-PSIB, NIL i SUD) es van abstenir, ja que asseguraven que el projecte no tenia "un expedient seriós". L'oposició mostrava dubtes sobre "la capacitat d'atraure turistes amb la religió", a més dels "perills mediambientals" d'un projecte que podria fer créixer el sòl urbà del municipi en un 25 %. A més, les inversions paral·leles que s'haurien d'assumir (reformes a la carretera, rotonda, ampliació d'infraestructures...) podrien haver anat a càrrec de l'erari públic.

Es dona el cas, però, que Tierra Santa no és l'únic parc temàtic que s'ha projectat a Mallorca en els últims temps. L'empresa danesa Theme Park Group tenia prevista la

promoció d'un parc d'atraccions a Campos fruit d'un presumpte pacte polític i empresarial amb dirigents del PP previ a les eleccions del 2011. Així es desprèn d'un informe realitzat per l'auditoria Bille & Buch-Andersen a càrrec de la promotora del projecte turístic.

"L'empresa està a l'espera de les properes eleccions a Mallorca el maig del 2011, a partir de les quals està planificat un projecte de llei dissenyat per requali-

**EL PARC S'HAVIA DE
CONSTRUIR INICIALMENT
A SES SALINES, PERÒ
EL DESACORD AMB
EL PROPIETARI DELS
TERRENYS HA FRUSTRAT
L'OPERACIÓ**

ficar terrenys agrícoles en comercials”, afirma de manera literal l’informe, escrit en danès i traduït pel Grup d’Ornitologia Balear (GOB), l’entitat referent en l’estudi i defensa del medi ambient de l’illa. El document financer, al qual ha tingut accés el GOB, recomana a l’empresa que esperi que “les propostes de projecte de llei o d’exempció estiguin acabades a final del 2011, i l’aprovació a principis/mitjans de 2012”. Unes aproximacions que no van gens desencaminades.

L’informe exposa la mala situació de la promotora danesa, però conclou que “el resultat de l’any es considera satisfactori, ja que la voluntat política [del futur executiu del PP balear] és implementar el projecte [en referència al parc d’atraccions de Campos]”. La denúncia del GOB no ha tingut gaire ressò mediàtic, tot i que el document era molt revelador. El 18 d’octubre de 2011, la plana major del govern es va reunir amb el propietari de Theme Park Group, Per Pedersen. A la foto hi havia presents, a més del mateix president del govern, el vicepresident econòmic, Josep Ignasi Aguiló, i el conseller de Turisme, Carlos Delgado. Aquest darrer és el conegut exbatlle de Calvià, i ja havia estat en contacte amb l’empresari danès molts anys abans, quan es projectava un parc temàtic al seu municipi. Des de la denúncia del GOB, no s’ha sabut gaire més del Theme Park Group.

El GOB recorda que Mallorca està amenaçada per un nou *boom* d’instal·lacions agressives amb el territori, sobretot amb l’aplicació del decret Llei aprovat pel govern aquest 2012 i la imminent Llei general turística. Afirment que la Conselleria encapçalada per Carlos Delgado ha mostrat “màniga ampla” amb aquesta mena d’iniciatives. Projectes com el circuit de Fórmula 1, la nova ‘Ecociutat’ de Manacor o un macrohotel ‘bioclimàtic’ de 1.200 places a Sa Ràpita han posat en alerta les organitzacions ecologistes, que no donen crèdit als pretextos mediambientals amb els quals es presenten molts dels projectes.

2012: un any decisiu

La construcció de Tierra Santa o la possible concreció del projecte de Theme Park Group, doncs, resulta preocupant per la magnitud d’unes operacions que, com a mínim, depenen de canvis legislatius i mesures especials que tindran un fort impacte en el territori. El Grupo Sigma té molt clar que l’administració pública li donarà suport durant el 2012, malgrat la participació confidencial d’alguns inversors. Entre els elements més controvertits hi ha el fet que l’aventura religiosa aposta sistemàticament per instal·lar-se en parcel·les rurals, la desprotecció i revalorització de les quals suposaria, inevitablement, la pèrdua de part del patrimoni natural de l’illa, un augment del valor del sòl i, molt possiblement, la inversió pública en creació i ampliació d’infraestructures bàsiques.

TIERRA SANTA NO ÉS L’ÚNIC PROJECTE D’AQUEST ESTIL PREVIST A MALLORCA: L’EMPRESA DANESA THEME PARK GROUP VOL EDIFICAR D’UN PARC D’ATRACCIONS AL POBLE DE CAMPOS

Tierra Santa fa compte obrir les portes a partir del juny, malgrat que ara per ara sembla una fita molt difícil de complir. Si el projecte arriba a bon port, però, els promotors privats i els facilitadors públics hauran d'acabar explicant què té aquesta illa de la Mediterrània (i el seu sòl rústic) per considerar-la un emplaçament tan atractiu per al turisme religiós. Mentrestant, que Déu beneeixi totes les parts i la Mallorca terrenal ja en jutjarà el resultat.

L'ombra de Buenos Aires

Si s'acaba construït, Tierra Santa Mallorca serà la rèplica renovada d'un parc temàtic d'idèntic nom que encara funciona a Buenos Aires i que ha disposat de l'impuls i promoció d'algunes empreses del Grupo Sigma, però també de capitals majors, com Carrefour, el BBVA o La Caja. De fet, la publicitat del projecte ha anat acompanyada de l'exposició del cas argentí com quelcom consolidat i d'èxit que cada any atrau milers de turistes. El cert, però, és que actualment el Grupo Sigma no està directament vinculat a la gestió d'aquest parc. Els terrenys on s'ubica l'atracció religiosa van ser adquirits pel poderós Sindicato de Empleados del Comercio (SEC) un temps abans de la inauguració, l'any 1999, de la versió original de Tierra Santa. Una compra-venda que va ser polèmica i va esquitxar les elits més altes del país. L'estiu del 2005 l'expresident argentí Carlos Menem va sortir victoriós d'un conflicte judicial en el qual se l'acusava d'haver afavorit el president del SEC, Armando Cavalieri. El jutge investigava, justament, l'operació amb els terrenys on ara hi ha la versió argentina de Tierra Santa. Menem va declarar com a imputat per presumptes delictes d'abús de poder, però finalment la causa contra ell va ser arxivada.

Anàlisi del tractament mediàtic

Que el primer parc temàtic catòlic d'Europa es pugui instal·lar a Mallorca ha despertat l'interès de la premsa local, però també de mitjans amb més pes internacional, com *The Guardian*, que l'any 2010 ja plantejava punts de vista crítics sobre el tipus de turisme que atrau un projecte d'aquestes característiques. També la revista *Interviu* va ser de les primeres a publicar un reportatge sobre el projecte.

La informació local ha estat més aviat superficial, puntual i poc crítica, però algunes excepcions confirmen la bona feina de molts professionals de les Illes. Destaca la secció d'opinió del *Diari de Balears*, des d'on l'octubre de 2011 l'escriptor Josep Maria Llauradó posava sobre la taula un tema tabú: el de les mesquites i altres religions. Llauradó compara la notícia del parc catòlic amb les de les dificultats per obrir centres de religions minoritàries en altres pobles. Diu: "Tot i que sembla que pertanyen a seccions diferents d'un diari, una mínima anàlisi indica que són dues cares de la mateixa moneda".

Per la seva banda, des del mateix rotatiu i ja l'any 2011, el periodista Maties Salom assegurava en un article d'opinió que el projecte urbanístic "hauria de menester alguna reforma legislativa i/o vista grossa". A més, sentenciava irònicament: "Com que es tracta d'una sòlida iniciativa empenedora d'oferta complementària amb efectes beneficiosos fora de dubte, segur que li ho arreglaran o ho incorporaran a algun projecte de reforma, ves".

L'escriptor i el periodista alertaven, a més, del que pot resultar d'un projecte que mescla les passions religioses amb la indústria de l'oci. Llauradó, a més, posava altres temes sobre la taula, com ara les experiències de recuperació amb diners públics de parcs temàtics que han fet fallida.

Rotatius de l'illa com *El Mundo* o el *Diario de Mallorca* n'han fet un seguiment informatiu més profund. En general, donant veu a les parts més interessades, però també publicant els dubtes plantejats per alguns càrrecs polítics locals. El diari de Pedro J. Ramírez va publicar unes declaracions favorables del bisbe i va treure a la llum que el projecte s'havia desencallat gràcies a l'arribada del PP.

També cal destacar el setmanari *El Triangle*, que al darrer número del 2011 hi dedicava una pàgina sencera. L'article conclouïa apuntant la possibilitat que el vessant catòlic del PP tingui part de responsabilitat en l'assumpte.

Finalment, cal posar en valor la informació publicada pel portal econòmic dirigit a empresaris de turisme www.02b.com, per haver estat el més ferm a l'hora de destapar l'opacitat de les empreses que hi ha darrere el projecte i les possibles incompatibilitats ecològiques del parc amb el Pla Territorial de Mallorca.

Hemeroteca

“Los terrenos de Botanicactus en ses Salines albergarán un parque temático religioso”, *Última Hora*, 15/09/2011

“El govern reniega ahora del parque temático del promotor danés”, *Diario de Mallorca*, 28/10/2011

“Projecten un parc temàtic catòlic a Mallorca”, *El Triangle*, 31/12/2011

“Mallorca diseña un parque temático religioso como el de Tierra Santa en Argentina”, *02B*, 18/10/2011

“Capdepera planea construir un gran parque temático cristiano en el antiguo vertedero”, *El Mundo - Dia de Balears*, 13/09/2010

“Habemus parque... en Ses Salines”, *El Mundo*, 19/08/2011

“El Ayuntamiento no aprobará el parque católico sin ver antes ‘un proyecto serio’”, *Diario de Mallorca*, 20/08/2011

“Sigma descarta Capdepera y Alcúdia para ubicar el parque temático”, *Diario de Mallorca*, 19/09/2010

“Dios se muda a Mallorca”, *Interviú*, 13/12/2010

“Welcome to Holy Land – Europe’s first Christian theme park”, *The Guardian*, 12/09/2010

“Alivio judicial para Menem”, *Pagina 12*, 20/08/2005

“Aquel regalito para Cavalieri”, *Pagina 12*, 26/07/2005

“El parque Tierra Santa atrae a más de 6.000 personas por día”, *La Nación*, 13/04/2000

“Una réplica de Tierra Santa en Parque Norte”, *Clarín*, 13/09/1999

Recursos i fonts

Document - Proposta de Sigma per instal·lar Tierra Santa a Ses Salines, 23/08/2011

Plànols oficials del projecte de Tierra Santa a Ses Salines

Proposta de la batlia sobre Tierra Santa

Certificat de l'acord de plenari del 14/09/2011

Proposta de l'Ajuntament de Ses Salines al Consell de Mallorca, 16/09/2011

Document divulgatiu d'Informació Territorial del Consell de Mallorca sobre l'adaptació de la parcel·la 69 del polígon 7 de Ses Salines al Pla Territorial (PTM), 8/09/2011

Referència cadastral i consulta descriptiva i gràfica dels béns immobles de naturalesa rústica de la parcel·la 60 del polígon 7 de Ses Salines. Ministeri d'Economia i Hisenda, 8/09/2011

Informe de Sigma Insulares de Construcciones S.L. Informa D&B S.A., 22/02/2012

Informe de Botanicactus S.L. Informa D&B S.A., 23/02/2012

Text del Decret-Llei 2/2012 de mesures urgents per a l'ordenació urbanística sostenible, 17/02/2012

Projecte general de Tierra Santa. Grupo Sigma, maig 2009

Tierra Santa Mallorca (TSM)
tierrasantamallorca.wordpress.com

Tierra Santa (Buenos Aires)
www.tierrasanta-bsas.com.ar

Estudio Pugliese
www.estudiopugliese.com.ar

Toñi Ruiz Inmobiliaria
www.toniruib.com

Ajuntament Ses Salines
971 649 117

Gabinet de Premsa del Grupo Sigma
871 941 865
www.gruposigma.com

Botanicactus
971 649 494
www.botanicactus.com

Secretaria de Comunicació del Bisbat de Mallorca
971 214 601

Gabinet de Premsa de Càritas Mallorca
971 716 288

GOB (Grup d'Ornitologia Balear)
971 596 060

Gabinet de Premsa del Consell de Mallorca
971 173 562

Gabinet de Premsa de la Consellera de Turisme de Mallorca
971 176 191

XAVIER GISPERT (Barcelona, 1983)

Llicenciat en periodisme per la UAB, ha exercit com a responsable de la informació judicial del *Diari de Balears*, com a redactor dels serveis informatius d'Ona Mallorca i com a membre de l'equip d'edició i producció de *Mallorca Matí*, el magazín matinal d'Ona Mallorca. A més, durant els darrers anys ha col·laborat amb diverses publicacions del Principat, com *El Triangle* o *Illacrua*. També col·labora amb *L'Accent*, entre altres publicacions digitals i en paper, i exerceix com a professor de redacció i guió radiofònic en un centre docent de Barcelona. [@xaviGZ_]

EL FRAU FISCAL COSTA A CADA CATALÀ 876 EUROS L'ANY

MARIA MANYOSA MASIP

El 71% de l'evasió tributària, que es calcula en uns 16.000 milions d'euros, es produeix entre les grans fortunes i corporacions empresarials

El Sindicat de Tècnics del Ministeri d'Hisenda (GESTHA) calcula que l'economia submerida a Catalunya s'eleva cada any a 16.000 milions d'euros. L'incompliment en el pagament d'impostos el farien, en un 71%, les grans corporacions empresarials que trampegen la jurisprudència i eviten declarar tots els seus beneficis. Per fer-hi front, el sistema tributari col·lectivitza el problema: això suposa que a cada ciutadà dels Països Catalans se li cobra una mitjana de 876 euros anuals de més en quotes socials. Segons els tècnics d'Hisenda, la situació deriva de la feble legislació i el poc control de l'Agència Tributària espanyola. Tot i això, el 2011 la Fiscalia de Delictes Econòmics de Barcelona va obrir diligències contra grans presumptes defraudadors. Destaquen els noms de l'advocat Emili Cuatrecases, els germans Carulla, propietaris d'Agrolimen, i Ricardo Rodrigo, editor d'RBA.

Segons el Sindicat de Tècnics del Ministeri d'Hisenda (Gestha), el 2011 les grans fortunes espanyoles van evadir més de 42.000 milions d'euros en impostos, que sumats als fraus de les pimes, els autònoms i el frau laboral representen el 23,3% del PIB¹ (vegeu taula 1); una xifra elevadíssima que posiciona l'Estat espanyol al capdamunt del rànquing de la Unió Europea dels 15, on la mitjana és deu punts per sota.

Evasió fiscal anual a Espanya	Quantitat (aproximada)	Evasió fiscal anual*	Percentatge
Grans fortunes i corporacions empresarials **	41.500	42.711	71,77%
Societats i pimes	1.378.000	10.150	17,05%
Autònoms	3.000.000	5.111	8,59%
Altres fraus no empresarials (no hi ha dades)		1.543	2,59%
TOTAL FRAU FISCAL		59.515	100%
Frau laboral		30.370	
TOTAL EVASIÓ FISCAL		89.885	

TAULA 1: Estimació de l'evasió fiscal a l'Estat espanyol (dades del 2009 vigents a dia d'avui). FONT: Dades dels Tècnics del Ministeri d'Hisenda (Gestha).

* Import en milions d'euros.

** L'Agència Tributària considera grans empreses les que fan operacions per imports superiors a 6 milions d'euros l'any.

Per tal de mantenir el nivell de serveis públics, l'intent de reequilibrar les irregularitats fiscals es tradueix en un sobre esforç econòmic per part dels ciutadans, que han de pagar un plus en concepte d'impostos (vegeu taula 2). Segons Gestha, l'import difereix segons el territori: Al Principat de Catalunya és on es paga més, 983 euros anuals, seguit de les Illes Balears, que són 896 euros i finalment al País Valencià, amb 748 euros. La mitjana d'un ciutadà dels Països Catalans és de 876 euros. A l'Estat espanyol és de 839 euros l'any.

	Euros anuals
Principat de Catalunya	983
Barcelona	995
Girona	963
Lleida	963
Tarragona	926
Illes Balears*	896
País Valencià	748
Castelló	853
València	773
Alacant	681

TAULA 2: Relació d'impostos i quotes socials que cada català paga de més per compensar l'evasió fiscal i mantenir el nivell actual de serveis públics i inversions. FONT: Darrer informe dels Tècnics del Ministeri d'Hisenda (Gestha), de 2009.

* No tenim dades desglossades de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

[1] Calcular el volum de diner negre és complex per la mateixa naturalesa opaca de l'objecte d'estudi. Hi ha, però, tres metodologies: aproximació monetària, consum d'energia i l'anomenat model MIMIC (Multiple Indicator and Multiple Causes). Segons els experts, tot i considerar un reduït marge d'error, totes tres permeten aproximacions fiables. Les dades publicades aquí són de Gestha i concorden amb les estimacions de la Fundació de les Caixes d'Estalvis (FUNCAS).

Ara bé, tant la recaptació d'impostos com el control de l'economia submergida és competència, a dia d'avui, del govern espanyol. També ho és —tot i que no ho hagi fet— la responsabilitat d'impulsar estudis oficials de la situació i permetre que les agències tributàries autonòmiques tinguin accés a la base de dades de l'AEAT per tal de facilitar la detecció del frau fiscal i laboral.

SEGONS DADES DELS INSPECTORS D'HISENDA, EL FRAU ENTRE ELS AUTÒNOMS NOMÉS SUPOSA EL 8,59% DEL TOTAL

Els beneficis de tenir diners

Segons Gestha, el 71% de l'evasió de capitals el fan grans fortunes. Segons dades de l'Agència Tributària als Països Catalans es comptabilitza que ingressen 600.000 euros l'any 2.267 persones: són els anomenats "super-rics". N'hi ha 1.580 al Principat, 540 al País Valencià i 147 a les Illes Balears. En l'àmbit espanyol les dades oficials recullen que hi ha prop de 3.000 persones amb béns heretats per valor de 10 milions d'euros. Sorprenentment el 2011 poc més de 700 ho van declarar. Tot i això, els que no ho van fer no van cometre cap delictes, només van "eludir legalment el pagament d'impostos dels seu béns", tal com afirma el secretari general de Gestha, José María Mollinedo. És el que es coneix com economia d'opció (o elusió fiscal, que no evasió), i es basa a aprofitar-se dels aspectes interpretables o no previstos de la llei per defugir el pagament d'impostos. No és, per tant, un frau perquè no vulnera oficialment cap norma.

Les corporacions empresarials també són afavorides per la flexibilitat de l'impost de societats, que s'aplica en funció dels beneficis de les empreses i que, a l'hora de ser declarat, aquestes poden modificar en més o menys mesura. El "com" s'explica amb les dades de l'AEAT segons les quals les entitats eludeixen fins a dues terceres parts dels cobraments mitjançant deduccions i un ampli ventall de mecanismes per evitar fer efectives les contribucions. Xavier Caño, de l'organització ATTAC Justícia Econòmica Global, explica que si bé està establert que les gran empreses han de pagar el 30% d'impostos pels seus guanys, a la pràctica n'abonen només un 10% (menys del que paguen les famílies, que contribueixen amb un 11'5% de la renda).

Lentitud judicial, laxitud legislativa

La política fiscal generosa amb les grans fortunes no ajuda a consolidar una societat més igualitària, tot i que des de l'àmbit judicial afirmen que hi treballen de manera constant. Pere Ariche, fiscal de l'oficina de Delictes Econòmics de l'àrea de Barcelona, defensa que "s'està fent molta feina" però que només amb les causes que han entrat a judicatura durant el 2011 el departament estarà ocupat els propers 10 anys. Ariche afirma que els casos de frau "requereixen molt de temps, i els jutges han de reservar-se de mitjana tota una setmana per concloure un únic cas". El fiscal afirma que "de cap manera" els processos s'alenteixen conscientment. I és que sovint els imputats són personalitats socialment rellevants o amb connexions explícites amb els poders econòmics,

polítics i financers. Des del Ministeri Públic, però, s'assegura que els casos "més tard o més d'hora s'acaben assumint".

El que no està en marxa ni es preveu que s'hi posi a curt termini és la modificació de la legislació actual. Per José María de Odriozola, president de l'organització d'Inspectors d'Hisenda de l'Estat (IHE), "és necessari revisar les normes i adaptar-les als nous temps", una tasca que segons l'actual ordenament jurídic recau, de nou, en el govern espanyol. Sobre les possibles i estretes relacions entre l'àmbit de la política i les elits econòmiques reflexiona Eulàlia Reguant, matemàtica i membre de Justícia i Pau, que assegura que des del col·lectiu es té la percepció que "el poder no té ganes d'enfrontar-se a segons qui" i afegeix que si les lleis encara no s'han canviat "és perquè els polítics que ho han de fer tenen interessos en les grans fortunes".

I és que la fiscalia només pot obrir diligències (i jutjar-les en els casos que convinguin) si les investigacions de l'Agència Tributària ho requereixen. En aquest sentit des de Gestha denuncien que el 88% de l'evasió fiscal anual queda impune; una responsabilitat de l'AEAT però també de la legislació en si, perquè les acusacions per delictes de frau o evasió fiscal només es duen a terme si l'estafa supera els 120.000 euros. Si durant el judici es demostra el delicte, la condemna per als acusats serà retornar els diners més una sanció que pot anar del 50% al 150% del capital defraudat. Les penes de presó són d'un màxim de tres anys però s'apliquen en molt pocs processos, ja que generalment s'arriba a un acord econòmic. Pel que fa als casos d'infracció inferiors a 120.000 euros, Hisenda multa els responsables i els sol·licita que posin al dia els seus comptes. Si es compleixen els requeriments s'evitarà qualsevol pena ja que es considera una falta administrativa.

Frau fiscal a l'abast

Per estafar l'Estat econòmicament parlant, hi ha dos grans mètodes: o bé es camuflen els beneficis obtinguts per disminuir els impostos a pagar (evasió de tributs), o bé directament s'oculten capitals (frau fiscal). Els mecanismes per fer-ho efectiu van des de falsejar factures fins a blanquejar euros a paradisos fiscals. Per exemple, l'IVA és un dels impostos més a la mà dels contribuents perquè permet fer factures lliures d'aquest tribut o també registrar una empresa com si portés a terme una activitat que no està subjecta a l'Impost sobre el Valor Afegit, i al seu lloc desenvolupar-ne una altra.

L'anomenada enginyeria comptable —molt valorada a les gestories i que no és necessàriament delicte— també permet trampejar el sistema aplicant a l'IRPF deduccions no contemplades o reduint el marge de beneficis d'una empresa, que és el que determina la quantitat a pagar en concepte d'impost de societats. És en aquesta línia que alguns

empresaris inscriuen el seu patrimoni (la hipoteca, els cotxes, els iots...) com si fos una despesa de l'entitat on treballen, per augmentar el dispendi i disminuir els guanys: si aconsegueixen demostrar que tenen menys beneficis podran reduir la seva contribució impositiva.

**SEGONS ELS TÈCNICS
D'HISENDA, EL 88% DEL
FRAU FISCAL ANUAL
QUEDA IMPUNE**

L'ADVOCAT CUATRECASAS ESTÀ ACUSAT D'HAVER EVADIT 3,7 MILIONS D'EUROS MITJANÇANT L'OCULTACIÓ DE LA RENDA REAL

Això també es pot fer mitjançant una empresa instrumental (vinculada a l'empresa real), és a dir, amb la creació d'una societat sense activitat econòmica que no tingui ingressos però a la qual es derivin despeses. Amb previsió de salvar els mobles si són descoberts, aquestes entitats acostumen a ser gestionades per la figura d'un administrador, conegut com a testaferro, que sovint és una persona sense propietats. En el moment en què la justícia destapa el cas, sovint no té possibilitat d'embargar-li béns. En aquest escenari és on es duen a terme les operacions vinculades, és a dir, el lloguer o la prestació de serveis entre l'empresa real i l'empresa instrumental que —a la pràctica econòmica— té un únic responsable i és el que fixa el preu de l'intercanvi. Aquestes operacions serien legals si no fos que la llei obliga a realitzar-les seguint el preu de mercat.

Les accions de frau fora de les fronteres de l'Estat espanyol també ofereixen diverses possibilitats com ara l'evasió d'impostos per deslocalització. Cada país té la seva pròpia política fiscal que determina el percentatge d'impostos a pagar en el seu territori. Així doncs, no és estrany que alguns individus s'empadronin a altres estats per tal que les seves fortunes desgravin menys. Ara bé, per fer-ho s'ha de poder demostrar que s'hi resideix com a mínim 186 dies l'any.

Finalment, i dins les accions de frau a gran escala, hi ha la possibilitat de defraudar a través d'operacions triangulars amb empreses radicades a l'Estat espanyol vinculades a altres de situades en paradisos fiscals, a les quals s'ingressen els interessos generats i l'Agència Tributària no té capacitat d'accedir-hi perquè els comptes estan blindats.

Cuatrecases, l'assessor fiscal imputat

Un dels casos de presumpte frau fiscal més sonats del 2011 és el de l'advocat Emili Cuatrecases, acusat d'haver evadit 3,7 milions d'euros mitjançant l'ocultació de la renda real obtinguda dels exercicis empresarials a través dels impostos de societat, de patrimoni, d'IRPF i d'IVA.

Cuatrecases és advocat i president del bufet barceloní Cuatrecasas, Gonçalves Pereira, un dels despatxos més influents de l'Estat espanyol. És expert en assessoria fiscal i està especialitzat en serveis de direcció de transaccions complexes, reestructuracions financeres i assessorament a grans empreses familiars. Per la matèria en què està especialitzat, doncs, és especialment rellevant l'obertura de diligències judicials en contra seva. El fiscal Ariche assegura que “no és habitual que advocats gestors facin pràctiques fraudulentas”. Sigui com sigui, a final d'any la fiscalia acusava Cuatrecases de 10 presumptes delictes contra la Hisenda Pública pels exercicis fiscals de 2006, 2007 i 2008, en els quals se suposa que va simular negocis i aparentar una realitat econòmica falsa.

La querella presentada per la fiscalia també apunta la seva exdona i tres empreses, dues de les quals són indirectament propietat de Cuatrecases. El fet és que l'advocat català és l'amo d'Emesa SL, tot i que el capital social és de la societat suïssa BC Property, que a la vegada pertany a Unión CB SL, registrada a l'Estat espanyol. Suposadament, el que va fer l'imputat va ser evadir capital mitjançant operacions triangulars, és a dir, va utilitzar les dues darreres societats, que no tenien activitat econòmica, per llogar-se (a ell mateix) finques, automòbils i un iot amb la tripulació inclosa. D'aquesta manera presentava despeses personals com si fossin empresarials deduint-les de la comptabilitat de la societat i per tant defraudant i evadint l'IRPF.

Els Carulla: pagant Sant Pere canta

Un altre dels casos que va veure la llum l'any passat és el de la família Carulla. Els sis germans accionistes de la principal indústria d'alimentació catalana, Agroalimen, estan sent investigats per l'Audiència Tributària per un presumpte frau fiscal que oscil·la entre els 400.000 i un milió d'euros per cap, és a dir que el total suposadament defraudat es trobaria entre 2,4 i 6 milions d'euros.

L'evasió s'hauria fet mitjançant la compravenda d'accions entre societats del mateix grup i ocultant-ne els beneficis. Més de 60 milions haurien acabat a una societat instrumental de la xarxa empresarial amb seu a Holanda en concepte de patrimoni, sense haver-ne pagat els impostos.

Aquest és un cas complicat no només pel nombre d'acusats sinó per la complexitat de les operacions fiscals. Per això, segons apunta el periodista especialitzat Xavier Salvador al portal Economia Digital, podria ser que la sortida d'aquesta situació passés per desvincular cinc germans del cas i concentrar la responsabilitat de la gestió tributària en una sola persona per tal d'atenuar la pena. Probablement seria Jordi Carulla, administrador del grup d'empreses instrumentals, que podria regularitzar els comptes amb Hisenda pagant els impostos evadits i el 50% dels diners defraudats amb interessos de demora.

Ricardo Rodrigo, defraudant des de casa

El mes de juny de 2011 la fiscalia denunciava el president del grup RBA, Ricardo Rodrigo, per un presumpte frau fiscal de 2,3 milions d'euros en concepte d'impostos de societat que no va pagar entre els anys 2005 i 2008, i que va evadir a través d'una empresa

instrumental. RBA és un dels grups editorials més importants del sector. És líder a l'Estat espanyol en la comercialització de col·leccionables a gairebé 50 països. També fa productes audiovisuals i és al darrere d'una trentena de revistes, entre les quals *Lecturas*, *National Geographic* i *El Jueves*.

El frau de Rodrigo consistia que, suposadament, hauria rebut fons de l'editorial

**LA FAMÍLIA CARULLA,
PROPIETÀRIA DEL GRUP
AGROLIMEN, HAURIA
DEFRAUDAT ENTRE 2,4 I 6
MILIONS D'EUROS**

a canvi d'un suposat assessorament (que feia des del seu domicili), un fons amb el qual la companyia pagava també els sous del personal de servei de la casa. Així, l'habitatge particular de Rodrigo estava a nom de l'empresa patrimonial a qui el president pagava un lloguer. Tot i això, encara que pugui semblar que l'empresari utilitzava la seva residència per qüestions de feina —que és el que defensa—, des del grup editorial asseguren que la imputació és un cas personal que no té res a veure amb el grup RBA.

**RICARDO RODRIGO,
PROPIETARI DEL GRUP
EDITORIAL RBA, ESTÀ
SENT INVESTIGANT PER UN
PRESUMPTA FRAU DE 2,3
MILIONS D'EUROS**

Que cada any surtin casos de grans empresaris perseguits per la justícia per les seves pràctiques fraudulentament amb la Hisenda Pública no acaba ni de llarg amb el problema. Des del sindicat Gestha reclamen la imminent posada en marxa de polítiques per augmentar la recaptació fiscal centrades principalment a eradicar l'economia submergida i perseguir els que incompleixen les seves obligacions tributàries.

Eulàlia Reguant, membre de de Justícia i Pau, afirma que “és inquietant que l'executiu autonòmic (i el central també) s'esmeri a controlar i gestionar la partida de les despeses i no ho faci amb tanta dedicació amb la dels ingressos”, que pateix “un robatori anual de 88.000 milions d'euros en concepte d'economia submergida”. Això vol dir que aquells que paguen impostos i compleixen amb la transparència de la seva economia són els que han d'assumir les càrregues dels que no ho fan. Per Reguant “hauriem de començar a reclamar un tracte just i equitatiu a l'hora de recollir impostos”.

Anàlisi del tractament mediàtic

Les xifres sobre l'economia submergida apareixen de tant en tant als mitjans de comunicació, sobretot en relació als autònoms i professionals liberals. Els que no hi tenen tanta presència són els grans responsables: les grans fortunes defraudadores i el mateix sistema que les afavoreix. Les dades hi són, aproximacions més que fiables mentre el govern no es decideixi a invertir en l'estudi del frau fiscal per fer-hi front (un altre dels aspectes oblidats per la majoria dels mitjans). El sindicat de Tècnics del Ministeri d'Hisenda facilita periòdicament resultats d'anàlisis i informes així com les claus per poder-los interpretar.

La premsa econòmica especialitzada, com *Expansión* o el mitjà on-line *Economia Digital*, és la que ha donat cobertura a l'assumpte, a més del setmanari *Directa*, que el mes de novembre va publicar el reportatge "Silenci, aquí es defrauda: 16.000 milions d'euros anuals", on s'explicava no només els mecanismes per evadir capitals, sinó també quins catalans són grans defraudadors.

Poc abans, el mes de març, el programa *30 minuts* de TV3 emetia el reportatge "Hisenda no som tots", que si bé no es dedicava a donar noms i llinatges de les persones que fan accions fraudulentas, sí que explicava com les empreses blanquegen diners a través de paradisos fiscals.

La premsa generalista s'ha dedicat a fer la cobertura dels casos sorgits, a publicar notícies relacionades amb les citacions judicials, a recollir declaracions dels advocats de la defensa i a publicar les informacions recollides a les querelles.

En general s'ha presentat el frau fiscal de les grans fortunes com casos aïllats i puntuals evitant mostrar que la imputació d'algunes persones de les elits catalanes per evadir impostos és una dinàmica cronificada, un robatori a l'estat del benestar i que és només la punta d'un iceberg que estafa a Catalunya 14 mil milions d'euros l'any.

Hemeroteca

“¿Tributamos como los suecos?”, *Público*,
02/02/2012

Hisenda no som tots. Reportatge televisiu
del programa *30minuts* emès a TV3 el
13/03/2011

“Silenci, aquí es defrauda: 16.000 milions
d’euros anuals”, *Setmanari de comunica-
ció Directa*, 08/11/2011

“El fraude fiscal en España”, *Economía
Exterior* n. 49, estiu 2009

Los Carulla no paran al juez, *Economía
digital*, 27/09/2011

“Hacienda acusa a todos los hermanos
Carulla de fraude fiscal”, *El Periódico*,
07/06/2011

“La fiscalía presenta una querrela contra
Emilio Cuatrecasas por un fraude fiscal”,
Cincodias.com, 22/12/2011

Bibliografia

Estado fiscal y democracia, Ignacio Ruiz-
Jarabo Colomer (Tirant lo Blanc, 2010)

Recursos i fonts

Reducir el fraude fiscal y la economía sumergida. Una medida vital e imprescindible para superar la crisis. Sindicato de técnicos del Ministerio de Hacienda, 15/11/2011

Estimación del volumen de economía sumergida en España. Informe de FUNCAS publicat als *Cuadernos de Información económica* ISSN 1132-9386, n. 220, 2011

Opiniones y actitudes fiscales de los españoles en 2010. Estudi de l'Institut d'Estudis Fiscals, 09/11/2010

Implicaciones de la economía sumergida en España. Llibre marró del Cercle d'Empresaris 2010. Versió en pdf.
www.circulodeempresarios.org

ATTAC Catalunya – Justícia Econòmica Global
attac-catalunya.cat

Justícia i Pau
Rivadeneyra, 6, 10è
08002 Barcelona
933 176 177
justiciaipau@justiciaipau.org
www.justiciaipau.org

Oficina Antifrau de Catalunya
Ribes, 1-3
08013 Barcelona
935 545 555
bustiaoac@antifrau.cat
www.antifrau.cat

Fiscalia Provincial de Barcelona
Gran Via de les Corts Catalanes, 111
08014 Barcelona
www.ciutatdelajusticia.com

Gestha, Sindicat de Tècnics del Ministeri d'Hisenda
Seu central: Lérida, 32-34
28071 Madrid
915 837 968
gestha@gestha.es
gestha.es

Inspectores de Hacienda del Estado
Paseo de la Castellana, 106
28046 Madrid
Premsa: 915 500 204
info@inspectoresdehacienda.org
www.inspectoresdehacienda.org

Portal Economia Digital
www.economiadigital.es/cat

MARIA MANYOSA MASIP (Sabadell, 1982)

Llicenciada en periodisme (UAB, 2008) i estudiant del màster de Comunicació dels conflictes armats i dels socials. Ha treballat al *Diari de Balears* i a Ona Mallorca, al programa *La volta al dia en 80 mons*. També ha realitzat tasques de comunicació corporativa al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC). [[@mmanyosa](https://twitter.com/mmanyosa)]

SENSE LLEI PER ALS LOBBYS

VÍCTOR SAURA

L'Estat espanyol és un dels pocs països europeus que encara no tenen cap normativa perquè els grups d'interessos i l'acció política es relacionin de forma transparent

El 19 de juny de 2011, quan encara aspirava a ser el segon de la llista de CiU a Madrid, Oriol Pujol Ferrusola va declarar a *La Vanguardia* que "CiU ha de deixar de fer de partit lobby a Madrid i actuar com a partit nacional català". Duran i Lleida no s'ho va prendre gens bé, i finalment va aconseguir que Pujol no l'acompanyés al Congrés. Però encara s'ho va prendre pitjor quan el 17 de novembre, a tres dies de les eleccions estatals, el periodista Xavier Bosch li va preguntar en una entrevista a TV3 si havia cobrat dels lobbys "com l'acusen ICV i ERC". Duran ho va negar, per descomptat, i dos mesos després va enviar un insòlit requeriment notarial a Bosch on el comminava, sense èxit, a retirar la pregunta.

Els lobbys existeixen i existiran. El que s'ha de fer és regular-los perquè ignorar-los no farà que deixin d'existir." Aquesta és la premissa de la qual parteix Acces Info Europe, una ONG amb base a Londres l'objectiu de la qual és promoure que els ciutadans tinguin un millor i més ampli accés a la informació. Segons la seva directora a l'Estat espanyol, Helen Darbishire, "l'activitat que fa el lobby és important i necessària, ja siguin els que representen interessos empresarials o socials, però tots sabem que pot ser dubtosa si no està regulada i no s'exerceix segons uns principis de publicitat i transparència".

Acces Info va aterrar a l'Estat l'any 2006. Des d'aquell any va promoure una plataforma d'entitats que, sota el nom de Coalición Pro Acceso, batper l'adopció d'una llei que afavoreixi la transparència a l'Administració. De fet, això ja existeix a 90 països. A Europa, només quatre estats no tenen cap regulació específica: Luxemburg, Malta, Xipre... i Estat espanyol. Segons recorda la plataforma, el govern Zapatero es va comprometre a fer una llei sobre lobbys a la campanya del 2004. I en set anys va ser incapaç de fer-la, malgrat les vegades que els grups d'ICV-EUiA i ERCvan reclamar-la. L'any 2011, en el debat del estado de la nación, el PP s'hi va afegir, cosa que va permetre que una de les resolucions aprovades —també amb els vots del PSOE— obligués el govern espanyol a presentar en el termini d'un mes un projecte de llei de transparència. L'avançament electoral ho va impedir, si bé es va arribar a redactar un avantprojecte. Poc després, ja en campanya, Mariano Rajoy va prometre, com a mínim en tres ocasions, que en els primers cent dies del seu govern es promulgaria una "llei de transparència, bon govern i accés a la informació pública" que, va dir, ja està escrita.

Rastres: joc, energia

El rastre dels lobbys en l'acció legislativa no és difícil de trobar... si es vol buscar. Per exemple, segons un article publicat a *El País*, en la tramitació de la Llei del joc, aprovada el maig de 2011, els despatxos llobbistes hi van tenir un paper intens, fins al punt que per un text de 40 articles es van presentar 269 esmenes. En joc hi havia la privatització del 30% de Loterías y Apuestas del Estado, però sobretot la regulació de les apostes

on line, un suculent pastís del qual tots els grans del sector volien una mossegada; la seva publicitat en premsa (AEDE, l'associació d'editors, va lluitar i aconseguir que no es vetés, com passa amb la del joc tradicional), i la possibilitat de legalitzar les *apostes en viu* (mentre es disputa la partida), propugnada per CiU i PP però que no va prosperar per l'oposició de Loterías.

El que és més complicat, per no dir impossible, és relacionar aquest rastre que deixa el lobbisme amb una actuació immoral, il·legal o corrupta. No sabrem mai,

**ONG COM ACCES INFO NO
CRITIQUEN QUE ELS GRANS
SECTORS ECONÒMICS
INFLUEIXIN O INTENTIN
INFLUIR SOBRE LES
DECISIONS LEGISLATIVES,
SINÓ QUE AIXÒ ES FACI
D'AMAGAT**

per exemple, si quan CiU i PP van votar amb el PSOE a favor de l'anomenada Llei Sinde (que en realitat era una de les 60 disposicions finals de la Ley de economía sostenible) ho van fer perquè sincerament creien que el cànon digital universal era una manera adequada de defensar els drets d'autor, o perquè van fer un canvi de cromos amb el govern espanyol a fi de

regalar un triomf al lobby de les nuclears. Però hi ha motius per dubtar. El desembre de 2010, CiU i PP van tombar la Llei Sinde al Congrés, on només va rebre el suport d'un PSOE sense majoria absoluta. Josep Sánchez Llibre la va qualificar de "dispersa, confusa i molt heterodoxa". Però dos mesos més tard, CiU i PP (i PSOE) hi van donar suport al Senat, un canvi de postura maquillat per petits retocs en l'apartat del tancament de webs que vulneressin drets d'autor. Just al mateix temps a la Cambra Alta es pactava una esmena a una altra llei que deixava oberta la possibilitat de mantenir en marxa les centrals nuclears que sobrepassin els quaranta anys de vida útil. Aquesta esmena, votada també pel PSOE, feia miques el que Zapatero havia promès sempre, i és que la central de Garoña (Burgos) tancaria el 2011, quan complís els quaranta. Zapatero li va allargar la vida fins al 2013, i ara Rajoy l'ha prorrogat fins al 2019, com volien els propietaris de Garoña, que són Endesa i Iberdrola al 50%.

Entre el poder estatal i Endesa hi ha una connexió gairebé sociològica, com ho demostra el rutilant fitxatge de Manuel Pizarro (expresident d'Endesa) com a segon de Rajoy l'any 2008 o el recent de l'exvicepresidenta Elena Salgado com a consellera de la filial de l'elèctrica a Xile. Pel que fa a CiU, el fet que David Madí, durant anys la mà dreta d'Artur Mas, sigui ara el president d'Endesa a Catalunya, o que la seu central de CDC al carrer de Còrsega fos comprada a l'elèctrica a preu de saldo possiblement no té res a veure amb el canvi d'actitud, però denota que empresa i partit mantenen una bona relació.

Rastres: infraestructures, salut

Un altre cas paradoxal i paradigmàtic també va tenir lloc el febrer de 2011. Gràcies a una esmena del PSOE a la Llei postal, el Senat va aprovar una partida de 80 milions d'euros per a les concessionàries d'autopistes que estiguessin travessant dificultats econòmiques perquè el seu volum de trànsit no arribava al 80% de l'estimat. L'esmena no tenia ni la més remota relació amb la liberalització del servei de correus. L'hi van posar amb calçador perquè una rebequeria del PP havia impedit dos mesos enrere que es pogués incloure a la Llei dels pressupostos. Allà és on l'havia presentat inicialment... CiU. Ja aleshores, la resta de grups van entendre que es tractava d'un rescat concebut per a les autopistes radials de Madrid, però l'interrogant, encara avui per aclarir, era per què el nacionalisme català s'havia de significar tant en l'operació de salvament d'un negoci madrileny, més encara tenint en compte el greuge històric en matèria de peat-

A EUROPA, NOMÉS QUATRE PAÏSOS NO TENEN REGULACIÓ SOBRE LOBBYS: LUXEMBURG, MALTA, XIPRE... I L'ESTAT ESPANYOL

ges. Fins i tot havent-hi raons (unes estimacions de trànsit mal fetes i l'elevat cost de les expropiacions), es feien molt difícils de donar. En realitat, tampoc no va caldre, ja que l'afer a penes va tenir transcendència mediàtica.

L'explicació més curta sobre l'esmena de CiU era la presència d'Abertis en l'accionariat d'aquestes concessionàries. Però la *campiona* catalana no estava sola; l'acompanyaven cinc gegants de la construcció de l'Estat (ACS, Acciona, OHL, Ferroviaria, FCC), a més de Caja Madrid. Com en el cas d'Endesa, tampoc no costa gaire trobar vincles entre aquestes firmes i l'entorn convergent. Des de les aportacions de Ferroviaria al Palau de la Música (o abans a l'Operació Roca) fins a la presència de FCC, OHL i Abertis al patronat del Cercle d'Infraestructures, que presideix el diputat convergent i exconseller Pere Macias. Això només pot ser part de l'explicació, ja que un lobby tan potent com el constructor no perd el temps demanant engrunes a un partit "regional", sinó que té línia directa amb els dos grans. D'aquí ve que l'abril de 2008 David Taguas, un home de confiança de Zapatero (dirigia la seva Oficina Econòmica), fos escollit president de Seopan, la patronal de les grans constructores, i que des de la victòria del PP Taguas no trigués ni un mes a perdre el lloc. Sense complexos.

Un cas igualment enigmàtic es va poder veure amb l'assumpte de les mútues d'accidents de treball. El govern espanyol va incloure a la Llei d'acompanyament dels pressupostos una reforma d'articles de la Llei de Seguretat Social per la qual les mútues estarien obligades a aportar les seves reserves (en aquell moment, una bossa de 4.000 milions) al fons de reserva de la Seguretat Social (l'anomenada *guardiola de les pensions*). D'aquesta manera compensarien el fet que la caiguda de les cotitzacions havia deixat d'alimentar el fons de reserva, que en la major part s'inverteix en el tresor espanyol. En resum, l'executiu necessitava que la Seguretat Social seguís tenint líquid per comprar deute espanyol.

La proposta no va durar ni un mes. El PSOE la va retirar davant les pressions que li arribaven, però si algú es va mullar per evitar la "nacionalització encoberta del sector mutualista" va ser CiU. El ventall de connexions entre la sanitat privada i el món convergent és extens: l'actual conseller de Salut, Boi Ruiz, presidia abans la patronal d'hospitals privats (UCH), o durant anys el president de la Federació de Mutualitats de Catalunya va ser un pujolista com Agustí Montal, el president del Barça dels setanta. Duran i Lleida va declarar que "salvar les mútues" era el seu principal objectiu en la negociació dels Pressupostos, i se'n va sortir. Tanmateix, més determinant que CiU va ser la patronal espanyola, CEOE, que en aquest tema va traçar el que se'n diu una línia vermella.

De fet, segons Opensecrets.org, el sector sanitari, i en concret el farmacèutic, és qui més diners inverteix en lobbisme, seguit a certa distància pel manufacturer, el financer-assegurador i l'energètic. A l'Estat espanyol, Farmaindustria, la patronal dels grans laboratoris, ha fet tot el que ha pogut per endarrerir l'obligatorietat de receptar medicaments genèrics i per ampliar els àmbits de copagament sanitari. En el primer cas, ha acabat claudicant. En el segon, Catalunya l'ha escoltat: l'euro per recepta és ja una realitat.

Rastres: comunicació, finances

Un altre exemple podria ser la Llei de la comunicació audiovisual, la de la supressió de la publicitat a RTVE, que es va aprovar el març de 2010, i que a Catalunya ha tingut continuïtat en la Llei de l'audiovisual, amb la progressiva eliminació de la publicitat de Catalunya Ràdio. Tant en un cas com en l'altre la UTECA (Unión de Televisiones Comerciales Asociadas) va exercir una pressió indissimulada. La patronal la formen grans grups multimèdia que podrien considerar-se dins l'òrbita del PSOE (Mediapro) o de CiU (Godó, Lara). Fins i tot van aconseguir que no tot el pressupost de TVE sortís de la taxa que paguen les televisions privades, sinó que també hi van ser convidats —a la força— operadors de telecomunicacions com Telefónica, Vodafone i Ono.

De lobbys se'n troben a qualsevol nivell de decisió política. Tot depèn de l'escala. Si posem el focus només a Catalunya, per exemple, ens podem preguntar si darrere la decisió de la Conselleria d'Ensenyament de suprimir la sisena hora a l'escola pública hi ha voluntat d'estalvi o el desig que no pugui competir amb la concertada en nombre d'hores. Al cap i a la fi, va ser tota una declaració d'intencions que la consellera Irene Rigau fitxés com a assessor al president de la influent Fapel (Federació d'Associacions de Pares de l'Escola Lliure), organització bel·ligerant en la defensa de l'escola concertada i privada.

Un últim rastre: un dels articles de la Llei Òmnibus, aprovada al Parlament el 2011, que ha aixecat més polseguera permet l'accés dels vehicles motoritzats a zones del medi natural, prohibit des del 1995. Fins a quin punt hi ha influït la Federació Catalana de Motociclisme, que feia anys que ho reclamava, o fins a quin punt ho ha fet la potent indústria catalana del motor?

A escala global, el lobbisme a l'engròs empetiteix tot el descrit. El vendaval que està arrasant el sistema de caixes d'estalvis (i la seva obra social) no ve de Madrid, sinó de Frankfurt (seu del BCE) i Basilea (seu del Basel Committe, format pels governadors de 24 bancs estatals). Els interlocutors d'aquests són entitats com l'Institute of International Finance, la principal associació mundial de la banca privada, amb 450 membres de 70 països, entre els quals hi ha Goldman Sachs, JP Morgan, les grans agències de ràting... i, per part de l'Estat espanyol, set bancs (Santander, BBVA, Sabadell, Popular, Bankia, CaixaBank i Cesce), la CECA (Confederación Española de Cajas de Ahorro) i l'AEB (Asociación Española de la Banca). Els comunicats de l'IFF sobre el nou marc normatiu establert per Basilea III són ambigus, però el resultat de les successives fases de reestructuració financera (primer fusions, després bancarització i ara ball de compres) deixa un escenari de forta concentració en el qual, el temps ho dirà, qui guanya és la gran banca.

A WASHINGTON HI HA 13.000 LOBBYS REGISTRATS, A BRUSSEL·LES 5.000 I A MADRID ES CALCULA QUE JA HI HA UN MILER DE PROFESSIONALS DEL LOBBISME EN ACTIU

Rastres: Washington, Brussel·les

Tot grup humà organitzat que intenta influir sobre l'acció política pot ser considerat un lobby. Així, tant lobby és l'Institut de l'Empresa Familiar com la Fundació Escola Cristiana o Greenpeace, la SGAE com la FAVB o el RACC, la Federació Catalana de Caça com la Plataforma per la Llengua o el col·lectiu 15-M. I que potser no exerceixen de lobby els sindicats i la patronal? O la mateixa Conferència Episcopal? Si existís una relació exhaustiva dels lobbys que es mouen a l'Estat, seria quilomètrica. A Brussel·les, on des del 2008 existeix un registre voluntari d'*interest representatives* que volen relacionar-se amb les institucions europees, ja hi ha prop de 4.000 inscrits i un miler més en procés de fer-ho. En el cas de Washington són prop de 13.000. Però aquestes xifres representen una micronèsima part de la realitat.

La gràcia del Transparency Register o del Lobbying Disclosures nord-americà és que els càrrecs electes i els alts funcionaris saben de seguida qui truca a la seva porta, i que cada organització rep informació sobre les àrees que ha declarat del seu interès. Aquests *stakeholders* signen un codi de bona conducta i declaren el seu pressupost. Així podem saber que Telefónica té una oficina permanent a Brussel·les amb nou persones i un pressupost anual de dos milions d'euros, la funció de la qual és "contribuir al lideratge polític europeu amb la nostra visió i experiència amb la finalitat de millorar el desenvolupament de la Societat de la Informació" (ras i curt: defensar els interessos de Telefónica). O podem saber que en els últims sis anys només en setze ocasions una empresa domiciliada a l'Estat espanyol ha contractat els serveis d'un lobby de Washington. Abertis ho va fer els anys 2006 i 2008.

A l'Estat espanyol —a Madrid, bàsicament— existeixen professionals del lobbisme, amb agències europees com Reti o Political Intelligence, alguns despatxos d'advocats molt orientats a aquesta tasca i els departaments de relacions institucionals de les grans firmes. Es calcula que hi ha un miler de persones dedicades al lobbisme. Algunes d'elles van formar fa cinc anys una associació, APRI, que també fa lobby perquè la seva tasca sigui reconeguda i regulada, i que es vol treure de sobre l'estigma de la martingala i el joc brut. "Els llobbistes informem. Vendre o comprar un vot no és fer lobby, sinó delinquir; el tràfic d'influències o el suborn sí que estan regulats al codi penal",

explica Maria Rosa Rotondo, presidenta d'APRI i executiva de Political Intelligence. "Precisament —afegeix— la regulació que proposa APRI pretén que aquestes pràctiques siguin molt més difícils."

A més d'APRI i Acces Info, altres ONG com Transparència Internacional o la Fundación Alternativas, així com el GRECO (Grup d'Estats contra la Corrupció) del Consell d'Europa, constaten en els seus estudis que a l'Estat espanyol la gestió pública presenta forats negres.

**TOTS ELS CÀRRECS
ELECTES I ALTS
FUNCIONARIS HAURIEN
DE FER PÚBLICA LA SEVA
AGENDA A FI QUE ES
PUGUI SABER AMB QUI ES
REUNEIXEN I SOBRE QUÈ
PARLEN**

Segons defensen, tot document públic hauria de ser accessible, amb comptades excepcions (per qüestions de seguretat o de protecció de la intimitat), i això entre altres coses inclou l'agenda de qualsevol càrrec electe, alt funcionari o directiu d'organisme i empresa pública. S'hauria de poder saber amb qui s'entrevista cadascú i a quin grup o empresa representa una determinada firma lobbista. I, segons afirmen, s'hauria de publicar el salari i patrimoni de qualsevol càrrec públic, així com els deutes dels partits polítics amb les entitats financeres.

El procés legislatiu hauria de ser transparent des dels seus primers estadis. Segons Helen Darbshire, “aquí no existeix el concepte dels llibres blancs, on el govern expressa la seva visió d'una futura llei, ni tampoc hi ha el costum d'obrir els avantprojectes a la participació dels *stakeholders*”. Sense aquestes consultes públiques, creu Darbshire, “no més poden influir en la legislació els que tenen contacte amb els partits i els ministeris”.

**GRÀCIES ALS REGISTRES,
PODEM SABER QUE
TELEFÓNICA TÉ NOU
PERSONES FENT LOBBY
A LA UE I QUE ABERTIS VA
CONTRACTAR UN DESPATX
LOBBISTA ALS EUA ELS
ANYS 2006 I 2008**

Anàlisi del tractament mediàtic

El lobbisme té una incidència clara, directa i creixent sobre l'acció política, de la qual els ciutadans som poc conscients perquè poques vegades rebem informacions que facin l'exercici de creuar aquests dos vectors: 1) quina decisió s'ha pres, i 2) quin grup d'interès la demanava. En part això és degut al fet que la paraula *lobby* arrossega una forta càrrega negativa, per la qual cosa, fins i tot en notícies que contenen aquests dos elements, el subjecte beneficiat no apareix definit com a lobby (per no fer-lo enfadar), de tal manera que la seva participació queda molt desdibuixada. Dit d'una altra manera, el lobby, si forma part de la informació, no ho fa ocupant aquest rol, sinó el de representant d'un sector socioeconòmic que aplaudeix o critica una decisió, com si no tingués res a veure amb el seu procés previ. Per entendre el que s'hi cou cal ser un consumidor avesat d'actualitat. I això amb sort, ja que la major part de vegades les decisions polítiques queden deslligades dels grups d'interès o de pressió.

Per exemple, l'afer de les autopistes de Madrid no va ser portada a cap gran diari, però uns ho van tractar més bé que altres. Així, el 3 de novembre de 2010 *El Periódico*

va titular amb un entenedor “CiU surt al rescat de les concessionàries d'autopistes a Madrid”. L'article no era ni obertura de pàgina i la paraula *lobby* no hi sortia, però si més no se citaven les empreses beneficiades per l'ajut i el partit que el promovia. Per contra, a *La Vanguardia* l'únic esment va sortir a l'última línia d'un breu publicat el 2 de gener de 2011 sobre l'entrada en vigor de la nova Llei postal.

Tampoc no es pot dir que els mitjans amaguin l'existència dels lobbys. Al contrari, ocasionalment ens informen que hi són, com va fer *El País* el 5 de juny de 2011 en un article titulat “Hagan lobby, señores”, en el qual explicava com els grups d'interès havien estat molt actius durant la tramitació de la Llei del joc. Això sí, no es donava ni un sol exemple de quin grup havia demanat què i de si ho havia aconseguit o no. Un altre cas: el 31 de maig de 2011 *La Vanguardia* va publicar una entrevista amb un expert en lobbisme, que entre altres coses afirmava que tots els ex-presidents de govern espanyols es dediquen a aquesta tasca. Però el que cap reportatge ens ha dit és a quines lleis o a favor de quins grups han intercedit Felipe González i José María Aznar.

Certament, a falta d'una bona Llei de transparència, el lligam que ara es pot establir entre lobbisme i política es basa més en conjectures que en fets irrefutables. Bona excusa per justificar el silenci. Algun purista exclamarà, ofès, que el periodisme no es pot construir basant-se en insinuacions (quan convé, som els guardians de l'ortodòxia), oblidant que és això justament el que ens serveixen cada dia. Amb aquesta futura llei podem aspirar a fer una mica més visibles els tripijocs entre els poders polític i econòmic, però de poc servirà sense un periodisme més agosarat, la qual cosa és gairebé una utopia tenint en compte que els grans grups de comunicació són, en si mateixos, un lobby.

Hemeroteca

“Así trabajan los lobbies en España”,
Tiempo, 02/10/2006

“Esta ley perjudica a mi cliente”, *El País*,
18/07/2008

“Acciones de lobby vemos todos los días en
los periódicos”, *PR Noticias*, 16/12/2010

Lobbying in the EU: An Overview
Delegation of the European Commission to
the United States, EU Insight

Recursos i fonts

Acces Info
Príncipe de Anglona, 5, bajo dcha.
28005 Madrid
913 665 344
667 685 319
info@access-info.org
www.access-info.org

APRI (Asociación de Profesionales de
las Relaciones Institucionales)
José Abascal, 42, 5º dcha.
28003 Madrid
914 440 277
info@relacionesinstitucionales.es
relacionesinstitucionales.es

Transparencia Internacional España
Fundación Ortega y Gasset-Marañón
Fortuny, 53
28010 Madrid
917 004 105
transparency.spain@transparencia.org.es
www.transparencia.org.es

Fundación Alternativas

Zurbano, 29, 3ª izq.

28010 Madrid

913 199 860

avillalobos@falternativas.org

www.falternativas.org

Greco (Groupe d'Etats contre la corruption)

Conseil de l'Europe

Direction générale des droits de l'Homme
et des affaires juridiques

F-67075 Strasbourg Cedex

33 (0) 388 413 043

webmaster.greco@coe.int

www.coe.int/greco

ICV

Ptge. del Relotge, 3

Barcelona 08002

933 010 612

iniciativa@iniciativa.cat

www.iniciativa.cat

ERC

Calàbria, 166

08015 Barcelona

934 536 005

Fax: 933 237 122

info@esquerra.org

www.esquerra.cat

VÍCTOR SAURA (Barcelona, 1967)

Llicenciat en ciències de la informació (UAB, 1990) i en història (UB, 1997). Ha estat director adjunt d'*El Triangle*, setmanari amb el qual torna a col·laborar; redactor en cap del diari gratuït *Universal* i director editorial del grup El Vigía. És autor de dos llibres sobre història del periodisme català (sobre el *Diari de Barcelona* i *El Correo Catalán*) i fa tres anys va publicar *La Catalunya més fosca* (Ed. Base), en el qual narra nou casos reals i recents de vides triturades pel sistema.

SENTÈNCIA CONTRA LA “POLÍTICA ANTISINDICAL” DE FORD

JOAN CANELA I BARRULL

Una resolució pionera del Tribunal Superior de Justícia valencià destapa les pràctiques de discriminació sindical continuada dins la multinacional automobilística

“He de declarar i declaro vulnerat el dret a la llibertat sindical del sindicat demandant, condemnant l’empresa demandada a abonar-li una indemnització de 9.000 euros així com a publicar la present sentència als seus taulers i a la seva pàgina web.” Així acaba la sentència 3062/2011 de la sala social del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana (TSJCV) sobre la demanda del sindicat CGT contra l’empresa Ford España. La renúncia de la companyia a recórrer va convertir a principi de l’any 2012 la condemna en ferma, i així es va consolidar una primera sentència en el mateix sentit emès pel Jutjat Social núm. 10 de València el maig de 2011. Per primera vegada als Països Catalans un jutjat condemna una empresa per una política antisindical i de discriminació ideològica en la seva organització interna quotidiana.

Ford no és una empresa qualsevol. A escala mundial és la cinquanta-quatre companyia per valor econòmic, i del nom de l'empresa en va sorgir el 'fordisme', un terme essencial per definir les relacions entre patrons i obrers. Tampoc no és una empresa qualsevol al País Valencià. La factoria que la multinacional estatunidenca té a Almussafes concentra la major plantilla en un sol edifici de tot el territori autonòmic. És l'empresa model, el pal de paller de bona part de l'economia valenciana i la nineta dels ulls dels seus governants, que li han facilitat tot tipus d'avantatges legals, fiscals i administratius. El seu exemple —en tecnologia, en responsabilitat social corporativa, en organització interna i també en drets laborals— acaba arribant, més tard o més d'hora, a la resta d'empreses. "Això té una part positiva i una altra de negativa. Quan aconseguíem millores salarials això empenyia la resta d'empreses. I quan hem anat cedint i acceptant mesures cada cop més dures, la resta de plantilles no han pogut resistir." Qui parla així és Antonio Pérez Collado, treballador de Ford i secretari general de la CGT del País Valencià.

En conseqüència, el resultat de la batalla legal als jutjats entre la Confederació General del Treball, un dels sindicats més combatius del país, i Ford, l'empresa més important del País Valencià, és transcendental per als propers anys de sindicalisme, i no només valencià.

Antonio Pérez Collado, Mariano Bosch i Paqui Cuesta, els tres treballadors de Ford i militants de la CGT, mostren amb orgull la sentència del TSJCV, que els dona la raó en les seves denúncies contra l'empresa. Cuesta, acomiadada de l'empresa el 2010, va ser la secretària general de la secció sindical anarcosindicalista. Després de tants anys de resistir les pressions de la direcció, s'han tret un pes de sobre. Ara quan expliquin què els passa a la fàbrica ja no serà només la seva opinió contra la dels directius o els delegats del sindicat majoritari, sinó que podran citar els magistrats que van escriure: "Declaro vulnerada la llibertat sindical, concretada en la sobrerrepresentació de 108 afiliats del sindicat citat en els ERO successius que s'identifiquen en 105 fets provats, així com en la infrarepresentació de 105 afiliats al mateix sindicat en els processos de promoció interna de l'empresa". Darrere aquesta victòria hi ha una feina invisible; és quasi impossible valorar-ne la magnitud.

Per poder demostrar la discriminació cap als afiliats de la CGT a Ford van haver de repassar totes les llistes dels tres ERO que van afectar la companyia els anys 2008 i

2009, i extreure'n un per un els noms dels treballadors que havien resultat afectats pels acomiadaments temporals —a més de la durada a l'atur—, identificar entre aquests els afiliats a la CGT i compararlos amb les xifres globals de la plantilla. Com que no tenien les llistes d'afiliació a altres centrals no van poder comparar el resultat directament entre organitzacions, però el cegetista Mariano Bosch està

**PER PODER DEMOSTRAR
LA DISCRIMINACIÓ ES
VA REPASSAR TOTES LES
LLISTES DELS TRES ERO PER
EXTREURE'N UN PER UN
ELS NOMS DELS AFECTATS**

segur que el resultat encara hauria estat “més escandalós”.

El que sí que tenien era els noms dels que alguna vegada s’havien presentat a les llistes al Comitè d’Empresa, així que els van buscar entre els afectats per l’ERO i van comparar l’afectació entre els candidats dels diferents sindicats. Els resultats

van ser prou concloents per convèncer els jutges del Tribunal Social i del TSCV: A la tercera regulació d’ocupació del 2009, va resultar afectat el 21,40% de la plantilla i durant una mitjana de 51,06 jornades. Entre l’afiliació anarcosindicalista aquestes xifres puguen un 45,85% durant 67,18 dies. Entre els candidats dels diferents sindicats, un 20% dels que s’havien postulat per la CGT van patir l’ERO, mentre que aquesta xifra va baixar al 7,69% en el cas del STM – Intersindical Valenciana, 8,51% en CCOO i 1,01% a la UGT.

Finalment, van repassar les llistes de tots els treballadors promocionats internament entre els anys 2003 i 2010 per demostrar que amb una afiliació que comprenia el 2,27% de la plantilla només sumaven l’1,47% de les promocions. “Al judici l’empresa va intentar al·legar que potser els afiliats a la CGT teníem menys mèrits professionals, però el jutge no ho va acceptar”, recorda Bosch.

La seva eufòria, però, és més proporcional a l’esforç realitzat per aconseguir-la — aquest titànic informe va ser realitzat de forma no remunerada pels militants de la CGT— que a les seves aplicacions pràctiques. Són conscients que la seva victòria és merament moral, ja que només obliga l’empresa a fer pública la sentència i a pagar una indemnització de 9.000 euros —una xifra que descriuen com “ridícula” per una companyia com Ford— però no a modificar les seves polítiques laborals. Ara, la propera batalla és la vintena de demandes individuals —la primera ja ha acabat amb victòria per al treballador— d’anarcosindicalistes per discriminació en algun dels ERO, que podria comportar indemnitzacions particulars, tot i que asseguruen que aquestes no són gaire elevades.

El model nord-americà

Però per contextualitzar el conflicte cal anar a l’any 1997. Aquell any arribava a Almusafes un nou director, Antonio Adés, un argentí format als Estats Units i amb més de vint anys de carrera a Ford. “Adés arriba amb una mentalitat americana pel que fa a les relacions laborals —explica Bosch—, que es basa en un sindicat únic sense funcions tant reivindicatives com de col·laboració amb la direcció.” És Antonio Adés, segons denuncien, qui comença un procés que privilegia les relacions amb la UGT i arraona la resta de centrals. La versió d’aquests sindicalistes és que els delegats de la UGT tenen més força que els mateixos encarregats: “Decideixen sobre canvis de torns, dates per a les vacances o promocions internes. Per entrar a Ford cal tenir el vist-i-plau de la UGT, que controla també l’escola de formació de l’empresa, i fins i tot els tècnics que volen col·locar un fill passen la sol·licitud a aquests delegats”.

LA VICTÒRIA ÉS MERAMENT MORAL, JA QUE LA SENTÈNCIA NOMÉS CONDEMNÀ L’EMPRESA A PAGAR 9.000 EUROS

Per demostrar aquesta situació, Bosch i Pérez Collado posen un exemple: “Ford és una empresa amb un control de la despesa brutal. Compten cada tap de les orelles que gastes, et fan apagar sempre els llums, controlen el sabó dels lavabos... Calculen fins a l’últim cèntim, però en canvi paguen el sou a 35 alliberats sindicals sense cap obligació legal de fer-ho. Per què? Evidentment hi surten guanyant. No només en pau social, sinó també en la resolució de milers dels petits conflictes que surten al dia a dia de la fàbrica. Ara mateix la UGT s’ha convertit en l’autèntic departament de personal de Ford”.

Qui no està gens d’acord amb la crítica de la CGT és Carlos Faubel, antic secretari del Comitè d’Empresa i ara secretari general de la secció sindical d’UGT a Ford. Faubel defensa el “sindicalisme responsable que sap ser ferm quan toca” de la seva central i explica que les relacions de la UGT amb la direcció són “irregulars, amb moments més bons i altres de més tensos, com el 2009, quan vam realitzar concentracions i tancades per evitar un miler d’acomiadaments”. També avala la tasca d’uns alliberats que “són fruit d’una majoria continuada de la UGT a Ford que demostra la confiança dels treballadors en la seva feina”.

Sobre la recent sentència del TSJCV, Faubel acata el veredict de la justícia i no creu que cap resolució que ajudi els treballadors sigui negativa, però discrepa de la situació que descriu l’informe elaborat per la CGT. Lamenta que aquest sindicat no hagi fet arribar el seu malestar al Comitè d’Empresa que, assegura, “no va tenir mai constància d’aquestes queixes”. També defensa la tasca del Comitè, que “va vetllar perquè els ERO s’apliquessin de forma rotativa sempre que això fos possible, i la prova és que hi ha afectats de tots els sindicats”.

Per la seva banda, Ford España no ha volgut fer declaracions per a aquest reportatge. El telèfon del seu Departament de Premsa no és públic, i no ha respost a cap dels múltiples correus de l’ANUARI MÈDIA.CAT. El passat 8 de març, però, en un acte organitzat per la patronal valenciana amb el títol “La Comunitat Valenciana en la sortida de la crisi”, Antonio Adés —citada per l’agència EFE— va enaltir la pau social garantida per la UGT i va celebrar que aquest sindicat domini el Comitè d’Empresa amb majoria absoluta. En el mateix acte, Adés va reconèixer que la planta d’Almussafes és una de les factories de Ford a Europa amb més flexibilitat laboral i capacitat per pactar les necessitats de la producció, i tot seguit va remarcar que els costos laborals encara són “excessius”.

Els fets són, però, que poc després de l’arribada d’Antonio Adés a Almussafes es va

**EL DIRECTOR DE FORD HA
LLOAT LA “PAU SOCIAL”
GARANTIDA PER LA UGT I
HA CELEBRAT QUE AQUEST
SINDICAT DOMINI EL
COMITÈ D’EMPRESA**

trencar la històrica paritat entre CCOO i UGT al Comitè d’Empresa a favor dels segons, que han anat creixent en representació i afiliació fins a arribar a un domini absolut, amb 20 dels 33 delegats del Comitè i 5.135 afiliats (el 71,5% de la plantilla). CCOO ha quedat reduït a només set delegats i 890 afiliats (el 12,35%), segons dades internes de l’empresa —que és qui descompta les quotes sindicals di-

rectament de la nòmina— del 2008. Avui deuen ser una mica menors a causa de la reducció de la plantilla. És precisament aquesta darrera central qui ha perdut, en nombres absoluts, més representació i afiliació en un transvasament continuat en favor de la UGT. Tanmateix, malgrat els intents realitzats, no ha estat possible afegir la valoració del portaveu de la secció sindical de CCOO a aquest reportatge.

Rere aquestes dades que podrien avalar l'èxit del "sindicalisme responsable"

del qual parlava Faubel, n'apareix una altra que fa sospitar que hi ha alguna cosa més al darrere. A les eleccions sindicals del 16 de febrer del 2011 la candidatura ugetista va aconseguir 3.085 vots i un 61,36% dels sufragis. Un miler llarg dels seus afiliats, per tant, no van votar al sindicat al qual paguen una quota, i la seva presència al Comitè és deu punts percentuals per sota del que li tocava extrapolant les dades d'afiliació. La resta de sindicats obtenen, en canvi, més vots que afiliats, en especial la CGT, la representativitat electoral de la qual triplica el pes de la seva afiliació.

LA QUOTIDIANITAT LABORAL DELS MILITANTS DE CGT S'HA CONVERTIT "EN UN INFERN". NO HI FALTEN, TAMPOC, LES SANCIONS I ELS ACOMIADAMENTS

La discriminació, l'altra cara del privilegi

La política d'afavorir la UGT iniciada a partir del 2000 va tenir una cara molt més amarga: la persecució i discriminació contra la CGT com a sindicat, però també contra els seus afiliats individualment. Els sindicalistes denuncien dificultats per triar els dies de vacances, inflexibilitat a l'hora de demanar canvis de torn, control de les hores sindicals fins al darrer minut per als seus delegats, no promoció interna o impossibilitat que els seus familiars entrin a treballar a l'empresa. La quotidianitat laboral dels militants de la CGT s'ha convertit en un infern. No hi falten, tampoc, les sancions i els acomiadaments.

"La tensió t'acaba destrossant, has d'estar sempre vigilant, no et pots despistar ni un segon perquè sempre t'estan posant a prova —explica Paqui Cuesta—, i al final un dia t'inxampen." Cuesta va ser acusada de desobeir un encarregat i va ser acomiadada en un cas que, encara, està pendent de resolució judicial. "En 33 anys a l'empresa no havia tingut mai ni una sola amonestació, cap problema. I quan vaig ser escollida delegada se me'n van acumular tres en poc més de dos anys. Dues les vaig guanyar als jutjats, però això no va impedir a la direcció acomiadar-me a la quarta, tot i la meua protecció pel fet de ser delegada." El cas va ser força sonat i va provocar que la CGT convoqués una aturada a la factoria el juliol del 2010. Durant l'anterior legislatura els quatre delegats d'aquesta central van arribar a sumar un any de suspensió de feina i sou.

Pérez Collado i Bosch asseguren que la CGT ha estat la més perjudicada per aquestes pràctiques, per sobre de CCOO i el STM – Intersindical Valenciana. "Creiem que anaven per nosaltres perquè érem els més reivindicatius i també els que tenim menys capacitat de pressió a l'exterior de l'empresa. No és el mateix ficar-se amb la CGT que amb CCOO."

Però apunten també raons d'estratègia: "Ens han fet servir de boc expiatori, de demostració a la resta de sindicats del que els podia passar a ells també".

El resultat d'aquesta pressió ha estat la pèrdua de més de la meitat d'afiliats de la secció sindical i haver convertit la seva feina en quasi clandestina. "Hi ha molta gent que no vol que li donem la revista públicament, que gairebé no ens vol ni parlar perquè no els relacionin amb nosaltres, ja que al final a la fàbrica s'acaba sabent tot —expliquen—. I molts altres que s'hi afilien en secret, passant els rebuts pel banc i no per la nòmina, perquè així l'empresa no ho sàpiga. Alguns d'ells és possible, fins i tot, que també paguin la quota via nòmina a la UGT." I almenys un va anar al judici per declarar com, després d'haver passat de la CGT a la UGT, va ser promocionat immediatament; un testimoni que el jutge va considerar clau.

Però Pérez Collado i Bosch no culpen els que cedeixen: "Cada grau de promoció significa 3.000 euros més a l'any —una minva que t'acompanyarà tota la vida, ja que també afecta la pensió—, i al final, quan tota la teva línia està cobrant més que tu per fer la mateixa feina és normal llençar la tovallola". O un altre exemple encara més dramàtic: "Com dius a la teva família que no pots col·locar el teu fill o el teu germà que són a l'atur per la teva militància sindical? La pressió llavors es fa molt forta". I això sense comptar les conseqüències quan arribi un ERO. És per això que Pérez Collado no dubta a definir els dos-cents afiliats per nòmina al seu sindicat d'"autèntics herois".

Deu sentències per discriminació sindical el 2011

A més de la sentència contra Ford, els diferents tribunals superiors autonòmics dels Països Catalans van emetre deu sentències relatives a la discriminació sindical, totes a la Sala Social del TSJ de Catalunya. D'aquestes, set demandes eren per acomiadaments, quatre de les quals van acabar en favor de les empreses i només dues dels treballadors. En un d'aquests darrers hi havia l'únic cas en què l'acomiadat era delegat sindical, en aquest cas per la UGT a l'empresa Ferroviària. Un altre dels casos és similar al de Ford, en què el treballador, víctima d'un ERO, al·lega que els treballadors de certes centrals i els no afiliats —el seu cas— van ser més perjudicats que els d'altres sindicats a les llistes d'acomiadats, però els magistrats no van tenir en compte l'argument i van confirmar l'acomiadament.

Les altres tres demandes van ser per discriminació a dos delegats sindicals de Transports Martín —guanyada pels treballadors—, per una sanció greu a un treballador d'Ahlstrom Barcelona per incompliment de les normatives de seguretat i per *mobbing* a una empleada a Alfons Sigalat SL, aquests dos últims sense ser delegats i favorables a l'empresa.

Anàlisi del tractament mediàtic

La presència de Ford als mitjans valencians és constant i qualsevol fet que afecti una de les empreses més grans del país i el seu centre fabril amb més plantilla rep un tractament preferent. Així, la concessió d'un nou model de cotxe, la negociació del nou conveni o les declaracions dels seus directius es tenen molt en compte, com es va poder comprovar durant la darrera conferència del director general de Ford España el passat 8 de març. Durant el conflicte que va acompanyar la negociació del darrer conveni col·lectiu el diari *Las Provincias* va arribar a publicar un dossier especial al seu web.

En contrast, el periple judicial de la demanda de la CGT contra Ford ha tingut ressò molt petit, encara que ha anat augmentant a mesura que les victòries eren en instàncies més elevades. Així, el maig del 2011, quan hi ha la primera sentència al Jutjat Social núm. 10 de València, es publiquen petits breus a *Las Provincias*, *Levante* i l'edició valenciana d'*El País*, tots resums del teletip redactat per Europa Press. I quan el novembre del 2011 el TSJCV confirma la sentència, se'n fan ressò *20 Minutos* i el desaparegut *ADN*. Així hi tot, la majoria d'inputs es produeixen el febrer del 2012 —quan ja s'està elaborant l'ANUARI—, que és quan la sentència esdevé ferma en finalitzar el termini sense que l'empresa presenti recurs i és llavors quan els dos principals diaris València hi dediquen les peces més elaborades.

Un seguiment similar és el que han fet alguns digitals valencians —*Diario Crítico CV* i *Ribera Express*— i econòmics —*El Mundo Financiero* i *El Economista*—, que en general han publicat els teletips d'agència.

Però tot i així, tota la cobertura -tant la d'agència com l'elaborada pels mateixos mitjans- es basa sempre en els comunicats emesos per CGT, sense contrastar mai la informació amb l'empresa, altres sindicats o terceres fonts. Si aquesta feina s'intenta fer i no s'aconsegueix per voluntat d'alguna de les parts no es reflecteix en els textos.

Cal tenir en compte, en aquest cas, el seguiment que n'ha fet la premsa sindical i alternativa. Cal destacar la revista de la CGT estatal *Rojo y Negro* i l'emissora valenciana Ràdio Klara. També altres mitjans com *Crónica Popular* o *Diagonal* han publicat la història.

Hemeroteca

“Un juzgado condena a Ford a indemnizar con 9.000 euros a CGT por vulneración de la libertad sindical”, *El Economista*, 27/05/2011

“Un juzgado condena a Ford a pagar 9.000 euros a CGT”, *El País*, 28/05/2011

“Ford pagará 9.000 euros a CGT por discriminación sindical”, *Las Provincias*, 28/05/2011

“El TSJCV condena a Ford a pagar 9.000 euros a CGT por discriminar a los afiliados en la aplicación de los ERE”, *20 Minutos*, 25/11/2011

“El TSJ confirma la sanción a Ford de 9.000 euros por prácticas antisindicales”, *Levante*, 15/02/2012

“El T.S.J. de la Comunidad Valenciana condena en firme a Ford por discriminación sindical”, *Rojo y Negro* 14/02/2012

“Ford vulneró la libertad sindical en Almussafes”, *Diagonal*, 21/06/2011

Recursos i fonts

Gabinet de Premsa de CGT al País
Valencià
963 134 353

Antonio Pérez Collado, secretari general
de CGT-PV
666 452 470

UGT País Valencià
963 884 140

Secció Sindical CCOO – Ford
961 794 596

P. Pérez, responsable de premsa de Ford
Espanya
pperez@ford.es

JOAN CANELA I BARRULL (Barcelona, 1974)

Periodista freelance. Redactor de *Mèdia.cat* i col·laborador habitual de diferents mitjans com els diaris *Berria* i *Il Manifesto*, la Revista *ONGC* i el setmanari *Directa*. Ha coordinat la secció internacional de la *Directa* i entre 2008 i 2010 va ser corresponsal a Sud-àfrica per a mitjans com *El Periódico*, *Berria*, *Il Manifesto* i *El Temps*.

LES 27 LLEIS CATALANES EMPANTANEGADES AL CONSTITUCIONAL

BERNAT FERRER I FRIGOLA

L'Alt Tribunal espanyol té pendants de resoldre recursos d'inconstitucionalitat de fins a 16 lleis catalanes, 8 de valencianes i 3 de les Illes

El Tribunal Constitucional espanyol (TC) va trigar gairebé quatre anys a dictar sentència sobre l'Estatut de Catalunya. L'Estatut va ser votat pels catalans el 18 de juny de 2006; el 31 de juliol, el PP hi va presentar un recurs d'inconstitucionalitat, però no va ser fins al 28 de juny de 2010 que l'Alt Tribunal va fer públic el seu dictamen. Durant tot aquest temps, l'opinió pública i publicada es va exclamar de la lentitud amb què la institució resolvia l'afer. Però, prèviament a l'Estatut, tot un reguitzell de lleis del país ja estaven encallades al TC esperant sentència, i del 28 de juny de 2010 ençà, se n'hi han afegit vuit més.

Concretament, a 31 de desembre de 2011, el TC té pendents de resoldre divuit recursos d'inconstitucionalitat contra setze lleis catalanes; vuit contra lleis valencianes, i tres contra lleis de les Illes, interposats des de tots els àmbits possibles: el president del govern espanyol, el Defensor del Pueblo, cinquanta diputats del grup parlamentari popular al Congrés o bé cinquanta senadors del grup popular. La normativa més antiga sobre la qual ha de pronunciar-se és la Llei catalana de l'esport, i data de 1999. La norma pretenia fomentar la participació de les seleccions catalanes en qualsevol àmbit de competició oficial. Va ser impugnada pel mateix govern espanyol, llavors encapçalat per José María Aznar. La segona llei més antiga pendent de sentència data de l'any 2000 i fa referència als consells insulars de les Illes Balears. Va ser aprovada al seu dia pel govern del Pacte de Progrés amb l'objectiu de dotar de més competències aquestes institucions, i va tenir l'oposició del PP. Si hi va haver retrets perquè la sentència sobre l'Estatut va trigar gairebé quatre anys, altres lleis del país ja en fa una dotzena que esperen.

El director de l'Institut d'Estudis Autònoms (IEA) de la Generalitat de Catalunya i exmagistrat del TC, Carles Viver i Pi Sunyer, sentència: "Aquest tipus de retards que té el Constitucional són excepcionals. Quan vas pel món i ho expliques, queden molt sorpresos. És un endarreriment no gens habitual en dret comparat". El degà de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona (UB), Enoch Albertí, exposa: "El més habitual és que el TC resolgui els recursos d'inconstitucionalitat en un termini d'uns cinc o sis anys. Per tant, des d'aquest punt de vista, l'Estatut encara va anar ràpid, fet que no vol pas dir que fos d'un termini ideal. Si la funció essencial del TC és pronunciar-se sobre les lleis, no és lògic que trigi tants anys a fer-ho".

Per Albertí, un dels motius que expliquen aquest retard és que, conscientment o no, els partits polítics han atorgat al Constitucional un paper protagonista en la construcció de l'Estat autònom: "Tenim una distribució de poders absolutament indeterminada. Si algú es llegeix només la Constitució, no entén com es distribueixen. Has de llegir-la conjuntament amb els Estatuts, que a més no toquen els mateixos temes... A tot arreu hi ha una gran indefinició, que alhora dona peu a més debat. Superat el Franquisme, el model territorial es va establir per consens, però un consens de mínims, entre les aspiracions d'Aliança Popular, les dels socialistes i les de CiU... Aquest mínim denominador va ser tan mínim, que qui l'ha hagut d'omplir de contingut ha estat el TC".

En una línia similar s'expressa el catedràtic de Dret Constitucional de la UB i exdegà de la Facultat de Dret de la Universitat de Girona (UdG) Xavier Arbós, que apunta una possible explicació que diferenciaria l'ordenament jurídic espanyol de l'alemany o l'italià, tots tres relativament similars: "Històricament, Alemanya —com Itàlia— ha tingut molts menys conflictes gràcies a la qualitat i nitidesa del sistema de distribució de competències que té. Aquí és pervers, ja des de la legislació bàsica. L'Estat s'excedeix en el detall i deixa poc espai als parlaments autònoms per regular; llavors, en aquest marc d'indeterminació, les autonomies més geloses de la defensa del seu àmbit competencial tendeixen a presentar més litigis". Arbós apunta que aquests retards no afecten només lleis catalanes: "Cal tenir en compte també les lleis espanyoles recorregudes per

Catalunya, el País Valencià i les Illes [33, 3 i 4, respectivament, a 31 de desembre de 2010], així com les lleis espanyoles recorregudes per diputats de l'oposició [27]. Amb això vull dir que el retard a l'hora de resoldre els recursos sobre les lleis catalanes no necessàriament és més perllongat que en els altres casos. El Constitucional, per definició, triga”.

LA LLEI MÉS ANTIGA PENDENT DE RESOLUCIÓ ÉS LA DE L'ESPORT, I DATA DE 1999. LA NORMA PRETENIA FOMENTAR LES SELECCIONS CATALANES

Els recursos d'emparament, un tap

Un altre aspecte de caire més pràctic que també apunta Carles Viver i Pi Sunyer és l'elevada quantitat de recursos d'empara que rep cada any el TC (8.947 el 2010, 10.792 el 2009, 10.279 el 2008) i sobre els quals s'ha de pronunciar, ja sigui admetent-los a tràmit o inadmetent-los. És una xifra molt més elevada que no pas la dels recursos d'inconstitucionalitat que ha d'estudiar (32 el 2010, 7 el 2009, 24 el 2008) o les qüestions d'inconstitucionalitat (50 el 2010, 35 el 2009, 93 el 2008). És a dir, entre el 97% i el 98,7% d'assumptes que arriben al TC són recursos d'emparament, la majoria dels quals interposats per particulars.

El mateix vicepresident del Tribunal Constitucional, el magistrat Eugeni Gay, reconeix: “És lògic que, per a un tribunal de dotze magistrats, els 7.193 assumptes que hi van entrar el 2011 suposin un nombre excessiu que endarrereix, lògicament, tot el treball”. Només una ínfima part d'aquests recursos d'emparament acaben sent admesos pels magistrats (134 el 2010, 49 el 2009, 203 el 2008), menys d'un 2%, amb l'agreujant que el procés que han de seguir per justificar la inadmissió és molt “farragós”, en paraules del mateix Viver i Pi Sunyer. “Els dotze magistrats s'han de pronunciar sobre per què admeten o, en la majoria dels casos, inadmeten cadascun dels recursos, fet que els fa perdre molt de temps.”

Eugeni Gay concreta: “Estem resolent les admissions i inadmissions en un temps raonable, d'una mitjana de tres o quatre mesos. S'ha de tenir en compte que el més complicat no és resoldre un assumpte, que certament ho és, sinó estudiar tots els que entren per veure si responen a veritables recursos d'empara que tenen per finalitat reparar les vulneracions de drets fonamentals que no hagin reparat o atès els tribunals ordinaris”.

La professora associada a l'Àrea de Dret Constitucional de la Universitat Carlos III Ana Espinosa va més enllà i considera: “Aquest mecanisme de protecció de les llibertats i drets fonamentals està col·lapsant el TC, i això motiva un endarreriment cada cop més gran en tot tipus de procediments”. Espinosa sosté que la ingent quantitat de recursos que rep el TC no té una explicació jurídica, sinó més aviat econòmica: “Demandar empara és una manera d'allargar el procediment i, per tant, l'advocat pot continuar facturant al client. Segurament l'advocat que recorre al TC sap que se li inadmetrà el recurs, però ho acaba fent i, *de facto*, col·lapsa el sistema. Els ciutadans tenen el dret de demandar empara al Constitucional, només faltaria! Si el teu advocat et diu que tens opcions que

t'admetin el recurs, doncs el presentes, lògicament. Ara, el que trobo és que els advocats no s'haurien de prendre el TC com una segona instància, perquè no és així”.

Enoch Albertí defensa que el mecanisme de tutela dels drets constitucionals del ciutadà que suposa el recurs d'empara “ha produït una autèntica revolució en les nostres lleis, en temes penals, processals, de pràctiques dels tribunals ordinaris... Per tant, el TC ha tingut una incidència importantíssima, i s'ha de valorar”. Ara bé, també raona que, “amb el temps, és cert que ha anat perdent profunditat, perquè les lleis s'han anat modificant en funció del que dictava. Per tant, en aquest àmbit, el TC ho ha fet bé”.

En aquest context, l'any 2007 el govern espanyol va decidir reformar la llei que regula el recurs d'emparament, mitjançant la Llei orgànica 6/2007, per mirar de fer més àgil el tràmit de la inadmissió. Gay explica: “En aquest moment, el nombre d'assumpes que entren al registre del Tribunal ha disminuït considerablement respecte als que es presentaven fa uns quants anys, en què vam arribar a xifres inassumibles de 14.000”. Espinosa també especifica que Alemanya, amb un sistema jurídic força similar a l'espanyol, ja va realitzar fa temps una reforma del recurs d'empara per reduir-ne la quantitat, si bé el nombre d'assumpes que interposaven els ciutadans alemanys no suposaven el “despropòsit” dels que interposen els ciutadans espanyols. “El recurs d'emparament ha d'existir, però el problema és l'ús que se'n fa. A Alemanya no recorren a la babalà, mentre que aquí...”

Descongestionar el TC

Per sortir de tot aquest atzucac i que es pugui donar resposta amb més celeritat als recursos d'inconstitucionalitat, Albertí apunta possibles solucions, que passarien perquè el TC buidés el romanent de recursos d'empara i reformulés el seu funcionament intern, “ara absolutament ineficaç”. “El sistema de deliberacions d'un plenari de dotze magistrats és molt farragós. Seria molt millorable l'estil de la sentència. Això d'escriure 50 pàgines ja no es porta. El Tribunal Europeu dels Drets Humans i el Tribunal de Justícia de la UE, per exemple, emeten sentències de quatre, cinc o sis pàgines, que van directes a la qüestió, sense literatura sobrerera i sense citar-se constantment, fugint del llenguatge excessivament barroc del TC. Si alleugerissin l'estil, també podrien alleugerir els temps i donarien més seguretat. Amb l'Estatut va passar clarament això: el que s'acaba pro-

duint és una necessitat d'interpretar l'interpret. Tot plegat motiva que després encara hi hagi una discussió més gran sobre què volia dir el TC, i entrem en un bucle”, exposa Albertí.

Però no és només amb qüestions organitzatives que s'alleugeriria la càrrega del TC. Albertí i Arbós assenyalen també els polítics. “Altres sistemes que poden tenir els mateixos problemes tècnics que nosaltres, com l'alemany o l'italià, poden

**ELS RECURSOS
D'EMPARAMENT
SÓN L'AUTÈNTIC
TAP DEL TRIBUNAL
CONSTITUCIONAL. L'ANY
2010 SE'N VAN PRESENTAR
8.947, I EL 2009, 10.279**

solucionar els conflictes abans d'anar a la justícia. Arriben a acords amb més facilitat, sense tensió. Tots els estats compostos tenen conflictes de distribució de competències, però els aspectes més perversos s'eviten amb ajustos interns", explica Albertí. Gay hi coincideix plenament: "Aquests mecanismes existeixen en el nostre ordenament, i acudir al Tribunal Constitucional ha de ser l'últim recurs".

Però aquesta negociació bilateral Estat-autonomia prèvia a presentar recurs al TC no acaba de ser explorada en l'ordenament jurídic espanyol. Durant la coincidència de dirigents socialistes al capdavant dels governs espanyol i català, entre 2004 i 2010, el govern espanyol va retirar fins a quatre recursos que tenia interposats contra lleis catalanes, entre els quals un en contra de la Carta Municipal de Barcelona. Però, paral·lelament, també en va presentar tres més contra altres lleis aprovades pel Parlament.

L'última llei recorreguda als tribunals per part del president del govern espanyol és la de l'occità, aranès a l'Aran. Qui ostentava el càrrec de síndic d'Aran en promulgar-se la llei, el socialista Francés Boya, explica: "Érem conscients que això podia passar, però en cap moment vam rebre cap avís del govern espanyol que ens ho recorrieren". Boya exposa: "Si haguéssim pogut establir un diàleg previ, segurament l'Estat hauria desistit de presentar el recurs. Si algú els hagués explicat la realitat de l'Aran, més enllà del text jurídic, ho haurien entès. Els articles recorreguts fan referència a una situació pràcticament semàntica. Quan jerarquitzem les llengües, diem que l'aranès és la primera, però no sé quins efectes pràctics pot tenir per a un territori com l'Aran, on la llengua està totalment minoritzada. Lamentablement, els advocats de l'Estat van fer una lectura de la llei no ajustada a la realitat del territori".

Ara, a causa d'aquest recurs, Boya es lamenta que el conjunt de la Llei ha quedat en *stand by*: "Estem pitjor que fa dos anys: el que hi havia està aturat, i no s'ha creat el que era nou, tot i que el recurs només deixa en suspens uns punts en concret, però en canvi es posa l'excusa de la sentència per no desplegar la llei...".

L'ordre d'entrada, secundari

Viver i Pi Sunyer explica que és el president del TC qui té la potestat de dictar l'ordre del dia del plenari: "De vegades fa prevaler la urgència dels casos, altres dóna prioritat als recursos relacionats amb temes d'agricultura...". Per tant, els magistrats no segueixen un ordre cronològic per resoldre els recursos. Sobre aquest punt, Xavier Arbós sentència: "No m'escandalitza que no hi hagi un ordre mecànic. Fins i tot és lògic que hi hagi un cert marge de decisió. El que sí que fa falta és que hi hagi sentit comú a l'hora de resoldre els casos més urgents".

"És habitual qualificar sorneguerament el TC de ser "el jutge de la llei derogada", perquè ha passat més d'un cop i més de dos que es pronuncia sobre lleis que ja s'han

L'ÚLTIMA LLEI RECORREGUDA AL TC PER PART DEL GOVERN ESPANYOL ÉS LA DE FOMENT DE LA LLENGUA OCCITANA A L'ARAN

canviat, cosa que no té sentit. És una disfunció greu que té la institució”, conclou Albertí. Així, doncs, els recursos pendents de resoldre de 1999, 2000, 2001, 2003... cada cop tenen més dubtes de si arribaran a celebrar la majoria d’edat tancats permanentment en un calaix d’un despatx situat al número 6 del madrileny carrer de Doménico Scarlatti, músic barroc dels segles XVII-XVIII, recordat per l’obra “Fuga del gat” per a clavicèmbal en sol menor, inspirada en les notes aleatòries que el seu gat tocava quan passava per sobre el teclat.

Recursos d’inconstitucionalitat contra lleis aprovades per institucions dels Països Catalans¹

Catalunya

1. 4596/1999; president del govern espanyol; paràgraf primer de l’article 19.2 de la Llei 8/1988, de l’esport, en la redacció donada per la Llei 9/1999.
2. 1772/2001; president del govern espanyol; Llei 16/2000, de l’Impost sobre grans establiments comercials.
3. 2521-2002; president del govern espanyol; article 20.1, lletres a) i f), de la Llei 10/2001 d’arxius i documents de Catalunya.
4. 5762-2002; president del govern espanyol; article 12.4, incís segon i 38.2 de la Llei 16/2002, de protecció contra la contaminació acústica.
5. 5851-2003; president del govern espanyol; articles 1.4.b, 23.1, 25 i la disposició final segona de la Llei 10/2003, de mutualitats de previsió social.
6. 3766-2006; més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular del Congrés; diversos preceptes de la Llei 22/2005, de la comunicació audiovisual de Catalunya.
7. 8112-2006; president del govern espanyol; diversos articles de la Llei 22/2005, de la comunicació audiovisual de Catalunya.
8. 8434-2006; més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular del Congrés; diversos preceptes de la Llei 7/2006, de l’exercici de professions titulades i dels col·legis professionals.
9. 8741-2009; més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular del Congrés; diversos preceptes de la Llei 12/2009, d’educació.
10. 1017-2010; president del govern espanyol; diversos preceptes de la Llei 5/2009, dels recursos contra la qualificació negativa dels títols o les clàusules concretes en matèria de dret català que s’hagin d’inscriure en un registre de la propietat, mercantil o de béns mobles de Catalunya.
11. 2502-2010; Defensor del Pueblo; diversos preceptes de la Llei 24/2009, del Síndic de Greuges.

[1] Número de recurs; promotor; punts de la llei afectats. Font: Tribunal Constitucional.

12. 6352-2010; Defensor del Pueblo; article 9, apartats 2, 4 i 5 de la Llei 10/2010, d'acollida de les persones immigrades i de les retornades a Catalunya.
13. 7418-2010; Defensor del Pueblo; article 128.1 de la Llei 22/2010, del Codi de Consum de Catalunya.
14. 7454-2010; més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular del Congrés; diversos preceptes de la Llei 20/2010, de cinema de Catalunya.
15. 7611-2010; més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular del Congrés; diversos preceptes de la Llei 22/2010, del Codi de Consum de Catalunya.
16. 7722-2010; més de cinquanta senadors del Grup Parlamentari Popular del Senat; article 1 de la Llei 28/2010, de modificació de l'article 6 del Text refós de la Llei de protecció dels animals, aprovat per Decret Legislatiu 2/2008, de 15 d'abril.
17. 8912-2010; president del govern espanyol; articles 1 a 30, 43 i 45 de la Llei 4/2010, de consultes populars per via de referèndum.
18. 4460-2011; president del govern espanyol; articles 2.3, 5.4, 5.7 i 6.5 de la Llei 35/2010, de l'occità, aranès a l'Aran.

País Valencià

1. 6444-2005; president del govern espanyol; article 7.4 a) de la Llei 3/2005, d'arxius.
2. 584-2007; president del govern espanyol; diversos preceptes de la Llei 1/2006, del sector audiovisual.
3. 9888-2007; president del govern espanyol; Llei 10/2007, de règim econòmic matrimonial valencià.
4. 2810-2009; president del govern espanyol; articles 14 i 15 de la Llei 16/2008, de mesures fiscals, de gestió administrativa i financera, i d'organització de la Generalitat.
5. 630/2010; president del govern espanyol; últim paràgraf de l'article 10 de la Llei 13/2004, de caça del País Valencià.
6. 803-2010; president del govern espanyol; Decret Llei 2/2010, de mesures de protecció i revitalització del conjunt històric de la ciutat de València.
7. 7456/2010; article 130.4 en connexió amb l'article 130.1.b) de la Llei 10/2010, d'ordenació i gestió de la funció pública valenciana.
8. 3859-2011; president del govern espanyol; Llei 5/2011, de relacions familiars dels fills i les filles els progenitors dels quals no conviuen.

Illes Balears

1. 6433-2000; president del govern espanyol; diversos preceptes de la Llei 8/2000, de consells insulars.
2. 5061-2001, president del govern espanyol; determinats articles de la Llei 11/2001, d'ordenació de l'activitat comercial.
3. 7696-2007; president del govern espanyol; article 14.1 de la Llei 25/2006, de mesures tributàries i administratives.

Anàlisi del tractament mediàtic

Fent un repàs de la premsa de paper i digital de referència, costa trobar notícies o recordatoris sobre el total de recursos a lleis catalanes en espera al Tribunal Constitucional. Si bé durant el 2010 i el 2011 la pràctica totalitat dels mitjans del país va informar de les admissions a tràmit dels recursos contra les lleis del cinema, de consultes populars, de l'occità, la prohibició de les curses de braus i el codi de consum de Catalunya, pocs van aprofitar per anar més enllà i repassar la llista de textos legals encallats.

En aquest panorama, sobresurt un reportatge al setmanari *El Temps*, publicat el març de 2011 i titulat “Més d’una quinzena de lleis catalanes esperen sentència al Constitucional”. L'article repassa exhaustivament les lleis del Principat de Catalunya pendents de ser declarades constitucionals o inconstitucionals, afegint-hi un bitllet d'anàlisi de la Defensora del Pueblo, María Luisa Cava de Llano. Aquest mateix reportatge va ser reproduït *on-line* per *Nació Digital.cat* aquell mateix mes. El juny de 2011, *El Punt+Avui* publicava un reportatge on recordava els cinc últims textos legals impugnats de la sentència de l'Estatut ençà pel govern espanyol i la Defensora del Pueblo: “Encara pendents del TC”.

Cal remuntar-nos més enllà de l'any 2011 per trobar més referències informatives en aquesta matèria. L'agència EFE ha publicat en els últims anys com a mínim tres teletips recordant quants recursos mantenia vius el govern espanyol contra lleis catalanes. A principi del 2006, aprofitant els gairebé dos anys de coincidència de presidents socialistes al govern espanyol i la Generalitat, l'agència de notícies va repassar quantes lleis hi havia encallades, i ressaltava explícitament que ambdós governs eren del mateix color polític: “*El Gobierno mantiene ocho recursos ante el Constitucional por leyes catalanas.*”

La mateixa agència, al cap d'un any, servia el següent teletip: “*El Gobierno mantiene nueve recursos ante el Constitucional contra leyes catalanas.*” I, el gener del 2008, hi tornava: “*El Gobierno mantiene nueve recursos ante el TC contra leyes catalanas,*” basant-se en dades del Parlament i continuant fent incidència en el fet que “el govern espanyol i la Generalitat són institucions liderades per dirigents socialistes”. Tots tres teletips van ser reproduïts per multitud de mitjans.

E-notícies també va repassar quines eren les lleis pendents de resposta constitucional l'agost del 2009: “Nou lleis catalanes, encallades al Tribunal Constitucional”.

En els casos de les lleis valencianes i balears recorregudes a l'Alt Tribunal, no ha estat possible trobar cap article de premsa que les llistés i/o enumerés. En el cas dels recursos més recents interposats contra lleis valencianes, tampoc no s'han trobat referències a la premsa del Principat.

Recursos i fonts

Memòria 2010 del Tribunal
Constitucional
[www.tribunalconstitucional.es/es/
tribunal/memorias/Paginas/
Memoria_2010.aspx](http://www.tribunalconstitucional.es/es/tribunal/memorias/Paginas/Memoria_2010.aspx)

Estadístiques 2010 del Tribunal
Constitucional
[www.tribunalconstitucional.es/es/
tribunal/estadisticas/Paginas/
Estadisticas2010.aspx](http://www.tribunalconstitucional.es/es/tribunal/estadisticas/Paginas/Estadisticas2010.aspx)

Institut d'Estudis Autònoms (IEA)
Baixada de Sant Miquel, 8. 08002 Barcelona
933 429 800
iea.ri@gencat.cat
www10.gencat.cat/drep/AppJava/cat/ambits/recerca/index.jsp

“Conflictivitat constitucional entre comunitats autònomes i l'Estat: taules i gràfics. Recull 2011”, IEA
[www10.gencat.cat/drep/binaris/
BEA19_conflictes_constitucionals_
tcm112-190194.pdf](http://www10.gencat.cat/drep/binaris/BEA19_conflictes_constitucionals_tcm112-190194.pdf)

El recurso de amparo: problemas antes, y después, de la reforma. A. Espinosa (2010)
[www.indret.com/code/
getPdf.php?id=1362&pdf=722_es.pdf](http://www.indret.com/code/getPdf.php?id=1362&pdf=722_es.pdf)

Hemeroteca

“Quinze lleis catalanes esperen sentència al Constitucional”, *El Temps / Nació Digital*, 01/03/2011

“Encara pendents del TC”, *El Punt+Avui*, 06/06/2011

“El Gobierno mantiene ocho recursos ante el Constitucional por leyes catalanas”, EFE, 02/01/2006

“El Gobierno mantiene nueve recursos ante el Constitucional contra leyes catalanas”, EFE, 01/01/2007

“El Gobierno mantiene nueve recursos ante el TC contra leyes catalanas”, EFE, 01/01/2008

“Nou lleis catalanes, encallades al Tribunal Constitucional”, *E-notícies*, 13/08/2009

BERNAT FERRER I FRIGOLA (Barcelona, 1982)

Llicenciat en periodisme (UAB, 2004). Redactor de *Nació Digital*. Coeditor d'*Anoiadiari.cat*. Autor del llibre *Converses amb Oriol Junqueras. Una actitud per fer avançar el país* (Viena Edicions). Anteriorment havia treballat a *Directe!cat*, *Vilaweb*, *Tribuna Catalana*, *El Punt* i *Regió 7-Anoia*. [@bernatff]

LES TRAMPES DEL BURCA

NOURA AHARCHI AMGHAR

La Generalitat prohibirà el burca i el nicab als carrers de tot Catalunya a final del 2012 amb la futura Llei de Drets i Deures de la Ciutadania

França, Bèlgica, Itàlia, Holanda, i ara Catalunya. El debat sobre les diferents modalitats del vel islàmic ha estat objecte de polèmica en molts països europeus. D'una banda hi ha qui opina que portar aquesta peça de roba visibilitza un signe d'identitat i religiós, però d'altra banda hi ha qui creu que impedeix la identificació de les persones —qüestions de seguretat ciutadana— i fomenta la discriminació de les dones. El futur projecte de llei del govern de la Generalitat de Catalunya s'adhereix a la segona postura i, previsiblement, promourà la prohibició de l'ús del burca i el nicab als espais públics quan entri en vigor a final del 2012 o principi del 2013. De moment, un total de tretze poblacions catalanes han aprovat durant els últims dos anys la prohibició del burca en espais públics municipals.

El debat al Parlament català —encara no a les Corts valencianes ni al Parlament balear— serà un nou pas en un procés obert el maig del 2010 a Lleida. La capital del Segrià va prohibir l'ús del burca i el nicab a les instal·lacions municipals, i després s'hi han anat sumant més d'una desena de municipis catalans. L'alcalde socialista, Àngel Ros, va impulsar la mesura justificant-la com una "defensa de la igualtat i la llibertat efectiva de les dones des d'una òptica d'esquerres", negant qualsevol interès electoralista i afirmant que la majoria dels ciutadans compartia el seu criteri davant "la intolerància religiosa i l'incivisme". En la mateixa línia el va seguir Benet Jané, alcalde convergent del , alçant la veu "per la lluita de les dones". Els tres mesos següents, més de deu consistoris catalans es van sumar a la prohibició del burca, afegint-hi l'argument de la "seguretat ciutadana" ja que aquesta indumentària impedeix la identificació de la persona —li tapa la cara quasi completament— als espais públics.

Les contradiccions de l'àmbit municipal. Els vots del burca

Una singularitat del debat és la manera com ha emergit des de l'àmbit municipal, de vegades partint de l'argument que no existia una legislació superior que regulés aquesta nova realitat. No obstant això, si observem els temes abordats i les possibles normes d'àmbit estatal (Llei de Llibertat Religiosa; Llei sobre Protecció de la Seguretat Ciutadana; Llei de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere o la Llei per a la Igualtat Efectiva de Dones i Homes), veiem que de fet el debat és un altre, i té a veure amb com aplicar certs principis a l'àmbit local i amb la definició d'aquests. On és el límit dels òrgans locals per regular els espais públics? I fins on es pot legislar també una qüestió com l'ús d'una indumentària en l'àmbit comarcal, català o estatal? Tal com es pot observar en un precedent com el de les ordenances del civisme, els consistoris han reglamentat freqüentment qüestions que afecten l'ús dels espais públics i els equipaments municipals, però sempre negant que s'estiguin regulant certs drets o deures bàsics —com els vinculats amb la religió—, ja que aquests estan recollits en normes de rang més alt.

Analitzant el procés en el seu conjunt, la seva extensió i complexitat és molt més ampla. Des del maig del 2010 s'han produït diferents actuacions relacionades amb la regulació de l'ús de burca i el nicab en els àmbits municipal, supramunicipal (Consell

Comarcal de la Segarra, Diputació de Lleida), català i estatal (Congrés i Senat). Evidentment, cada àmbit té les seves particularitats i assoleix, a més, diversos graus de concreció. L'actuació municipal és la més nombrosa, amb un total de 28 municipis. L'orientació de les mocions debatudes als ajuntaments catalans és extremadament variada: declaracions sobre convivència i diversitat cultural i religiosa; propos-

**DESPRÉS DE LLEIDA I
EL VENDRELL, ONZE
MUNICIPIS CATALANS MÉS
HAN APROVAT MOCIONS
DE PROHIBICIÓ DEL BURCA
A L'ESPAI PÚBLIC**

tes que insten una regulació en àmbits superiors al municipal; altres protocols (identificació, protocol d'actuació sobre el vel integral); prohibició de l'ús de burca i nicab exclusivament als equipaments municipals, i prohibició de l'ús de burca i nicab també als espais públics.

La prohibició als equipaments públics és la més nombrosa, amb 23 mocions, i en alguns ajuntaments, com el de Barcelona, s'hi ha prohibit per decret. En total, 13 plens van acabar aprovant la prohibició en els últims dos anys: primer, Lleida i el Vendrell, i després, l'Hospitalet de Llobregat, Tarragona, Reus, Manresa, Mollet del Vallès, Santa Coloma de Gramenet, Martorell, Figueres, Lloret de Mar, Roses i Cunit. El País Valencià i les Illes Balears pràcticament no s'han sumat a l'onada de regulacions que ha viscut Catalunya els últims anys.

En tot cas, analitzar les posicions dels partits (vegeu taula) respecte a totes aquestes mocions (aprovades o no) pot donar pistes sobre els plantejaments que es posaran en joc en la tramitació de la Llei del 2012: Si sumem tant les propostes presentades com el suport que se'ls ha donat, CiU, PP i PxC han mantingut una postura generalment favorable a la prohibició de l'ús de burca i nicab als equipaments municipals. A l'extrem contrari hi trobem ICV-EUiA (amb només posicionaments en contra i abstencions), les CUP i ERC, tot i que amb matisos (amb vots en contra i abstencions, però també propostes conjuntes amb altres partits i suport a mocions). Paradoxalment, el PSC, partit que va iniciar els debats municipals sobre el tema, té la postura més dividida de totes.

AL PAÍS VALENCIÀ I LES ILLES BALEARS ELS AJUNTAMENTS NO S'HAN SUMAT A L'ONADA DE REGULACIONS QUE HA VISCUT CATALUNYA ELS ÚLTIMS ANYS

	Presenta	Hi dóna suport	Rebutja	S'abstén
PXC	5	1		
PP	9	5		1
PSC	9	2	7	2
CiU	7	8	2	2
ICV			13	3
ERC	2	3	8	3
CUP			1	

TAULA: Postures dels partits polítics d'àmbit català respecte a les mocions orientades a la prohibició en equipaments municipals. S'hi obvien altres nivells de decisió com els decrets o les juntes de portaveus (que són encara més opacs a l'hora d'accedir a les diferents postures). S'han comptabilitzat exclusivament els plens municipals amb votació (independentment del seu resultat), seguint els següents criteris:

- Es comptabilitza la no-assistència o l'abandonament del ple com a abstenció.
- Els vots dels regidors s'assignen als partits sota els quals han estat electes (independentment de casos posteriors de transfuguisme o d'altres situacions).
- En els pocs casos en què la posició dels regidors d'un partit està dividida, sempre que no siguin posicions antagòniques, s'aplica un criteri de coherència amb el resultat final de la votació. Per exemple, si un nombre de vots positius o negatius més abstenció és suficient per rebutjar o aprovar la proposta, a la pràctica es considera que el partit ha rebutjat o aprovat la mesura.

El debat es va extingir amb claredat en l'àmbit municipal després de les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre del 2010, i tampoc no es va reactivar a les municipals de maig del 2011.

Un salt a l'àmbit català: seguretat ciutadana i gènere

La intensitat política del debat es va mantenir baixa fins que el conseller d'Interior, Felip Puig, va anunciar a RAC1 el passat setembre de 2011 la inclusió de la "prohibició del burca i el nicab" a la futura Llei de drets i deures de la ciutadania. No es va voler avançar a la futura regulació: "Encara és una proposta embrionària", va dir, i va afegir que s'està analitzant amb "tranquil·litat", per trobar el marc adequat per no alterar competències locals ni entrar en contradicció amb la Constitució. Segons el conseller convergent, s'està estudiant quines formes d'ocultació de la identitat dels ciutadans poden atemptar contra la seguretat, i això afectarà "anar amb un passamuntanyes a una manifestació, amb un casc a unes dependències administratives, o amb una vestimenta pel carrer que no permeti una clara identificació". Aquesta llei vol, a més, "aglutinar totes les ordenances cíviques i regulacions de l'espai públic que s'estan produint a tot el territori per redefinir les normes d'urbanitat, de convivència i civisme".

L'evident viratge argumentatiu cap a la seguretat ciutadana deslegítima el que de bon principi va ser l'argument en l'àmbit municipal: defensar el dret de les dones.

Moltes dones musulmanes somriuen i s'estranyen quan senten certes institucions occidentals —organitzacions feministes incloses— parlar sobre la seva submissió als vels imposats per l'home o la religió. Algunes ho expliquen com una decisió pròpia, altres ho relacionen amb "normalitat" amb la seva creença religiosa, i encara altres expliquen que hi pot haver casos d'obligació, no majoritaris. Les dones que porten vel solen fer-ho a partir de la pubertat, en iniciar la seva cerca d'identitat, i el vel integral acostuma a ser una decisió en una edat més avançada, pròxima als vint anys, més relacionada amb una decisió ideològica. Brigitte Vasallo, mediatadora i comunicadora social, afirma que hi ha una obsessió a pensar que les dones que porten qualsevol vel estan

oprimides, i explica que manquen discursos que es desmarquin d'aquesta línia per visibilitzar altres maneres de pensar. I es pregunta: "Qui ho ha de fer? Necessàriament han de ser dones que portin algun tipus de vel o que no en portin".

**“ALS TEXTOS DE L'ISLAM
NO ES PARLA ENLLOC
DEL VEL INTEGRAL O
DEL BURCA, ES PARLA
DE LA INDUMENTÀRIA
DE LA DONA. DESPRÉS
HI HA DIVERSES
INTERPRETACIONS”**

Un debat inexacte, difús i no gaire prioritari

No és casual que la polèmica sobre aquesta qüestió s'hagi generat als Països Catalans, ja que actualment la població es-

trangera originària d'estats amb tradició musulmana hi supera les 500.000 persones (Balears, 40.109; Catalunya, 387.582; País Valencià, 157.992¹). Catalunya en particular és la comunitat autònoma que en reuneix més de tot el conjunt de l'Estat espanyol, i això produeix, en teoria, una major visibilitat de la diversitat al carrer.

D'una banda, actualment no hi ha cap dada oficial sobre la utilització del burca o el vel integral, ni en l'àmbit estatal ni en el català. De fet, en el nostre context —a diferència d'altres països— ni tan sols es recull l'autoidentificació religiosa o ètnica a les dades del cens.

D'altra banda, el debat ha negat constantment tant les diferents postures com la diversitat interna existent en aquestes comunitats. L'Associació d'Amics del Poble Marroquí (ITRAN) i l'entitat àrab Atlas de Lleida es van pronunciar favorables a la prohibició del vel integral en diversos mitjans de comunicació assenyalant que és una vestimenta que no s'hauria de tolerar perquè dificulta la integració i la convivència. No obstant això, mentre part de la societat catalana i europea ha convertit el burca, el vel integral (o nicab) i el vel (o hijab) en un símbol de submissió de la dona musulmana, hi ha posicions (també de dones, de tradició musulmana o no) que consideren aquesta polèmica un debat fals, que amaga moltes trampes: un debat confús i complex, que neix en un àmbit ple de recels vers la comunitat musulmana i d'un context social post-11S que ha vist incrementada la seva vinculació al terrorisme, el radicalisme i la imposició.

En aquest sentit, el debat s'ha vinculat tant amb aspectes identitaris com religiosos. De fet, el vel, el vel integral i el burca, en si mateixos, no són una imposició musulmana, sinó interpretacions de l'Alcorà. Lena de Botton, sociòloga i coordinadora del Grup d'Estudis Àrabs del CREA (UB), assenjala: "Als textos de l'Islam no es parla enlloc del vel integral o del burca, es parla de la indumentària de la dona i després hi ha diverses interpretacions, hi ha dones que et diuen que no hi ha obligació i altres que sí. Entre la comunitat musulmana mateixa hi ha debat". El vel integral, segons la sociòloga, només és "la punta de l'iceberg; al darrere hi ha un fort etiquetatge d'una comunitat i de la diversitat religiosa".

Mariem Eloitri, enginyera urbana i de medi ambient, actualment agent de diversitat i gènere, assenjala que darrere la polèmica sobre el vel integral s'hi amaga "un gran desconeixement de la cultura musulmana", i que "el problema l'han creat els polítics" per desviar l'atenció pública. En aquesta mateixa línia coincideix Salwa El Gharbi, responsable del Departament de Drets Humans i Diversitat Cultural a UNESCOCAT, que apunta que els polítics considerats "d'esquerres" han estirat el fil discursiu xenòfob de la ultradreta catalana (PxC) per "tapar-se d'alguna cosa" davant la crisi econòmica europea. "¿Era prioritari que els regidors d'aquests ajuntaments copsessin portades de diaris amb mocions sobre el burca quan no tenien ni per pagar els seus propis treballadors i subministraments?", pregunta El Gharbi.

[1] Xifres extretes de l'Estudi Monogràfic sobre Conciutadans Musulmans, realitzat el 2010 per la Unió de Comunitats Islàmiques d'Espanya (UCIDE).

A més, el debat s'ha emparat en un profund desconeixement i una confusió conceptual entre els diferents tipus d'indumentària, que té implicacions importants. Vasallo considera que l'ús de la paraula *burca* per part dels polítics no és innocent, perquè "la peça blava no existeix a Catalunya", i destaca: "L'opinió pública en general no fa cap distinció, i quan es va utilitzar es va fer de manera molt conscient per portar-nos directament cap a les dones afganeses que estan realment i absolutament matxacades. Era la manera de lligar-nos al discurs de la dominació". Segons Vasallo és una estratègia per parlar del vel (integral o no) de l'Islam, d'una identitat i d'una nacionalitat: "Quantes dones amb vel integral hi a Catalunya? No se sap, per què no estem parlant d'això, estem parlant de tota la resta". Tenim casos de nicab, explica El Gharbi, però la utilització que s'ha fet del concepte *burca* és una estratègia d'al·lusió al patiment que tenen moltes dones i que des d'una posició emotiva "ha activat l'imaginari social" per justificar la regulació.

No obstant això, de la indumentària en si no se'n parla mai: "El discurs i el debat està tan summament contaminat i hi ha tantes trampes en el camí, que de la peça de roba no se n'arriba a parlar mai —explica Vasallo—. Aquí quan es parla de la indumentària de les dones musulmanes, en realitat s'està parlant d'identitat".

En aquesta línia, Salwa El Gharbi diu que el debat es fa sobre una base plena d'ignorància, perquè "no hi ha hagut un previ treball profund sobre la indumentària per entendre d'on ve, com es manifesta, i les conseqüències que hi pot haver en la prohibició. La polèmica l'ha conduïda la lògica reduccionista i simplista".

"Ha estat tot una estratègia —diu la sociòloga Lena de Botton—. A Lleida els casos de vel integral són minoritaris, no existia tal problema." Per què sorgeix? Botton considera que "l'alcalde no havia gestionat bé el tema de les mesquites": Davant el conflicte que s'estava visibilitzant en fer certes concessions a una de les mesquites a Lleida, una part de la població se'l mirava amb recel pel seu acostament a la comunitat musulmana. I l'aproximació de les eleccions juntament amb els partits xenòfobs, que "s'estaven apropiant del debat sobre convivència i immigració", van exigir projectar un missatge de fermesa i duresa cap al col·lectiu musulmà "que va posar sobre la taula el vel integral". "De la mateixa manera que molts partits, després, en lloc de respondre de manera responsable han afeblit el seu discurs democràtic i s'han acostat cap a aquests discursos extremistes", explica Botton.

**“HA ESTAT TOT UNA
ESTRATÈGIA. A LLEIDA ELS
CASOS DE VEL INTEGRAL
SÓN MINORITARIS, NO
EXISTIA TAL PROBLEMA”,
DIU LA SOCIÒLOGA
LENA DE BOTTON**

En lloc de prohibir: l'escola

En tot cas, per a moltes veus la solució no és prohibir. Per a Mariem Eloitri, quan es detecten aquests casos s'ha d'actuar amb programes específics, perquè la prohibició només genera exclusió o una resposta d'oposició, i "trenca la convivència i el futur d'una societat multicultural".

El suposat debat obert a Catalunya no

ha servit per debatre políticament sobre la igualtat i la convivència intercultural, per construir unes bases sobre les quals han de conviure moltes diversitats en un futur comú.

Berta Palou, doctora en pedagogia, assenyala que la clau on s'articulen tots els problemes originats en l'àmbit multicultural tenen una solució menys agressiva que la prohibició: l'educació. Palou considera: "Tenim un problema de xoc cultural i s'ha d'anar a les escoles a explicar tot això". "Què és el vel integral? Qui l'utilitza? Per què l'utilitza? Tot això no es treballa com un eix transversal a l'escola, que és on realment hi ha aquesta coexistència entre les diferents cultures". Prohibir el burca a l'Ajuntament, què soluciona? Palou desconfia dels polítics, assenyala que promouen l'escissió social amb postures com la de la prohibició del burca, i que "deixen d'implicar-se en les polítiques socials i de convertir la coexistència en convivència, que és com es perd la por de l'altre, del desconegut". Afegeix que el treball en xarxa, amb les famílies, el teixit associatiu, l'escola, són crucials per a la convivència de la diversitat. Així mateix, per a Lena de Botton és necessària la implicació de tots: "Som diversos i cada cop ho som més, i s'ha de crear espais més democratitzats per entrar a decidir les normes conjuntament. Si no ho fem generarem més fractura, més divisió i més racisme".

Anàlisi del tractament mediàtic

A les desenes de peces produïdes pels mitjans de comunicació des del maig del 2010 es constata que la polèmica del vel integral a Catalunya no ha estat un tema silenciats, sinó maltractat, i que el silenci és, en tot cas, el que afecta les veus de les dones involucrades.

Els temes esmentats al·ludeixen principalment a la seguretat, la convivència i la defensa de la dignitat de la dona, eixos temàtics que estan associats a espais negatius i problemàtics en relació a la immigració, i que a la vegada reforcen l'imaginari social estereotipat del col·lectiu musulmà. Això és visible, per exemple, a les peces publicades a *El País* (20/06/2010) i a *La Vanguardia* (04/11/2011)

La cobertura atén exclusivament l'agenda política i les decisions, intencions i arguments sobre la prohibició, més que no pas els testimonis de les dones afectades i la seva problemàtica i posició: no només les principals fonts d'informació són institucionals, sinó que les que s'usen per contrastar-la solen provenir de "representants" de la "comunitat musulmana", sempre homes. Això afegeix als problemes de poder i sobrerrepresentació una categoria més de discriminació: la de gènere.

Tal com passa en altres esferes socials, s'observa una instrumentalització dels discursos de gènere, en aquest cas amb l'excusa del burca i del nicab, que s'impregnen d'una mirada etnocentrista, paternalista i androcèntrica: les dones, sota la suposada preocupació pel seu alliberament (*La Vanguardia*, 08/03/2011), es converteixen en un vehicle que articula de manera subtil i eficaç les formes de dominació del Nord sobre el Sud. I cal no oblidar que la naturalització de les diferències ètniques i de gènere ha constituït, al llarg de la història, una de les estratègies principals i més eficaces al servei d'ideologies racistes i sexistes.

SOS Racisme alertava en un manifest del juny de 2010 del perill que suposen falsos debats com el de la prohibició del burca, que, amb la complicitat dels mitjans, poden seguir finalitats electoralistes. En aquesta línia, UNESCOCAT no va trigar a publicar al seu web unes "reflexions entorn a la prohibició del vel islàmic" on es feien aclariments conceptuals sobre la indumentària i s'assenyalava que "la seguretat no justifica, de manera clara, una prohibició general". Les úniques referències periodístiques que han reflexionat críticament sobre aquests aspectes són dos articles d'*El País*: "Europa, el islam y la política del miedo" (13/10/2011) i "Prohibido todo" (11/10/2011).

Hemeroteca

“Sin ‘burka’ no quiero vivir”, *El País*,
10/07/2011

“La vicepresidenta del govern compara
el burka con una cortina”, *La Vanguardia*,
08/03/2011

“CiU y PP, partidarios de prohibir el
‘burka’ con una ley estatal y el PSC con
ordenanzas municipales”, *La Vanguardia*,
04/11/2011

“Prohibido todo”, *El País*, 13/11/2011

“Europa, el islam y la política del miedo”,
El País, 13/08/2011

Bibliografía

*El burka como excusa. Terrorismo
intelectual, religioso y moral contra la
libertad de las mujeres*, W. Tamzali i
I. Elizondo (Saga, 2010)

El velo elegido, L. Botton, L. Puigvert i
F. Taleb (El Roure, 2004)

Recursos i fonts

Hiyab (Vídeo) Xavi Sala SL.

[www.youtube.com/
watch?v=rPj7kSJhe88](http://www.youtube.com/watch?v=rPj7kSJhe88)

Un racisme a peine voilé, Jérôme Host
(2004). Produït per H Production.
[documental de sobre la prohibició del
vel a les escoles públiques franceses]

Brigitte Vasallo, comunicadora,
periodista i mediadora social
perderelnorte.com
perderelnorte@gmail.com
[@brigittevasallo](https://facebook.com/perderelnorte)

Centre de Recerca en Teories i Pràctiques
Superadores de Desigualtats (CREA), UB
Edifici de Llevant, despatx 12-13
Pg. de la Vall d'Hebron, 175
08035 Barcelona
934 035 099
934 035 164
crea@ub.edu
www.creaub.info

Migracat – Observatori de la Immigració
a Catalunya.
www.migracat.cat

UNESCOCAT – Departament de Drets
Humans i Diversitat Cultural – Gestió
de programes de la diversitat – Centre
UNESCO de Catalunya
Nàpols, 346, 1r
08025 Barcelona
934 589 595
934 763 272
www.unescocat.org
centre@unescocat.org

Grup de Recerca en Educació
Intercultural (GREDI), UB
Pg. de la Vall d'Hebron, 171
Edifici Llevant | 08035 Barcelona
934 035 248
Fax: 934 035 011
www.ub.edu/gredi
gredi@ub.edu

Fundació Acsar
Portaferrissa, 13, pral, 1a
08002 Barcelona
933 043 023
Fax: 934 815 105
facsar@fundacioacsar.org

Llibreria Pròleg
Sant Pere Més Alt, 46. 08003 Barcelona
933 192 425
llibreriaproleg.com

NOURA AHARCHI AMGHAR (Larache, Marroc, 1981)

Llicenciada en periodisme (UAB). Màster en Estudis avançats en comunicació social (UPF). Especialitzada en comunicació social i migracions. Actualment està acabant la tesina del màster de Gestió de la immigració (UPF). Resident a Catalunya des de 1990, viu entre Palafrugell i Barcelona.

CINC CASOS D'ÈXIT EN MEDIACIÓ SOCIAL

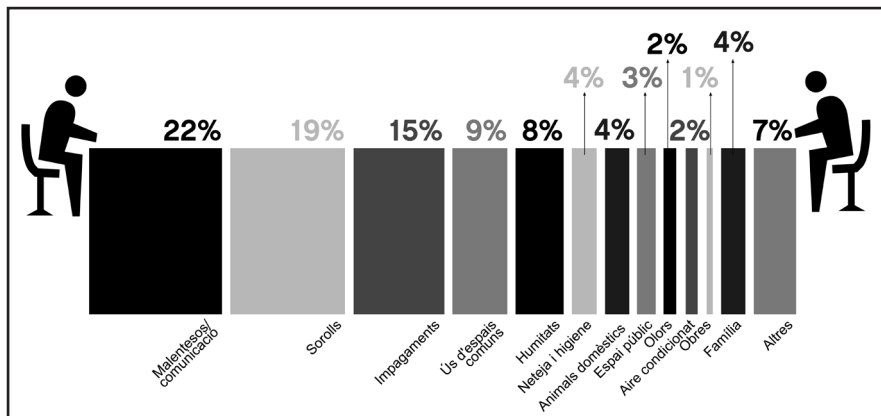
VERA GIRÓ CASTELL

La mediació com a resolució de conflictes ha reconduït l'any 2011 més de 2.400 disputes a la demarcació de Barcelona. L'àrea metropolitana és el territori on es registren més tensions socials, veïnals, generacionals i religioses. Destaquem cinc casos d'èxit arreu de Catalunya

L'ús de la mediació com a resolució de conflictes està en auge els últims anys. En particular des que hi ha serveis de mediació ciutadana als ajuntaments. Només el darrer any, 2.400 disputes o bé s'han resolt o bé han trobat vies de gestió amb una reducció sensible de la tensió. S'ha obert un espai de diàleg. Dels 6.000 conflictes atesos a la demarcació de Barcelona per mediadors cofinançats per la Diputació i pels ajuntaments, els casos resolts amb èxit representen ja el 40%. Mig miler de conflictes han acabat, fins i tot, amb acords signats. A aquests s'hi hauria de sumar el nombre indeterminat dels que han acabat amb una sortida satisfactòria per a les parts. Les dades revelen que els conflictes socials més greus es poden solucionar amb mediació, malgrat les llegendes populars, el pessimisme i les retallades en la despesa social.

Només entre els anys 2006 i 2011, els serveis de mediació han fet a la demarcació de Barcelona prop de 30.000 intervencions amb unes 80.000 persones ateses. Són dades oficials de la Diputació de Barcelona. Els mediadors de la demarcació, que actuen a 141 municipis a través de 70 centres locals i comarcals, només són un exemple d'una tasca desplegada els últims anys arreu de la geografia catalana. Han resultat —alguns al cent per cent i altres encarrilats— milers i milers de conflictes socials, comunitaris i veïnals. Ara, però, corren perill de desaparèixer a causa de les reduccions de plantilla i de pressupost públic. Això limitaria la seva acció en els moments més violents o tensos i desatendria els conflictes latents o manifestos abans d'un eventual esclat. És a dir, els mediadors només serien reactius, en detriment de ser proactius.

Segons les estadístiques del 2011, les disputes veïnals registrades són la majoria i inclouen una varietat considerable, des de baralles per sorolls i olors o per impagaments fins a malentesos, comunicació deficient, ús d'espais comuns i obres. En el gràfic següent es pot veure la freqüència amb què ocorren, per exemple, a Badalona.

FONT: Memòria del Servei de Mediació Ciutadana de Badalona, 2011.

Les dades disponibles de tota la demarcació de Barcelona, tot i que agrupades d'una altra manera, ofereixen resultats similars. El 67% dels casos són conflictes veïnals, entre els quals un 30% és per sorolls i un 22% té a veure amb les relacions a la comunitat de propietaris, ja sigui per impagaments o per mala organització. Ocupen un lloc destacat els conflictes familiars, que representen gairebé un 12%, i els de caràcter econòmic, que superen el 6%.

No apareix entre els primers factors la conflictivitat relacionada amb la immigració. Tanmateix, l'atenció mediàtica i política a les ciutats de l'àrea metropolitana s'ha focalitzat en el xoc entre locals i forans. A Badalona, per exemple, la tensió al voltant d'uns veïns romanesos va tenir el punt àlgid amb la visita de la diputada francesa Marie-Thérèse Sanchez-Schmid el setembre de 2010 —quan Sarkozy expulsava gitanos romane-

sos de França— amb les declaracions del llavors candidat a alcalde Xavier García Albiol. L'any 2011 el líder del PP badaloní guanya les eleccions municipals. Les xifres apunten en una altra direcció. En el cas de Badalona, si es comparen les dades del 2011 amb les del 2007, el nombre de casos tractats s'ha multiplicat per vuit. Ara bé, pel que fa a l'origen dels usuaris, els de nacionalitat espanyola del 2011 són deu vegades més que els del 2007, mentre que els provinents d'altres nacionalitats només s'han quadruplicat.

Les grans xifres difuminen l'adaptació i flexibilitat que han de desenvolupar els mediadors i els seus efectes quotidians en la comunitat. L'ANUARI MÈDIA.CAT ha trobat cinc exemples de conflictes —desconeguts pels grans mitjans— amb resolució satisfactòria a ciutats com l'Hospitalet de Llobregat, Sant Boi de Llobregat, Badalona i Tortosa.

**ENTRE 2006 I 2011, ELS
SERVEIS DE MEDIACIÓ HAN
FET A LA DEMARCACIÓ
DE BARCELONA PROP DE
30.000 INTERVENCIIONS
AMB UNES 80.000
PERSONES ATESES**

Cas 1. La plaça com a centre on es resolen les confrontacions

On: Plaça de la Llibertat. L'Hospitalet.

Qui: Un grup de joves i altres veïns de la plaça.

Durada de la mediació: Primera fase, uns dies. Segona fase, cinc mesos.

Què: Una baralla entre dues noies, una espanyola i una dominicana, en una plaça, encén les alarmes d'uns veïns que es queixen d'activitats, segons ells, inapropiades dels joves, que al seu torn se senten acusats injustament. Els joves dominicans perceben que se'ls mira malament i ho atribueixen a la seva forma de vestir (pantalons amples, gorra, arracades, bambes de colors estridents, etc.)

Procés:

Primera fase: Fer baixar la tensió entre els joves barallats.

Segona fase: Detectat el desacord entre els joves i el veïnat que es queixa, els serveis de mediació proposen trobades entre les dues parts confrontades. Totes dues accepten, obren un diàleg en un espai neutre, el Centre Cívic del barri, i com a conseqüència, planifiquen conjuntament les activitats de la Festa Major a la plaça de la disputa: concerts, entreteniments infantils, concursos i menjars, amb el nom de 'Compartint en llibertat'.

Èxit: Organitzar esdeveniments, accions, festes, etc., en conjunt facilita que les parts enfrontades es coneixin i, encara més, és reconeguin com a subjectes i interlocutors, i permet alleugerir la desconfiança entre elles.

Cas 2. La 'mediació reparadora' com a alternativa a una sanció administrativa

On: Sant Boi.

Qui: Joves (menors entre 14 i 18 anys) i policia local.

Durada de la mediació: Un mes.

Què: La policia detecta i identifica uns joves que consumeixen alcohol en un parc infantil d'una plaça.

Procés: Policia i mediadors els presenten dues propostes, o bé pagar una multa —oficialment, 'una sanció econòmica'— o bé prendre part en el que anomenen 'una mediació reparadora', és a dir, fer tasques que reparin els danys —en cas d'haver-n'hi i sempre que no siguin reincidents— o mantenir xerrades amb altres joves sobre actituds respectuoses en l'espai públic. Cal difondre l'existència de la 'mediació reparadora'.

Acorden optar per la segona via, sense comptabilitzar les hores invertides, que també seria una manera de quantificar la feina i pagar pels danys —com sí que es practica a altres localitats—. Segons explica el mediador Aidà Almirall, "el model de Sant Boi intenta defugir el càstig alternatiu". Es proposa a la persona que és sancionada que firmi un paper conforme està d'acord amb el motiu pel qual l'han sancionat, i que està disposada a treballar en aquest programa de mesures alternatives. Almirall admet que "quan comença el procés no saben el temps que hi hauran d'emprar ni què s'haurà de fer". Primer es fa una entrevista inicial a partir del motiu de la denúncia, i es plantegen les activitats a desenvolupar, com per exemple utilitzar una entitat o un servei del municipi en relació amb el que ha passat. En el cas d'aquest grup de joves sancionats es va obrir un espai de diàleg amb la policia, i finalment van rodar un reportatge sobre la seva experiència. "Aquestes mesures alternatives ajuden a treure l'etiqueta a aquests joves, i permeten la reinserció, ja que si els toqués netejar el barri seria una manera d'estigmatitzar-los pel fet d'estar bevent al carrer", conclou Almirall.

Èxit: El diàleg obre camí a accions constructives com a alternativa al càstig, una multa que hauria estat força punitiva per a uns joves sense o amb pocs ingressos. No era tan difícil prendre consciència de l'aspecte negatiu de les accions i comprendre, per altra banda, el funcionament de la mediació reparadora.

Cas 3. L'oratori i el bar. Pànic?

On: L'Hospitalet.

Qui: Veïns d'un oratori i d'un bar regentat per magribins.

Durada de la mediació: Nou mesos.

Què: Després d'haver rebut queixes d'uns veïns, els mediadors posen en contacte les dues parts i es reuneixen per parlar de les dues situacions. Els veïns magribins es reunien en un oratori i en un bar de la mateixa zona. Els veïns veïen amb recel els dos espais.

Procés: Es reconeixen mútuament. Els veïns d'origen espanyol reflexionen sobre els drets dels magribins a reunir-se i utilitzar els espais en qüestió. "En parlar amb les parts per separat s'adonaven de quines molèsties podien estar causant i automàticament es modificaven conductes o comportaments. En mol-

tes ocasions les parts implicades no han parlat mai. L'únic cost és la feina del tècnic, el diàleg és gratis, i això és el potencial de la mediació”, comenta la llavors mediatra a la zona, Emma de la Haba. De tota l'experiència en ressalta “un dels moments més interessants”: Un dels veïns es va adonar que portava el mateix temps vivint a l'Hospitalet [40 anys] que un dels que anaven a l'oratori. La seva reflexió, segons De la Haba, va ser: “Per què jo he de tenir més drets que ell?”.

Èxit: Els participants en la mediació es reconeixen i reconsideren les seves raons i les seves forces i les de l'altre, és a dir, es revaloren. Seure en una taula els permet conèixer les diferents realitats que viu cadascú i des de la comprensió generar empatia. Deixen de veure's un a l'altre com un problema.

LA TASCA DE MEDIACIÓ CORRE PERILL DE DESAPARÈIXER A CAUSA DE LES REDUCCIONS DE PLANTILLA I DE PRESSUPOST PÚBLIC

Cas 4. Les inquietuds artístiques com a eina per a la cohesió social

On: Tortosa.

Qui: 46 joves de set nacionalitats diferents (60% marroquins, 24% espanyols, 13% africans subsaharians i 2% d'altres zones).

Durada de la mediació: Mig any.

Què: En una ciutat amb un nombre creixent d'immigració com és Tortosa es busquen noves formes d'integració dels joves per tal d'evitar conflictes sobre la diferència i fer èmfasi en el que els uneix. Amb aquest objectiu neix el projecte 'Art total', de mig any de durada, coordinat des de l'Àrea de Joventut de l'Ajuntament, amb activitats culturals i d'oci per a joves nouvinguts i autòctons. S'usen el Centre Cívic, la Biblioteca i el Punt Jove com a punt de partida per a activitats que generin participació d'autòctons i de nouvinguts. Ells mateixos fan noves propostes. En el curs de les excursions, els esports i les activitats artístiques —música, interpretació, pintura, fotografia, poesia i literatura— i d'oci el grup mixt es cohesionava, i en particular a través de les aparicions regulars a la ràdio local.

Èxit: Aconseguen integrar els joves nouvinguts en el teixit social i de passada prevenir la xenofòbia. Les diferents expressions artístiques ajuden a comunicar-se millor i reduir tensions fruit del desconeixement mutu. La segona edició del projecte 'Art total' es realitza al llarg del 2012.

Cas 5: Difondre mesures alternatives per gestionar conflictes com a forma de mediació preventiva.

On: Badalona.

Qui: Veïns i veïnes a títol individual, agents del territori (traductors, serveis soci-

als, tècnics de salut, Pladeco [comissió de convivència] i Guàrdia Urbana) i l'equip de mediació ciutadana (6 mediadores).

Durada de la mediació: Un any amb dedicació variable segons el tipus de conflicte i actors.

Què: Els serveis de mediació ciutadana de Badalona es creen l'any 2006. Durant els primers anys els casos que tracten són derivats d'altres administracions, com la judicial o la de serveis socials. Segons la seva memòria del 2011, però, cada cop hi arriben més casos per iniciativa pròpia. Per guanyar-se un lloc entre la població i consagrar-se com a servei de qualitat calia crear vincles amb les comunitats de veïns i altres actors, i per això es va iniciar la proposta de treballar conjuntament en el barri.

Resultat de l'actuació preventiva: Veïns i agents col·laboren conjuntament a l'hora d'intervenir quan es té notícia d'un conflicte. El recompte final de l'any 2011 va donar 447 sol·licituds portades per mediadors i 7.890 beneficiaris. La tipologia dels conflictes que s'han beneficiat de la intervenció és la següent: interpersonals, comunitats de veïns i en l'espai públic.

Èxit: Uns 7.890 beneficiaris. La mediació ciutadana es dona a conèixer i s'integra en els costums de la societat civil. Els agents entren més fàcilment en contacte amb la comunitat de veïns i augmenta el nombre de conflictes encarrilats. Amb una lògica no reactiva, sinó preventiva, també hi ha intervencions dels mediadors.

La mediació com a procés

Després d'haver vist cinc casos amb un resultat prou satisfactori, la temptació de pensar que tots els conflictes podrien seguir els mateixos passos és tant gran com incerta. Com s'ha apuntat més amunt, dels 6.000 casos detectats, en un mínim d'un 60% no ha estat possible emprendre la via de la mediació. El procés requereix certes condicions. La primera, que les parts acceptin que hi ha un problema; la segona, que admetin l'existència dels adversaris amb uns objectius diferents, i la tercera, voler prendre part en

un procés de diàleg i negociació, en el qual el mediador pot simplement contribuir. El mediador és un garant del bon funcionament del procés, però no dels resultats, que són a les mans dels participants.

L'informe de Transformació Personal de Mediació (TPM), proposat pel servei de mediació de l'Hospitalet, s'ha convertit en un instrument útil per valorar resultats. La mediació transformativa, concepte forjat per Robert B. Bush i Joseph Folger, neix per oposició a l'anomenada Escola de Harvard, que mesura els èxits amb el

**A BADALONA, EL
NOMBRE DE CONFLICTES
ENTRE PERSONES DE
NACIONALITAT ESPANYOLA
ÉS DEU COPS MÉS QUE
EL 2007. ELS D'ALTRES
NACIONALITATS NOMÉS
S'HAN QUADRUPLICAT**

nombre d'acords assolits. La mediació transformativa té com a objectiu "la millora de les parts comparada amb el que eren abans", en lloc de "la solució de problemes i la millora de la situació de les parts comparada amb el que era abans". És a dir, deixa de banda el document oficial amb les signatures i posa l'èmfasi a modificar la percepció que els actors tenen del problema i els uns dels altres. La mediació transformativa gira al voltant de la revalorització, el reconeixement i la relació. Revalorar es basa en la consciència d'un mateix i de la capacitat per resoldre dificultats; l'objectiu de reconèixer consisteix a legitimar i comprendre l'altre; i, finalment, la relació es construeix amb diàleg i negociant els passos a seguir. La mediació no deixa de ser una forma d'entendre, d'analitzar i d'estar en el conflicte, un aprenentatge de la millora de les relacions socials. Fins i tot quan encara no s'han iniciat els conflictes.

Mediació versus sancions

Les polítiques locals de mediació s'han entès com un dret del ciutadà i són majoritàriament gratuïtes. Segons l'estudi comparatiu de la Diputació de Barcelona del 2010, realitzat amb dades de 14 municipis diferents, s'estima que el cost del servei de mediació per habitant és d'1,7 euros per any. La despesa corrent correspon al 0,22% del pressupost municipal. La mediació és, per tant, un procés més lent però molt més barat que utilitzar exclusivament la via legal o repressiva. Per a una resolució judicial el cost és elevat i, a més, es limita l'èxit del procediment a l'acord.

Com s'esmenta al Llibre Blanc de la Mediació del Departament de Justícia, "els conflictes socials i interpersonalment no es resolen només o exclusivament amb procediments punitius, sinó que, cada vegada més, correspon a la societat civil fer-se càrrec de les seves dificultats de convivència". Segons el manual, "el diàleg i la negociació es converteixen en instruments decisius d'aprenentatge social i transformació de les percepcions personals". En la feina del mediador, però, hi ha una sèrie de limitacions. El marge d'acció es limita a aquells casos que no signifiquin delictes greus amb violència. El procés de vegades consisteix a ser un pas previ als mecanismes jurisdiccionals, i només es realitza si les dues o més parts confrontades hi estan conformes.

Xarxa de Mediadors, un nou projecte

De manera independent, per garantir la qualitat de la seva feina s'ha creat la Xarxa de Mediadors, amb seu al Centre Cívic Pati Llimona. Té una seixatena de socis i va néixer amb els objectius de promoure la investigació i la innovació en la gestió alternativa de conflictes i la mediació; impulsar i legitimar la pràctica i la professió de la mediació; influir en la formació de nous agents, i per últim, difondre la gestió alternativa de conflictes i la cultura de la mediació.

Anàlisi del tractament mediàtic

Sí, els resultats positius en casos de mediació són difícils de quantificar. I sí, poden ser processos llargs i tenir un desenllaç satisfactori poc visible. Però tot i així hi ha indicadors que permeten valorar l'abast de la feina feta. Cal recordar que no només els acords signats són casos satisfactoris, i que les tasques en sensibilització i transformació dels conflictes també en formen part.

Com que els èxits són molt menys espectaculars que les disputes i les tensions, la dinàmica dels mitjans se sol encaminar a explicar més problemes que solucions, com per només posar dos exemples, una notícia d'*El Periódico* que relata la tensió entre bandes llatines a l'Hospitalet, o una altra de *La Vanguardia* que recull casos de tensions entre veïns a Mataró (veure Hemeroteca). Informacions com aquestes poden tendir a crear alarma social, i simplement centren l'atenció dels conflictes en uns col·lectius concrets. Sobretot, els mitjans solen centrar-se en conflictes veïnals i socials vinculats amb les comunitats llatinoamericana, subsahariana o magribina.

De tant en tant, però, hi ha qui emmarca un cas d'èxit. Per exemple articles com un de l'*Ara.cat* (veure Hemeroteca) que permet conèixer la feina que es fa des dels serveis de mediació i comprendre'n la utilitat. Després de tramitar problemàtiques entre bandes llatines que reclutaven joves dels instituts, els centres, en cooperació amb la mediació, aconsegueixen reduir el nombre de casos a zero.

En resum, des dels mitjans de comunicació caldria fer més èmfasi en els resultats, fer visibles els processos de mediació que són capaços d'aportar una sortida positiva al conflicte i fer un seguiment exhaustiu *a posteriori* dels casos dels quals parlen, com les disputes entre veïns o les baralles campals entre bandes, de manera que l'esclat no sigui l'única notícia i que els casos resolts satisfactòriament deixin de ser un silenci mediàtic.

Recursos i fonts

Llibre blanc de la mediació
www.llibreblancmediacio.com

Xarxa de Mediadors. Associació per la investigació, pràctica i professió de la mediació
sites.google.com/site/mediadorsprofessionals/home

Annex 2. Transformació Personal en la Mediació. Fonaments teòrics. Ajuntament de l'Hospitalet – Servei de Mediació Comunitària
www.l-h.cat/gdocs/d4180924.pdf

Tortosa Art Total – Projecte de mediació intercultural
arttotal@yahoo.es
arttotal-2012.blogspot.com

Hemeroteca

“Els instituts de l'Hospitalet superen la ‘psicosi’ de les bandes llatines”, *Ara.cat*, 21/01/2011

“Dos bandas latinas irrumpen con violencia en L'Hospitalet y el Raval”, *El Periódico*, 11/06/2010

“Conflicto racial en Mataró. Vecinos de la capital del Maresme recogen firmas contra la inseguridad y los actos incívicos que los enfrentan a colectivos de inmigrantes”, *La Vanguardia*, 30/09/2011

La mediació reparadora a Sant Boi
www.youtube.com/watch?v=B_MsY7WJna0

Jornades de civisme i convivència. Xarxa d'educadors i alumnes per a la convivència de Sant Boi
www.youtube.com/watch?v=mWDAainLneg

Bones pràctiques
www.youtube.com/watch?v=64no6Yxv0Yw

Teatre fòrum
www.youtube.com/watch?v=-270No9_v9w

Marta Cals Suñer, tècnica assessora
recerca i difusió. Servei de Polítiques
de Diversitat i Ciutadania. Gerència
de Serveis d'Igualtat i Ciutadania de la
Diputació de Barcelona
934 022 713

Saida Javaloy, medidora Badalona
934 832 900
saida.javaloy@gmail.com

Aidá Almirall, mediador Sant Boi i
membre actiu de la Xarxa de Mediadors
936 351 200 / 936 351 214
aidaalmirallserra@hotmail.com

Emma de la Haba, exmediadora de
l'Hospitalet
emmahv@yahoo.es

Diputació de Barcelona. Àrea de Benestar
Social. Serveis de Mediació Comunitària
www.diba.cat/sersoc
934 022 222

Servei d'Orientació Medidora (SOM) de
Barcelona i de l'Hospitalet de Llobregat
934 329 012

Susi Fernández, tècnica juvenil
intercultural. Punt Jove Tortosa
977 504 573

VERA GIRÓ CASTELL (Barcelona, 1986)

Llicenciada en comunicació audiovisual per la Universitat Autònoma de Barcelona. Diplomada en guió televisiu i cinematogràfic a l'escola Guionarte de Buenos Aires, Argentina. Actualment està cursant el màster de Comunicació de conflictes internacionals armats i socials (UAB).

PAÍS VALENCIÀ: UN MODEL EN VIA D'EXTINCIÓ

FRANCESC VIADEL

Els valencians continuen donant suport al PP malgrat els casos de corrupció i el balafament. El clientelisme, la corrupció i el mal record dels governs del PSPV són factors que contribueixen a mantenir les majories de la dreta

Com en el film de Roberto Rossellini, el País Valencià és en aquest moment un país que acaba de complir l'any zero. La pel·lícula que es visiona avui és la d'una societat que es pregunta atònita què ha passat, que es debat entre el renec i la temptació a l'autoengany. Amb tot, ningú no sembla encara encertar a saber qui són els responsables del desastre. Amb una administració autonòmica al caire de la fallida, els valencians continuen donant massivament el seu suport al Partit Popular, partit que arribà al poder de la mà d'Eduardo Zaplana el 1995.

Aquest any el president Alberto Fabra s'ha estrenat amb un decret de retallades amb una especial incidència en els àmbits de la sanitat i l'educació pública. El pressupost per a 2012 serà de 1.057 milions d'euros menys que el de l'any anterior, quan les coses ja anaven malament. La meitat d'aquesta retallada anirà a compte de la sanitat pública, que deixarà de percebre 440 milions. La mossegada afecta també l'educació quan a les escoles i els instituts, públics o concertats, els diners fa molt temps que no hi arriben. Molts centres ja no poden engegar la calefacció o canviar els vidres d'una finestra. La tensió és màxima, i bona prova d'això ha estat la revolta d'estudiants iniciada el passat febrer a l'Institut Lluís Vives de València.

A aquesta precarietat cal sumar-hi el problema de la corrupció. El darrer cas, el d'Emarsa, ha fet que Gürtel sembli un joc d'aficionats. Els responsables de la gestió de la depuració d'aigües de València i la seua àrea metropolitana, tots del PP, estan sent investigats a hores d'ara per la desaparició de 17 milions d'euros en 'traductores' romaneses, viatges de plaer i no se sap què més.

De totes les plagues, però, la de l'atur és la pitjor: L'Enquesta de Població Activa del gener de 2012 el situà en una taxa del 25'4 %, dos punts i mig per damunt de la mitjana estatal. És un fet que la rajola s'ha espolsat violentament del damunt tots els braços, obrers, fusters, llanterners... Fins i tot la premsa estrangera, diaris tan poc sospitosos d'esquerrans com *Le Figaro*, se'n fan ressò en grans titulars.

El PP continua guanyant eleccions com si no passés res. El 22 de maig de 2011, amb la crisi fent metastasi de Vinaròs a Oriola, els conservadors tornaven a arrasar per cinquena vegada des que el socialista Joan Lerma deixà la plaça de Manises. Victòria en el 90% dels municipis, majoria absoluta amb el 50% dels vots. El PP guanyava a totes les comarques tret de la dels Ports i a totes les ciutats... Satírics, corrosius, si més no des del medieval Jaume Roig, molts tenen fetge encara per a fotre-se'n: "Si els valencians fórem negres, votaríem el Ku Klux Klan".

Per als dirigents conservadors el seu èxit no és cap misteri, ni cap paradoxa. El diputat i secretari general del PP al País Valencià, Antonio Clemente, opina: "El PP ha estat un partit identificat amb la Comunitat Valenciana, amb els seus problemes, que ha estat absolutament reivindicatiu". Clemente assegura que aquesta és una línia que no abandonaran i que continua donant fruits: "Amb uns pocs mesos de Rajoy els valencians ja hem estat més atesos que amb vuit anys de Zapatero. Parle, entre altres,

de l'anunci d'un Pla Hidrològic Nacional, del corredor mediterrani o de la transferència de 185 nous agents de policia". El diputat, que reconeix sense embuts la delicada situació econòmica, rebutja, però, les acusacions de balafament i afirma: "El deute de la comunitat és un 60% superior al que ens correspon de tenir un finançament adequat per part del govern central.

EL POLITÒLEG JORDI MUÑOZ CREU QUE ELS ÈXITS DEL PP S'EXPLIQUEN "PEL CLIENTELISME I LA CORRUPCIÓ POLÍTICA"

Se'ns comptabilitza com si fórem quatre milions quan en realitat passem de cinc. L'estat central ens deu més d'11.000 milions d'euros”.

El dirigent defensa també, sense dubtar-ho, la política de grans esdeveniments: “La Fórmula 1, per posar un exemple, ha suposat una inversió directa i indirecta importantíssima. La imatge de València en tot el món ha estat d'un gran impacte”. Pel que fa a la corrupció s'afanya a defensar-se: “En primer lloc i pel que fa a casos pendents: respecte absolut a la justícia. De moment, els dos casos que ens afectaven s'han resolt favorablement”. Òbviament es refereix a l'expresident Francisco Camps i a Ricardo Costa. Els grans esdeveniments han passat, però, i la crisi s'ha quedat.

“L'ELECTORAT”, OPINA MUÑOZ, “TÉ UN MAL RECORD DEL PSOE, EL QUAL ASSOCIA A LA CRISI ECONÒMICA, A LA MARGINACIÓ DE VALÈNCIA DURANT L'ANY 1992”

Un país a les fosques

Algemesí, una ciutat amb poc més de 20.000 habitants en el cor de la Ribera del Xúquer, passa aquest hivern en silenci. Llevat del recent nomenament de la seua Muixeranga com a Patrimoni de la Humanitat per part de la Unesco, els algemesinencs no semblen tenir gaires coses més a celebrar. Des de fa mesos al bell mig de la ciutat s'obre un enorme cràter. Per arribar al centre cal travessar-lo fent ziga-zagues per un laberint de tanques electrosoldades. Abans aquest enorme erm l'ocupava el mercat, un edifici lleig i atrotinat, que el govern anterior, en mans d'un tripartit format pel PSPV, Esquerra Unida i el Bloc Nacionalista Valencià, es disposava a rehabilitar amb diners en part procedents d'Europa. Arribà, però, el PP i decidí enderrocar-lo i aixecar-ne un de nou amb un aparcament de 200 places inclòs. Es perderen els diners europeus i se'n gastaren de nou.

Des de llavors, del nou mercat no hi ha més que rocs, fang i 3D sobre paper cuixé en el butlletí local. Per acabar-ho d'adobar fa unes setmanes la Generalitat anuncià que no posaria ni un cèntim en l'obra. El PP s'ha quedat sense arguments i dissimula. Com sigui, la processó de veïns, resignada, passa el cràter en direcció a un centre que a les set de la tarda és quasi buit. Fa uns anys, en ple hivern, a boqueta-nit no hi hauria cabut ni un cap d'agulla. Les colles de jornalers de la taronja haurien omplert de gom a gom els bars fins a les deu de la nit i les botigues haurien fet caixa. La situació ha canviat. Ara molts van a collir taronja sovint per salaris de misèria. “Molts dels que fa deu o dotze anys deixaren el camp per anar a l'obra, han tornat. Pensaven que allà hi tenien la panacea... Hi ha els que tornen a les cooperatives de les quals són fixos discontinus. Amb els comerços particulars la situació canvia. Molts contracten a través d'ETT, sovint per un 30% menys de salari”, afirma Manuel Bono, responsable del Sector Agrari i de Manipulació de la UGT-PV.

Les llistes d'espera són llargues i a principi i final de temporada hi ha tensions entre els del poble i els jornalers estrangers, magrebins o llatinoamericans, que després de

sis o set anys de campanyes tenen els mateixos drets laborals que els de casa. La taronja tampoc no val un cèntim. Als Bollywoods dels barris perifèrics de València es pot comprar dos quilos de taronges per un ridícul euro. “Caldrà reestructurar el sector. Amb una producció que es ven per sota del preu de cost, aviat ningú treballarà la terra”, assegura Bono. “La taronja”, diu, “està deixant de ser el refugi tradicional”.

El sindicalista recorda amb ironia els anys de l'esclafit i lamenta la pèrdua de consciència de classe dels treballadors: “Tothom es cregué burgès, s'oblidaren que mai havien deixat de ser assalariats”. Cap poble ni ciutat escapa del malastruc de la crisi. Els de la taronja, els del tèxtil, els del calcer. El país està a les fosques després d'anys de balafament.

És possible un canvi?

El polític Jordi Muñoz fa temps que busca una resposta a l'enigma de l'èxit del PP en el context d'una situació tan extrema. Creu que el desplaçament dels votants a la dreta en un país que havia estat de majories d'esquerra no és ni ideològic ni d'identificació de partit o almenys no és exclusivament degut a aquests dos factors. “Hi intervenen, entre molts altres, dos elements molt potents: el clientelisme i la corrupció”, assegura.

Muñoz també està convençut que el PP ha aconseguit “la patrimonialització dels temes de consens, la defensa de la gestió econòmica i dels interessos dels valencians”. Una retòrica que s'ha blindat amb els missatges de Canal 9. “L'electorat”, prossegueix, “té un mal record del PSOE, el qual associa a la crisi econòmica, a la marginació de València durant l'any 1992... Zapatero té la culpa de tot, també de l'actual situació. I cal afegir-hi encara la descomposició orgànica dels socialistes.” Pensa, però, que en aquest moment hi ha condicions objectives per al canvi polític, que tot plegat l'hegemonia del PP és menys sòlida del que sembla.

Es comencen a constatar signes d'esgotament; un retrocés electoral moderat que es concreta en la pèrdua d'uns 60.000 vots en les darreres eleccions autonòmiques, la majoria dels quals en la ciutat de València. Segons Muñoz, es tracta d'una petita però significativa esclatxa en l'alta murada de l'hegemonia del PP. El polític estima que l'electorat, atrapat en una situació econòmica com l'actual, potser no podrà mantenir-

se per molt temps més insensible a la corrupció o, encara, tan receptiu al discurs del victimisme. “L'hegemonia popular”, diu Muñoz, “és menys sòlida del que sembla, al cap i a la fi es basa en percepcions com la competència sobre la gestió o el seu paper de representant dels interessos dels valencians, aspectes molt menys estables i més fàcils de canviar que els de la ideologia o el partidisme.” Qualsevol temptativa haurà de passar, però, per la recuperació del PSPV.

**HI HA SIGNES
D'ESGOTAMENT EN EL PP;
UN RETROCÉS ELECTORAL
MODERAT QUE ES
CONCRETA EN LA PÈRDUA
D'UNS 60.000 VOTS EN LES
DARRERES ELECCIONS
AUTONÒMIQUES**

EL SOCIÒLEG RAFAEL XAMBÓ CONCLOU QUE EL CAS VALENCIÀ S'EXPLICA "PER UNA OPINIÓ PÚBLICA MOLT PRECÀRIA I UN DELS ÍNDEXS DE LECTURA MÉS BAIXOS DE L'ESTAT"

Per què, doncs, milers de treballadors valencians voten el PP? Un obrer procedent del sector metal·lúrgic com és l'actual secretari general d'UGT-PV, Conrad Hernández, confia que la gent està més desencantada del PP que mai i que és hora de mobilitzar la societat davant el perill de perdre conquestes socials. Sap que no serà fàcil. "Tot i que la gent està molt enfadada el canvi serà complicat. En això és fonamental el paper d'un PSPV que, fins ara, potser ha centrat molt la seua oposició en la corrupció", defensa. Tot i això, el líder sindical rebutja la idea que els sindicats s'han apartat dels treballadors i defensa que "s'han fet polítiques per a tota la classe treballadora en un clima de campanya brutal des del PP contra el sindicalisme de classe".

En la mateixa línia s'expressa l'alcoià Paco Molina, treballador del tèxtil i secretari general de CCOO-PV. "S'ha parlat de classes mitjanes... Quines classes mitjanes? El qui viu del treball és classe treballadora. Molts se n'havien oblidat." Molina explica els casos de qui deixava la fàbrica per agafar uns pocs homes i anar a viure a l'ombra de la bombolla immobiliària. "Aquesta gent s'ha quedat sense el seu antic lloc de treball i en una situació complicada. L'efecte ha estat catastròfic", conclou. Ara Molina pensa que no hi pot haver solució a la crisi que no passi per una recuperació de certs valors. "Cal", argumenta, "la recuperació de la idea del treball com a element de riquesa i progrés. No es pot basar tot en el creixement."

La definició de classe mitjana se n'ha anat en orris. Sense una nòmina no hi ha segona residència que valgui, ni escola concertada per als fills, ni assegurança privada o vacances. Sense salari només hi ha deutes i fracàs. Mentre, mai com ara els partits de l'esquerra havien estat tan lluny de les demandes socials, atrapats en el pessebre institucional, entotsolats, molt especialment el PSOE, en la seua derrota. La caiguda és de proporcions enormes i ara fa de mal recordar els avisos. L'escriptor xatívi Xavier Aliaga estigué al front de la comunicació del grup d'Esquerra Unida del País Valencià (EUPV) en les Corts Valencianes durant una llarga dècada. "Amb Zaplana començà tot. Des d'EU s'advertia del que podia passar, però la gent no volia escoltar. El país s'ha deixat dur... Hi ha hagut moments en què en els banquets de noces es cridava: Visca els PAI!", recorda atònit.

El professor de dret de la Universitat d'Alacant Manuel Alcaraz és actualment representant de la Plataforma d'Iniciatives Ciutadanes. El sud ha estat precisament un dels epicentres de l'especulació urbanística i la corrupció, el lloc també des d'on Zaplana assaltà la Generalitat. Durant catorze anys Alacant estigué governada pel popular Luis Díaz Alperi. Sense explicacions, i després d'un grapat d'escàndols, deixà la vida pública i amollà la vara a Sonia Castedo, actualment investigada com una de les protagonistes del Cas Brugal, un episodi de martingales relacionades amb el PGOU. "En aquest moment",

enraona Alcaraz, “eixir de l’actual situació passa per treballar per la creació d’un àmbit comú de les esquerres. Caldrà treballar per un tripartit on la peça més feble continua sent el PSPV, a la baixa i sense lideratge”, explica.

En aquesta mena d’estat d’embriaguesa col·lectiva hi ha jugat molt la gestió de la comunicació. El sociòleg Rafael Xambó assegura que els darrers anys “la dreta s’ha adonat que la mentida era més efectiva que el secret”: “El PP ha creat un enteixinat de diaris, ràdios i televisions que ha marcat molt la cosmovisió dels ciutadans. El cas valencià es pot explicar, també, per l’existència d’una opinió pública molt precària, amb un dels índexs de lectura més baixos de l’Estat, als quals cal afegir, encara, uns processos seculars de sucursalisme polític”, assevera.

Mentrestant el PP valencià, al capdavant d’una administració que sembla el *Titànic* en els seus primers moments de naufragi, mira com es pot desprendre d’una imatge de partit balafiador i farcit de corruptes. El carrer, però, està en peu de guerra; els empenyats contesten en la cua del peix o del Mercadona els propagandistes entusiastes del govern. No sembla que hi hagi gaires refugis simbòlics on el PP pugui posar-se a recés. A València, com a la resta de ciutats, les manifestacions i els tancaments són rutina.

Darrerament hi ha hagut tres grans mobilitzacions amb una participació que no es coneixia des de la guerra de l’Iraq. Entre els manifestants no han faltat ciutadans que per procedència socioprofessional han pogut ser, perfectament, votants del PP. La primera de les manifestacions, convocada per la Plataforma per l’Educació Pública, recorregué la capital el 21 de gener; la segona, també a València, tingué lloc el 26 amb els cinc sindicats majoritaris a la capçalera principal: CCOO, UGT, C-SIF, Intersindical i FSES. En totes dues es depassà la xifra de 100.000 persones. La darrera tingué lloc l’11 de febrer, davant els edificis emblemàtics de les tres capitals del país, l’Àgora o l’aeroport de Castelló, avui símbols per a molts de la corrupció i el balafiament.

Pere Mayor, empresari, exdirigent nacionalista i actualment president de la Fundació Valencianista i Demòcrata Josep Lluís Blasco, tampoc no és gaire optimista pel que fa al futur immediat dels valencians. Al capdavant, pensa, guarir el país no és cosa només d’un canvi de signe en el poder institucional amb una situació tan extrema com l’actual. És una opinió compartida pels membres de la plataforma civil Valencians pel Canvi, impulsors de la iniciativa Objectiu 2015. Les variables són múltiples. “Ara seria el moment”, afirma Mayor, “perquè la dreta iniciés una regeneració profunda, fes autocrítica i n’assumís responsabilitats. També els socialistes haurien de poder iniciar una autèntica regeneració. La qüestió és: en seran capaços?” L’any zero del País Valencià només ha fet que començar.

Anàlisi del tractament mediàtic

Durant els darrers anys el sistema comunicatiu valencià, una herència franquista a penes renovada, ha estat ferrenyament controlat pel PP. Des dels temps de Zaplana aquest partit ha fet i desfet, subvencionat i influït, concedit i negat quan s'ha tractat del repartiment de llicències. La persecució de l'emissió de TV3 o l'escanyament de televisions com la de Gandia, Ontinyent o InfoTV són alguns dels episodis d'aquesta política. Aquesta situació, tal com han advertit els investigadors, ha portat a una opinió pública precària amb l'afebliment de la democràcia que això representa. Davant la desfeta econòmica del país, tan lligada al balafiament dels recursos públics i la corrupció, els mitjans de comunicació han fet de mirall reflector d'una societat tant convulsa com fragmentada. Els mitjans progressistes —*Levante* o *El País*, per exemple— i els alternatius —en definició de Xavier Ginés—, això és, erigits en portaveus dels moviments socials i vehiculitzats en català, com *El Temps* o *L'Informatiu*, han insistit a radiografiar els excessos del PP sense deixar, però, de subratllar els dèficits de l'oposició política. D'altra banda, *Canal 9* —a punt de deflagrar per un ERO que afecta 1.400 treballadors— ha continuat amagant escàndols com el del judici contra Camps pels vestits del Gürtel, la situació processal de Carlos Fabra o la vitalitat informativa de casos com els d'Emar-sa o Brugal. D'altra banda, aquesta estratègia s'ha combinat amb la culpabilització del govern socialista de Madrid per la desastrosa situació del país. La televisió valenciana —una televisió de jubilats i de comarques— és el principal difusor de la concepció de la realitat armada pel PP com a partit representant del bloc conservador. L'influent diari *Las Provincias* també s'ha situat en aquesta tessitura. La darrera campanya que ha engegat, "*Valencia es mucho más*", es pot interpretar com un intent d'exculpació del PP darrere la cortina de fum del victimisme i de la necessitat col·lectiva de passar pàgina.

La restricció i control d'una vertadera informació de qualitat continua sent la millor assegurança i refugi per a un PP que comença a tenir problemes per mantenir sense es-cletxes el seu discurs triomfalista i evadir-se de les seues responsabilitats en la desfeta.

Bibliografia

“Com hem arribat fins ací? Les bases de l'hegemonia electoral de la dreta valenciana”, Jordi Muñoz. Dins el dossier “¿Cap a on va la societat valenciana?”, *L'Espill*, núm. 39 (Universitat de València, 2011)

De l'èxit a la crisi. Pamflet sobre política valenciana, Manuel Alcaraz (Universitat de València, 2009)

País complex. Joaquín Azagra i Joan Romero (Universitat de València, 2007)

Zaplana. El brazo incorrupto del PP, Alfredo Feito Grimaldos (Editorial Foca, 2007)

Sociologia dels media al País Valencià. Especial coordinat Rafael Xambó (Arxius de Sociologia número 23, desembre de 2010)

Comunicant la revolta. Moviments socials i mitjans de comunicació al País Valencià, Xavier Ginés Sánchez (Edicions 96, 2011)

No mos fareu catalans. Història inacabada del blaverisme. Francesc Viadel (Universitat de València, 2009)

FRANCESC VIADEL (Algemesí, 1968)

Col·laborador del suplement cultural d'*El País*, *Quadern*, i de publicacions com *L'Espill*, *L'Illa*, *Caràcters*, *Mètode* o *Serra d'Or*. Excol·laborador de diaris com *Levante* o *l'Avui*. Va ser redactor en cap a la redacció del País Valencià d'*El Temps*. Actualment és professor de la Facultat de Comunicació Blanquerna de Barcelona. Autor de l'assaig polític *No mos fareu catalans. Història inacabada del blaverisme* (Universitat de València, 2009). Acaba de publicar *Valencianisme, l'aportació positiva. Cultura i política al País Valencià (1962-2012)* (Universitat de València, 2012). [[@francescviadel](#)]

LES RAONS DEL NO

ARIADNA CORTÉS

Gairebé un 50% de catalans votaria 'no' o s'abstindria en un referèndum sobre la independència, per motius identitaris i econòmics o perquè prefereixen un model federal per a l'Estat espanyol

El debat sobre la independència de Catalunya respecte a l'Estat espanyol ocupa des de fa uns anys un lloc privilegiat en els mitjans catalans. No totes les opinions, però, hi queden reflectides en la mateixa mesura. Són cada cop més coneguts els arguments dels partidaris del sí. I també obtenen ressò mediàtic els posicionaments de l'espanyolisme uniformitzador, sovint emesos des de Madrid. Les opinions més minoritzades en aquest debat, però, són les d'aquells catalans que, tot i defensar el dret a l'autodeterminació, optarien pel no si se celebrés avui un referèndum. Sentir-se espanyol a més de català; considerar la independència inviable o perjudicial en termes econòmics; preferir un model d'estat federal o pensar que la independència no aportaria solucions als problemes que té la societat són algunes de les raons que els portarien a votar en sentit negatiu.

El 10 d'abril de 2011 es va celebrar a Barcelona i a vint municipis més una consulta popular organitzada per la societat civil sobre la independència de Catalunya. La consulta de Barcelona tancava un procés iniciat el 13 de setembre de 2009 a Arenys de Munt i que es va repetir en un total de 554 poblacions. Les dades de participació, amb una mitjana del 18,8%, van ser considerades un èxit per part dels diferents organitzadors, que esperaven xifres substancialment inferiors. En gran mesura gràcies a la celebració de l'última onada de consultes, però també a altres qüestions com el primer aniversari de la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de Catalunya del 2006 o el recurrent assumpte del dèficit fiscal, el debat sobre el sobiranisme ha ocupat un espai destacat a l'esfera pública durant el 2011.

Aquest debat, però, no ha recollit la diversitat d'opinions que s'intueixen en l'últim Baròmetre d'Opinió Pública de març de 2012 realitzat pel Centre d'Estudis d'Opinió (CEO). Els catalans partidaris de la independència de Catalunya ocupen gran part de l'espai públic que es destina a aquesta qüestió i els seus arguments són àmpliament coneguts. Representen el 44,6% de la població major d'edat i resident a Catalunya que, segons les dades del CEO, diu que ho faria en cas que se celebrés un referèndum oficial. És més difícil saber, en canvi, quins motius tenen el 24,7% de catalans que diuen que votarien no en un referèndum. A més, un 24,2% dels ciutadans s'abstindria o no aniria a votar, i hi ha aproximadament un 5% d'indecisos.

El factor identitari

El doctor en Història Xavier Casals, especialitzat en moviments d'extrema dreta i nacionalismes, exposa el seu argumentari amb una afirmació que, potser per òbvia, sovint no es té present: "Molta gent no té en compte l'opció de la independència simplement perquè considera que Catalunya forma part d'Espanya". De fet, l'informe del CEO revela que darrere un 45,6% dels vots contraris a la independència en un hipotètic referèndum hi hauria el desig de "preservar la unitat d'Espanya", i un altre 12,5% s'explicarien per un "sentiment identitari". I és que a Catalunya, en gran part arran de les migracions internes que hi va haver a l'Estat durant el segle passat, la identitat en termes de nacionalitat abasta un ampli ventall de combinacions. Així, segons el baròmetre del CEO,

**DARRERE UN 45,6% DE
VOTS CONTRARIS A LA
INDEPENDÈNCIA EN UN
HIPOTÈTIC REFERÈNDUM
HI HAURIA EL DESIG DE
"PRESERVAR LA UNITAT
D'ESPANYA"**

el 21,1% de la població de Catalunya se sent només catalana, el 28,2% més catalana que espanyola, el 42,4% tant catalana com espanyola, el 2,4% més espanyola que catalana i el 3,4% només espanyola.

Però la diversitat identitària que reflecteixen aquestes dades sovint no es té en compte. El professor de filosofia del dret de la UB José Luis Gordillo afirma que "la independència és un projecte polític que ha de ser el resultat d'un gran pacte soci-

al. S'hauria de deixar una mica de banda el factor identitari i també el lingüístic". Segons Gordillo "els independentistes, en canvi, posen molt l'accent en la llengua i, així, estan exclouent una gran part de la població". La llengua és un dels aspectes més rellevants en la creació de la identitat nacional, especialment en el cas català, ja que aquesta suposa un element diferencial respecte a la resta de l'Estat. Tot i així, segons l'Enquesta d'Usos Lingüístics de la

Població del 2008 realitzada per l'Idescat, només el 78,3% de la població de Catalunya major de 15 anys sap parlar català, i només el 35,6% l'utilitza com a llengua habitual enfront del 45,9% que fa servir el castellà. Per a Casals, l'èmfasi en la llengua que es fa des d'alguns sectors provoca que es percebi el nacionalisme català "com una tendència totalitària, com una mena de retorn al franquisme però a la inversa". No tots els discursos sobiranistes, però, són iguals. Així, Ricard Vilaregut, doctor en ciències polítiques i especialitzat en moviments nacionals, explica que "hi ha un independentisme inclúsiu que aposta per un projecte comú on tothom se senti còmode amb la seva llengua materna".

GRAN PART DE LA POBLACIÓ DE CATALUNYA TÉ ARRELS A LA RESTA DE L'ESTAT, UN ELEMENT GENS MENYSPREABLE A L'HORA DE DECIDIR SOBRE LA RELACIÓ AMB ESPANYA

La família i els diners

L'hostilitat amb la qual de vegades s'aborda la qüestió de la identitat genera el rebuig de la part de la societat catalana que se sent espanyola en menor o major grau i que utilitza el castellà com a llengua preferent, un rebuig que es reflecteix en la seva opinió sobre la qüestió de la sobirania. El periodista i escriptor Antonio Santamaría, que va formar part de Foro Babel, una iniciativa que defensava el bilingüisme a Catalunya, creu que la independència plantejada d'aquesta manera "generaria una fractura molt profunda de la societat". Segons Santamaría, "una part de la població se sentiria estrangera a casa seva". El professor de periodisme a la Universitat Ramon Llull Eduard Voltas, en canvi, opina que "no hi hauria espai per a un conflicte identitari perquè la independència seria impossible sense una majoria social molt àmplia, i per aconseguir-la s'hauria d'aglutinar gent que també se senti espanyola".

D'altra banda, també hi ha catalans que, tot i afirmar-se com a no nacionalistes —ni catalans ni espanyols— consideren part de la seva identitat la història i la cultura comunes amb l'Estat espanyol. És el que exposa la doctora en polítiques públiques Gemma Galdon: "La Guerra Civil és una experiència compartida per tots els ciutadans de l'Estat espanyol i és innegable que hi ha una proximitat cultural". Els lligams familiars són una de les maneres en què es materialitza aquesta història comuna, i és que gran part de la població de Catalunya té arrels a la resta de l'Estat, un element gens menyspreable a l'hora de decidir sobre la relació amb Espanya.

L'aspecte identitari és el més rellevant en l'argumentari contrari a la independència i havia estat el tema central de l'independentisme des que aquest va ampliar signifi-

cativament la seva base social als anys noranta. D'un temps ençà, però, els arguments econòmics s'han posat al capdavant en el debat. Segons les dades del CEO, la principal motivació per votar a favor de la independència en un hipotètic referèndum, amb un 34,8% del total de respostes, és la "capacitat i desig d'autogestió econòmica". "Espanya ens roba" o "sense Espanya ens aniria millor" són frases que sentim sovint en boca dels partidaris del 'sí'. Una mostra d'això és la campanya encetada per sectors sobiranistes al Twitter al voltant de les eleccions espanyoles del 20 de novembre de 2011 amb el *hashtag* #vacontigo. Amb aquesta iniciativa s'intentava arribar als castellanoparlants amb piulades com: "Quién emigró a Catalunya para trabajar y poder mantener a sus hijos no debe mantener a los hijos del que no emigró. Independencia".

L'octubre del 2011 el conseller d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya, Andreu Mas-Colell, va xifrar el dèficit fiscal del 2009, últim any amb dades disponibles, en el 8,4% del Producte Interior Brut (PIB). La proporció equival a 16.434 milions d'euros en xifres absolutes. Però tot i que existeix un cert consens entre la classe política sobre la veracitat d'aquestes dades —no es rebaten ni des del Parlament ni des del Congrés dels Diputats— hi ha qui exposa alguns dubtes. Albert Recio, professor del departament d'Economia Aplicada de la UAB, explica que "el dèficit fiscal no és una magnitud estable, depèn de com van les transferències en una o altra direcció". Segons Recio, "l'augment de l'IRPF, per exemple, pot fer créixer les transferències de Catalunya a la resta de l'Estat. En canvi, l'increment de prestacions d'atur o de pensions pot tenir l'efecte invers".

Espoli fiscal i insolidaritat social

Per a Recio "el discurs centrat en el suposat espoli fiscal amaga un alt grau d'insolidaritat social. És un plantejament que no té en compte el que aporten la resta de comunitats". Gemma Galdon afegeix que "la redistribució s'ha de fer, la clau és que es faci de manera justa i amb els comptes clars". La interpretació negativa del discurs econòmic es pot convertir en un clar argument contrari a la independència per als que opinen que la guerra de xifres és perillosa perquè "enfrenta la societat". Cal matisar, però, que alguns partidaris de la independència també rebutgen la instrumentalització del factor economicista, i n'hi ha que fins i tot asseguren que una Catalunya independent pot ser solidària. Per a Gordillo, "tenir un Estat propi no vol dir que t'hagis de desentendre del teu voltant".

ALBERT RECIO: "EL DISCURS CENTRAT EN EL SUPOSAT ESPOLI FISCAL AMAGA UN ALT GRAU D'INSOLIDARITAT SOCIAL"

Malgrat que els impostos ocupen gran part de l'atenció, hi ha una altre aspecte en matèria econòmica a tenir en compte: la viabilitat d'una Catalunya independent. Segons les dades del CEO, un 11,4% dels vots contraris a la independència ho serien pel fet de considerar-la "inviabile" i un altre 13,6% perquè "no seria positiu per a Catalunya", dos arguments que poden

tenir a veure amb inquietuds relacionades amb l'economia. D'estudis sobre el futur econòmic d'un nou estat n'hi ha amb tota mena de conclusions. Al llibre *Sense Espanya* (Pòrtic, 2011), per exemple, els economistes Modest Guinjoan i Frances Xavier Cuadras analitzen les possibles conseqüències econòmiques de la independència amb un balanç molt favorable per al nou estat català. Altres, en canvi, sostenen que a l'economia catalana li aniria molt pitjor fora de l'Estat espanyol. I alguns, com Recio, opinen que “depndria de com es fes el procés d'independència” i que, en qualsevol cas, ara no es pot saber.

Sigui com sigui, el que sí que se sap és que l'Estat espanyol segueix sent el principal mercat de Catalunya quant a exportacions. El 2005, segons les últimes dades publicades per l'Idescat, del total d'exportacions catalanes el 54% tenia com a destí final altres territoris de l'Estat espanyol. I si bé és cert que des del 1987 aquest percentatge s'ha reduït en més de 20 punts, i que hi ha un grup d'empresaris aplegats al voltant del Cercle Català de Negocis que es declaren obertament independentistes, les patronals de referència eviten pronunciar-se sobre la qüestió. “Tenim associats de totes les opinions”, es justifiquen des de la patronal Cecot. “Els empresaris solen ser poc amants de les aventures i el risc, i és més fàcil perdre mercats que guanyar-ne”, diu Albert Recio per explicar que una part de la societat —i no només empresaris— està en contra de la independència per la incertesa, en termes econòmics, que implica aquesta opció.

Propostes alternatives

A més dels catalans que estan en contra de la independència per raons identitàries o econòmiques, n'hi ha uns altres que tampoc hi estan a favor perquè aposten per un model d'estat diferent: ni l'actual Estat espanyol unitari ni un estat català independent. Entre aquests hi ha els federalistes, que advoquen per una estructura estatal basada en les relacions de diferents estats o regions autònomes a través d'un govern central. L'històric dirigent veïnal de Badalona i secretari de la Confederació d'Associacions Veïnals de Catalunya (CONFAV) Julio Molina explica: “Jo no tinc res en contra de la independència, però el meu model d'estat és una república federal. Jo aposto per la unió voluntària dels pobles”. Des de l'independentisme sovint s'argumenta que aquesta no és una opció viable. Com explica Voltas, “per federar-se fan falta dos, i Espanya no hi està disposada”. Tot i així, segons el baròmetre del CEO, un 30,8% de la població opina que Catalunya hauria de ser un estat dins una Espanya federal. De fet, quan es planteja la disjuntiva entre comunitat autònoma, estat federal i estat independent, els partidaris de l'estat federal són els més nombrosos: un 29% serien partidaris de l'estat independent i un 27,8% preferirien seguir sent una comunitat autònoma de l'Estat espanyol.

**EDUARD VOLTAS:
“LA INDEPENDÈNCIA
SERIA IMPOSSIBLE
SENSE UNA GRAN
MAJORIA SOCIAL
QUE AGLUTINI GENT
QUE TAMBÉ SE SENTI
ESPANYOLA”**

Entre els que opten per un model d'estat diferent trobem partidaris d'opcions en clau internacionalista, l'ideal dels quals és la unió dels pobles per sobre de les respectives fronteres nacionals i culturals dels seus actuals estats. Per a Tomás Herreros, membre de la Universitat Nòmada —una agència que difon el pensament crític i analitza la realitat social— “els estats i les nacions són avui, en el marc de la globalització i la sobirania imperial, entitats sobrepassades. Són formes organitzatives per a un món que ja no existeix i que, per tant, juguen un paper residual en la composició social actual”. Així, segons Herreros, “cal inventar formes postestats i postnacionals de governar-nos”, explica.

“No solucionaria res”

Tampoc són partidaris de la independència, almenys en aquest moment, moltes de les persones que creuen que no arreglaria cap dels problemes socials que tenen l'Estat espanyol i els Països Catalans actualment. Segons Herreros, “la independència de Catalunya no és una solució fiable per a l'enorme crisi econòmica, social i política en la qual ens trobem”. Voltas, en canvi, opina el contrari: “Precisament una de les motivacions de la reclamació de la independència és garantir el benestar de tots els ciutadans de Catalunya”. “Independents de qui?”, es pregunta Gordillo. “A mi el que m'agradaria és ser independent de l'OTAN, del Banc Central Europeu, de la Unió Europea... que són els organismes dels quals més depenem ara mateix i que més ens estan perjudicant”, afegeix. Als que no veuen la independència com una solució de res se sumen els que pensen que “ara hi ha altres prioritats”, en paraules de Molina. “Jo anteposo la qüestió de classe. Abans que res, sóc treballador, i m'explota igual el capitalisme de Barcelona que el de Madrid”, aclareix.

Altres, per la seva part, rebutgen el model d'estat que creuen que sorgiria d'un procés d'independència. Gemma Galdon explica: “Jo estaria a favor de la independència si haguéssim demostrat que tenim una proposta de país significativament diferent de l'espanyola i som capaços de fer polítiques econòmiques diferents, de redistribuir la renda de manera justa, de créixer apostant pel valor afegit”. El seu parer, però, és que de moment no és així: “Els nostres índex d'atur i de destrucció de pimes i autònoms, per exemple,

**GEMMA GALDON:
“ESTARIA A FAVOR DE
LA INDEPENDÈNCIA SI
HAGUÉSSIM DEMOSTRAT
QUE TENIM UNA PROPOSTA
DE PAÍS SOCIALMENT
DIFERENT DE LA
DE L'ESTAT ESPANYOL”**

són més elevats. Mentre estiguem liderant les retallades, la corrupció i la mala gestió, afirmar que la independència és la solució de tots els mals és fer demagògia”. Per a Galdon, “el nacionalisme s'utilitza de forma molt poc honesta. Sempre apel·len a aquesta unitat d'esperit quan és per defensar els rics i els poderosos, però amb la gent desnonada, per exemple, ja no cal fer un front comú amb els ‘nostres’”.

Malgrat l'espai que ocupa el debat independència sí – independència no,

segons l'informe del CEO un 24,2% de la població catalana no aniria a votar en un referèndum, un percentatge que, sumat al de vots contraris (24,7%), demostra que no hi ha consens sobre la qüestió i que ni tan sols és un interès compartit per tota la societat. El periodista Oriol Güell, responsable de l'edició del diari *El País* a Catalunya, opina que aquest "és un debat molt buit que respon a uns interessos polítics". "Estan passant coses molt més importants, com per exemple les retallades en serveis públics, i això en desvia l'atenció", afegeix. Ricard Vilaregut replica: "No és incompatible lluitar contra les retallades i alhora reclamar la capacitat de gestió sobirana de les nostres polítiques fiscals i econòmiques".

En definitiva, d'opinions sobre la qüestió de la independència, tant favorables com contràries, n'hi ha tantes com persones interessades en el tema. Però no totes reben la mateixa atenció, i algunes, fins i tot, resten amagades. Aquest desequilibri en l'espai que es destina a cada posicionament condueix a la simplificació d'un debat que és —o hauria de ser— molt complex. D'això es queixa Gemma Galdon, que afirma que "quan es parla de la relació Catalunya-Espanya no existeixen els grisos, tot ha de ser blanc o negre". Tot i això, hi ha partidaris de la independència, com Vilaregut, que defensen que el futur de Catalunya "s'ha de decidir entre tots". Un debat social on totes les opcions tinguin visibilitat serà la clau de volta perquè aquest procés sigui possible.

**JOSÉ LUIS GORDILLO:
"M'AGRADARIA SER
INDEPENDENT DE
L'OTAN, DEL BANC
CENTRAL EUROPEU O DE
LA UNIÓ EUROPEA, ELS
ORGANISMES DELS QUALS
MÉS DEPENEM"**

Anàlisi del tractament mediàtic

No es pot dir que la qüestió de la sobirania sigui un tema silenciats als mitjans de comunicació. De fet, el 2011 ha gaudit d'una repercussió mediàtica encara més notable del que és habitual gràcies a quatre esdeveniments: l'última onada de consultes sobre la independència celebrada el 10 d'abril; la publicació el 29 de juny del primer baròmetre del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO) que preguntava al voltant d'un referèndum sobre la independència de Catalunya; el primer aniversari de la manifestació del 10-J on es mostrava el rebuig a la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut de Catalunya, i la declaració d'Òmnium Cultural l'11 de juliol amb motiu del seu cinquantè aniversari.

Segons l'anàlisi de la cobertura mediàtica d'aquests quatre moments informatius que fa l'informe de Mèdia.cat *El tractament informatiu de l'independentisme als mitjans de comunicació catalans i espanyols*, els mitjans "que mostren els elements més positius i enfocaments més favorables són els d'àmbit català en comparació dels d'àmbit espanyol". L'estudi, a més, conclou que les publicacions més favorables a la independència són també les que n'ofereixen una major cobertura. Fent una ullada a les peces periodístiques dedicades als esdeveniments esmentats, però, és fàcil detectar el filtre reduccionista pel qual han passat moltes de les informacions. Si prenem la cobertura de la publicació de l'informe del CEO com a exemple veurem com la majoria de mitjans es limiten a desglossar les dades sense aprofundir en les causes d'aquestes, i a destacar les que més encaixen amb la seva línia editorial. Una excepció d'aquesta tendència a interpretar les enquestes de manera interessada és l'article de Jordi Muñoz "L'independentisme català viu partit entre dos mons", publicat el 10 de juliol al diari *Ara*, que analitza els resultats del baròmetre amb una profunditat inusual.

Encara més flagrant que la simplificació que sovint fan els mitjans de comunicació del debat sobre la independència és l'arraconament al qual sotmeten les opinions dels catalans que no en són partidaris. Aquestes opinions no apareixen ni tan sols als mitjans contraris al 'sí', que han centrat la cobertura de les consultes en el que consideren una "baixa" participació, en alguns casos ridiculitzant l'esdeveniment mateix. Els favorables, en canvi, acompanyen uns resultats que titllen de "positius" amb nombroses peces d'opinió de marcat caire independentista. Molt pocs, però, donen veu als catalans que van optar pel "no" o als que ho farien en un hipotètic referèndum. *El Punt+Avui*, per exemple, publica poc abans de les consultes (el 31 de març) una entrevista a Montserrat Nebrera que té un clar posicionament contrari a la independència. Això, però, no compensa la gran quantitat d'opinions favorables que recull aquesta publicació.

Hemeroteca

“L’independentisme català viu partit entre dos mons”, Jordi Muñoz. *Ara*, 10/07/2011

“La tribu o l’Estat”, Eduard Voltas. *Ara*, 22/01/2012

“En castellà també, sisplau”, Eduard Voltas. *Ara*, 26/02/2012

“El empresariado catalán, la gran barrera para el independentismo”. *Público*, 06/12/2009

Entrevista a Montserrat Nebrera: “S’han de fer consultes sobre molts més temes”. *El Punt+Avui*, 31/03/2011

“Ante un referendo auténtico”, *El Periódico*, 21/02/2010

Bibliografia

El oasis catalán (1975-2010): ¿Espejismo o realidad?, Xavier Casals (Edhasa, 2010)

Sense Espanya. Balanç econòmic de la independència, Modest Guinjoan i Xavier Cuadras Morató (Pòrtic, 2011)

Recursos i fonts

Baròmetre d'Opinió Pública (BOP), realitzat pel Centre d'Estudis d'Opinió (CEO), tercera i última onada del 2011
ceo.gencat.cat

Informe *El tractament informatiu de l'independentisme als mitjans de comunicació catalans i espanyols*, de Vicent Canet, publicat per Mèdia.cat
www.media.cat/wp-content/uploads/2011/10/informe-sobiranisme-mediacaat.pdf

Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008, realitzada per l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat)
www.idescat.cat/cat/idescat/publicacions/catalog/pdfdocs/eulp2008.pdf

Xavier Casals, doctor en Història
xaviercasals.wordpress.com

José Luis Gordillo, professor de filosofia del dret de la UB
jl Gordillo@ub.edu

Ricard Vilaregut, doctor en ciències polítiques i director del Centre Internacional Escarré per les Minories Ètniques i les Nacions (CIEMEN)
rvilaregut@uoc.edu

Antonio Santamaría, periodista i escriptor
arsantamaria@wanadoo.es

Eduard Voltas, editor i professor de periodisme de la URL
eduardvp@blanquerna.url.edu

Gemma Galdon, doctora en polítiques públiques i professora de la UOC
ggaldon@uoc.edu

Albert Recio, professor del Departament d'Economia Aplicada de la UAB
albert.recio@uab.cat

Julio Molina, secretari de la Confederació d'Associacions Veïnals de Catalunya (CONFAVC)
932 688 980
veins@confavc.cat
www.confavc.cat

Tomás Herreros, membre de la Universitat Nòmada
herrerorx@yahoo.com
www.universidadnomada.net

Oriol Güell, cap de redacció d'*El País Catalunya*
oriolg@elpais.es

ARIADNA CORTÉS (Terrassa, 1986)

Llicenciada en periodisme (UAB, 2009) i estudiant del màster de Comunicació dels conflictes armats i els socials de la UAB. A la seva ciutat ha treballat com a redactora del setmanari *ATerrassa* i del digital *Aterrassa.cat*. També ha estat redactora dels departaments de publicacions i comunicació de l'AECOC (Asociación Española de Codificación Comercial) i webmàster del web de l'associació.

ELS BALAÑÁ, TRES GENERACIONS DE DISCRECIÓ I NEGOCI

ALBERT BALANZÀ

El govern català, arran d'una esmena de CiU, haurà d'indemnitzar per llei els propietaris de la plaça Monumental pel final de l'activitat taurina

Fa gairebé un segle que la família Balañá fa negocis de forma discreta, ja sigui gestionant sales de cinema i teatre o places de toros. Sobre la gestió de l'empresa familiar planen actualment dues incògnites: la quantia de la indemnització per la clausura de l'activitat taurina a la plaça de toros Monumental, recollida per llei gràcies a una esmena de CiU, i el futur de l'històric Teatre Principal, avui tancat i en decadència. Als Balañá se'ls ha atribuït tota mena de fil·lies i fòbies polítiques, però el cert és que, al llarg dels últims cent anys, més enllà d'amics i enemics han tingut, sobretot, interessos. Aquest reportatge radiografia el passat i el present d'una de les nissagues més influents del món empresarial català.

El cementiri de Sants és a l'Hospitalet de Llobregat. A tocar de la carretera de Collblanc, hi ha l'atrotinada façana del recinte que té enterrat el patriarca d'una de les famílies més longeves i blindades del món empresarial català. Només cal baixar un tram i girar a mà esquerra per trobar, d'esquena al passadís central del departament primer, dues tombes juntes amb la inscripció Família Balañá i un petit àngel amb les ales esteses. Pedro Balañá Espinós, patriarca de la família, reposa a l'espai número 56.

Els Balañá han adoptat aquesta grafia del cognom perquè a Don Pedro li va molestar que a Madrid li diguessin Balanià en lloc de Balanyà. Formen un arbre familiar frondós que comença amb un boter del Sants independent que un dia va decidir anar a l'escorxadador que hi havia a l'actual plaça Joan Miró per començar a treure suc del món taurí. Pedro Balañá Espinós va tenir un sol fill, Pedro Balañá Forts. I dels quatre fills de Balañá Forts, dos han continuat amb la nissaga empresarial: Maria José Balañá, que s'encarrega dels teatres (Capitol, Tívoli, Borrás i Coliseum), i Pedro Balañá Mombrú, que porta els multicines (Arenas, Aribau, Aribau Club, Club Coliseum, Bosque, Glòries, Gran Sarrià, Palau Balañá i Urgell) i els toros, inclosa fins ara la titularitat de la plaça Monumental. A la família s'hi pot destacar encara un nom: la nena que camina per la catifa i demana silenci al principi de les sessions de cinema, Anna Martínez Balañá. "Sóc la néta i l'anunci està rodat al Club Coliseum", ha explicat al seu perfil de Facebook. L'Anna és besnéta de Don Pedro.

Don Pedro, un "evident nacionalista"

Grans periodistes de Barcelona com Lluís Permanyer, Josep Maria Huertas Clavería i José Martí Gómez ja han analitzat a fons la figura de la primera generació. A Pedro Balañá Espinós no li agradaven gaire els toros: després de triomfar amb un primer negoci de venda de llet ambulant a Rambla Catalunya amb Aragó, on servia a la burgesia del barri, es va deixar caure un dia per la plaça de les Arenes amb uns companys. Era una època en què freqüentava una entitat d'Hostafrancs quasi antitaurina. Fruit d'aquesta contradicció va fer tractes amb l'escorxadador perquè li compressin la carn de toros lidiats.

La història també dirà que Pedro Balañá Espinós va militar en el mateix partit que Lluís Companys, la Unió Federal Nacionalista Republicana, una escissió de la Lliga que l'abril de 1914 es va coalitzar amb el Partit Radical d'Alejandro Lerroux per anar a les eleccions municipals i va patir una escissió de l'ala més catalanista. Pedro Balañá Espinós va ser el segon regidor més votat (4.705 sufragis) sota l'etiqueta d'independent; va comprar l'òrgan del partit, *El Poble Català*, i va liderar lluites populars des del Foment Republicà de Sants "amb evident tarannà nacionalista", segons Huertas. L'actual escola Lluís Vives del carrer Canalejas amb Riera Blanca és una acció de govern de l'home que, com a conseqüència d'aquella etapa, es va guanyar un homenatge local que va culminar amb els Segadors i la Marsellesa. "Un separatista", li dirien els anticatalanistes del diari *El Progreso*.

Amb terrenys a Sants i negoci carni en marxa, Balañá Espinós va deixar la polítics i va rebre l'oferta de la seva vida. El seu fill, Pedro Balañá Forts, explica: "Les tres

places de toros de Barcelona les tenia arrendades una empresa de Madrid, la que va fer Las Ventas; com que perdia diners, el gerent va venir a Barcelona a vendre el contracte. Mon pare s'hi va declarar interessat". El 13 de febrer de 1927, després de llargues converses amb els propietaris del Torín de la Barceloneta (Escalas Xamenf), de l'Sport [Monumental] (Segimon de Milà) i de les Arenes (Marsans Peix), el patriarca va esdevenir el nou arrendatari i explotador dels tres espais i va muntar la primera corrida un dia de Carnaval. De propietari només en seria de la Monumental i vint anys després, un cop ja havia fet els moviments de conveniència per adaptar-se als nous temps del règim franquista.

EL FUNDADOR DE LA NISSAGA, PEDRO BALAÑÁ, VA MILITAR AL MATEIX PARTIT QUE LLUÍS COMPANYS, LA UNIÓN FEDERAL NACIONALISTA

Un passeig per la Rambla

"Jo he vist Balañá, de ben petita, trobant-se amb militars a l'hotel del meu pare." Qui diu aquesta frase vol restar en l'anonimat. Ens acompanya un migdia per la part baixa de la Rambla i ens ofereix un viatge en el temps fins als anys 50 i 60, fins a l'aleshores cinema Principal i a l'Hotel San Marcos, bastions arquitectònics a esquerra i dreta del passeig, just abans de la plaça del Teatre. A l'edifici de l'hotel, nucli de conspiradors, hi vivien personatges no precisament d'esquerres: el militar exfalangista Ladislao Parrilla i el propietari de la sabateria dels baixos de l'immoble, l'Oranich, que tindrà una neboda, de nom Magda, que escriurà un grapat de pàgines de la memòria antifranquista. En aquell temps, Balañá Espinós ja ha començat a deixar un espai en el negoci al fill, Pedro Balañá Forts. I com era Balañá Espinós? "Groller, sec amb la gent, tenia molt mal cafè", diu la filla de l'hoteler.

Centrat el pare en els toros i remuntant el negoci amb corrides benèfiques per a les vídues del règim, l'hereu rep de rebot el premi de gestionar cinemes, començant pel de la soterrada Avenida de la Luz, a sota del carrer Pelai, que havia de ser assumit per Josep Balañá Espinós, el germà del patriarca. "El cine ja és nostre i te'n cuidaràs tu", diu Balañá Forts que li va dir son pare. El lloguer de la sala que després acabaria sent un cinema *porno* va pagar-lo amb el que guanyava dels anuncis de pantalla de les botigues del barri. Amb els altres beneficis dels toros va comprar als Julià, propietaris d'una coneguda empresa d'autobusos, el solar on aixecaria el cinema de la seva vanitat, el Palau Balañá. També el Coliseum, l'Urgell... El fill es va estrenar amb l'Aribau. El germà del pare, Josep, tot i perdre aquesta operació, també va aconseguir aixecar un miniperíode de cinema a l'Hospitalet i va gestionar sales com el Florida, el Victòria i l'Alhambra.

Però ens havíem quedat a la Rambla un migdia de març: el fill Balañá ha après ràpid i ha arribat l'època de la diversificació màxima. A la Monumental s'hi han fet mítings polítics durant la guerra, ara s'hi farà circ a l'hivern, i la setmana, en un temps en què el futbol no és encara pensament únic, dóna per fer dues corrides, en dijous i en diumen-

ge. Balañá Forts esdevé un dinamitzador increïble de l'espectacle, del carrer fins a la plaça de toros: ell mateix ha fet de venedor d'entrades per als toros al Principal, cinema que l'any 1964 ja és propietat de la família.

Amb el fill entrant en el negoci familiar, el pare es va poder dedicar en cos i ànima als toros. Va projectar una imatge de fermesa però també de saber fer bé les coses. Sempre amb el puro a la boca i americana rigorosa, Balañá Espinós va portar a Barcelona els millors toreros: des d'aquella convocatòria que va vendre com la Corrida de la Victòria amb Pepe Bienvenida i Victoriano de la Serna quan encara no se sabia si s'acabaria la guerra (es va acabar un dia abans de la corrida) fins a la contractació de professionals que venien a la ciutat amb el compromís d'aconseguir un contracte fals per torejar a Mèxic i exiliar-se. La tradició dels toros, que a Catalunya es remunta al segle XIV, va esclatar en aquesta època de postguerra i l'afició va anar acompanyada de l'expansió del negoci arreu de l'Estat espanyol: els Balañá van començar a explotar places a Saragossa i gestionar corrides a Andalusia. També van posseir places a Mallorca, Inca i Girona, a més de Linares, Aranjuez, Tarazona de Aragón, Medina del Campo, Segovia i Almagro.

L'esclat del cinema i la primera transició familiar

Balañá Espinós va morir un mes després de la seva dona, el 26 de febrer de 1965, havent viscut una segona joventut en política quan es va presentar a regidor pel terç sindical franquista als 79 anys d'edat. Va deixar al seu fill únic les places de toros i els cinemes i teatres. El Palau Balañá es va estrenar poc després de la seva mort. L'única espina que no va poder arrencar-se va ser la dels impediments municipals amb els quals va topar Balañá Espinós per reconvertir un solar del Paral·lel, a l'alçada de l'Apolo, en un circ permanent. L'Ajuntament trobava que la idea era incompatible amb l'oferta que a partir de 1955 va significar el Palau Municipal d'Esports de Montjuïc. Aquell solar va acabar sent el cinema Regio i un símbol del canvi dels temps també en el pla familiar, amb Balañá Forts decidit a forçar la bifurcació del negoci en dos fronts ben robustos. No hi hauria una altra figura com la del pare, "el millor Balañá", segons algunes persones que el van conèixer, però l'aventura havia de seguir, s'havien de mantenir moltes places de toros i s'havien d'obrir més cinemes: l'Alcazar va ser el primer després de la mort del patriarca, i van venir el Dorado, el Rex i el Club Coliseum.

"Ho va administrar tot bé, menys els toros." Són paraules de l'advocat Oriol Trillas referents a l'hereu Pedro Balañá Forts. Des dels sectors protaurins de Barcelona es critica la gestió de la família Balañá i la seva relació amb els afeccionats. El fill es va estrenar en el negoci al costat del pare, aportant entreteniment a les corrides però apostant pel desenvolupament de l'empresa en el negoci del cinema. Així, només dotze anys després de la mort de

**DES DELS SECTORS
PROTAURINS
DE BARCELONA ES
CRITICA LA GESTIÓ DE
LA FAMÍLIA BALANÁ I LA
SEVA RELACIÓ AMB ELS
AFECCIONATS**

son pare va haver de tancar les Arenes. També va perdre l'explotació de la Maestranza de Sevilla.

A l'historiador Lluís Permanyer li queda pendent una segona part de la sèrie d'articles que el 2007 va titular 'Balañá, según Balañá'. Aquells reportatges naraven els records de Balañá Forts sobre el patriarca. Ara resta pendent la mateixa

operació entre el nét, Pedro Balañá Mombrú, i el seu antecessor, que frega els vuitanta anys i viu molt pendent del negoci familiar. L'empresa, però, ha aprofundit en la discreció i només trenca el silenci en comptades ocasions. La segona generació ha portat el negoci seguint l'estil de control de la gestió que tenia la primera. Però el nom dels Balañá ja no és indiscutible a Barcelona, on ha proliferat una forta competència: els toros fa anys que estan en decadència i el cinema es permet certa alegria amb la vida que han donat les multisales. Els Balañá han seguit marcant perfil amb les multisales Glòries, els cinemes Bosque o els Gran Sarrià. Atents a les modes que tornen, a l'Urgell han recuperat la doble sessió amb films dels anys 80.

Balañá Forts, però, no ha deixat encara el negoci perquè tingui la personalitat pròpia dels fills María José i Pedro 'Pete' Balañá Mombrú. Actualment, la família té dos fronts oberts amb l'administració: la Monumental i el Principal.

Deixar caure els toros

Salvador Boix, apoderat del torero José Tomás, admet que "l'afició n'esperava més, de Balañá". Més enllà de la modificació de la llei de protecció dels animals que prohibeix les corrides a Catalunya, els Balañá fa temps que estan fent passos enrere en el negoci taurí. De fet, el 2007 van cedir la gestió de l'única plaça de toros en actiu de Barcelona, la Monumental, a l'empresa Casa Matilla. "Amb la família Balañá els toros estan perduts", afegeix l'advocat Oriol Trillas. És cert que Balañá Forts continua sent l'amo de les places de Palma, Jerez de la Frontera i Linares. Però hi ha senyals que no ajuden a confiar en una aposta clara de futur de l'empresa en el sector. Tres setmanes abans de l'última corrida a la Monumental, durant les Festes de la Mercè del 2011, la Federación de Entidades Taurinas de Catalunya va intentar donar múscul a l'afició amb l'anunci de celebració del Primer Congrés Internacional Taurí de Catalunya. El conclave s'havia de fer a l'auditori de l'Illa Diagonal el 12 de novembre, però quan els organitzadors van contactar amb els Balañá perquè financersin l'acte, la resposta, segons expliquen fonts de l'entitat, va ser no.

L'afició taurina a Catalunya no s'ha quedat tranquil·la des que Pedro Balañá Mombrú va comparèixer al Parlament el 17 de març de 2010, durant la tramitació de la Iniciativa Legislativa Popular antitaurina que va culminar el 28 de juliol amb la votació que canviava la llei per 68 vots a favor, 55 en contra i nou abstencions. "Sóc català, sóc empresari i sóc aficionat als toros", va sentenciar en una intervenció que no es va allargar més de cinc minuts. Al diari de sessions les paraules de Balañá Mombrú no ocupen ni una pàgi-

L'ADVOCAT ORIOL TRILLAS AFIRMA QUE "AMB LA FAMÍLIA BALANÁ ELS TOROS A CATALUNYA ESTAN PERDUTS"

na. Els protaurins veterans, des que va obrir la porta a programar toros a la portuguesa, sense sang ni mort, li retreuen sobretot l'última afirmació. Des dels mateixos sectors taurins s'està convençut que el futur de la Monumental no seran els toros. Segons Trillas, ni la ILP que promou el sector per forçar un debat al Congrés dels Diputats ni la redefinició de la tauromàquia com a bé cultural impulsada pel govern espanyol no pot tombar una decisió ferma del Parlament. "Només ho pot fer el Tribunal Constitucional, i pot significar un pronunciament no abans de cinc o sis anys. Estic segur que els toros s'han acabat a Catalunya", conclou l'advocat.

Hi ha una negociació pendent: CiU, en la tramitació de la modificació de la Llei de protecció dels animals, va introduir una esmena de compensació econòmica per canvi de llei per lucre cessant. Un estudi de l'economista especialitzat en el món taurí Vicente Royuela va determinar que, entre el dany emergent i el lucre cessant, Balañá tenia dret a demanar una quantitat entre 300 i 550 milions d'euros, que només compta les entrades que es vendrien durant 99 anys a 40 euros cadascuna. L'esmena va donar un termini de sis mesos a partir de l'entrada en vigor de la prohibició de les corrides a Catalunya l'1 de gener de 2012 perquè el govern i l'empresa propietària de la Monumental pactessin la quantitat. Els pressupostos de la Generalitat del 2012, però, no han inclòs cap partida similar i fonts del govern apunten que la despesa estaria prevista finalment en els comptes del 2013. Un detall: es dona la circumstància que el PP, soci dels nacionalistes en la redacció del pressupost, vol vetllar... perquè no hi hagi mai una partida d'aquest tipus. El PP, simplement, confia a revocar la decisió del Parlament i que Balañá o qui sigui pugui tornar a fer toros.

Què passa al Principal?

L'arquitecte Toni Ramon ho explica en un complet estudi publicat al web Theatres at Risk. El Principal va ser el primer teatre de Barcelona i té l'origen al segle XVI, molt abans dels teatres francesos. L'antiga Casa de Comèdies ha passat tota mena de vicissituds i els Balañá només en són responsables dels últims 48 anys. L'última programació continuada ja data del període 1997-1999, quan Focus i Òpera Còmica van fer dues temporades d'òpera de cambra. Balañá va trencar amb Focus per fer gestió directa dels

teatres, però el Principal no va aixecar cap i el 2003 va tancar portes per obrir-les excepcionalment el 2006 com a bar musical. "Des de llavors està tancat i el seu aspecte és lamentable", explica Ramon.

L'Ajuntament de Barcelona, a través del delegat de Cultura i actual president del grup municipal del PSC, Jordi Martí, va estar a punt de tancar una negociació en el mandat 2007-2011 que es va frustrar, segons fonts municipals, per la indecisió de Pedro Balañá Forts, que va agafar la

**EL TEATRE PRINCIPAL,
EL MÉS ANTIC DE
LA CIUTAT, ESTÀ
TANCAT DES DEL 2003.
L'AJUNTAMENT DE
BARCELONA I LA FAMÍLIA
NO S'HAN POSAT D'ACORD
SOBRE EL SEU FUTUR**

vara de comandament de les converses al marge dels seus hereus. Hi va haver tres etapes: en una primera Balañá Forts va descartar els diners que li ofería el consistori i va proposar una permuta de terrenys. L'Ajuntament li va oferir uns terrenys a la plaça de les Glòries pendants de planejament. "Es va arribar a concretar molt l'operació", apunten fonts coneixedores del procés. Però no hi havia negoci immediat... En una segona etapa, la pedra de toc era la plusvàlua que es generava i que restava la quantitat de valor de 25 milions d'euros en terrenys que es va posar sobre la taula: el pacte era menys terreny i el cost de la plusvàlua inclòs. A la tercera etapa i final, Balañá va girar l'estratègia i va demanar diners en lloc de terrenys. "Amb el meu pare serà molt difícil", deia María José Balañá en plena negociació.

Enmig de tot el procés va aparèixer el debat sobre el futur de la Monumental i el projecte d'ERC, llavors al govern municipal, per convertir la plaça de toros en els Encants. Balañá Forts fins i tot va arribar a convidar Jordi Martí als toros per tancar l'acord del Principal *al tendido*. Els negociadors de l'Ajuntament van proposar al vell Balañá, el fill d'aquell històric patriarca, que el Principal seria la nova Ciutat del Circ i la família es trauria l'espina clavada del Paral·lel. Però Balañá Forts els deia: "Us heu declarat ciutat antitaurina i voleu prohibir l'exhibició d'animals, com voleu fer un circ?". En aquella negociació de tres anys llargs, només hi va haver un acord: l'Ajuntament es va quedar els terrenys que Balañá tenia a l'antic cinema Pere IV i va mantenir una línia oberta fins al canvi de govern. "No hem parlat amb la propietat", expliquen des de l'oficina del tinent d'alcalde d'Hàbitat Urbà, Antoni Vives.

Hi ha una postdata necessària encara en aquest recorregut de tres generacions d'una família clau per entendre el negoci de l'espectacle a Catalunya en l'últim segle. Els Balañá s'han sabut moure en les bambolines del poder: manant a primera fila, viatjant a Madrid, callant quan ha calgut, parant els peus als rivals i pactant molt amb el poder. Només Balañá Espinós va tenir una militància activa a la UFNR i es va considerar un home de país, al seu fill únic Balañá Forts els seus coneguts li han subratllat sempre determinades "simpaties amb CiU" i els néts del patriarca han hagut de suportar les insinuacions d'acostaments a Ciutadans-Partit de la Ciutadania. Res de res. I així ho precisen els fundadors del partit, els intel·lectuals que un dia van inventar-se dos manifestos i van aconseguir fer-se un lloc al Parlament. Així com Miguel Rodríguez, l'amo de Festina, sí que va finançar el partit, als Balañá els van conèixer de seguida: quan van demanar el lloguer del Tívoli per fer el primer gran míting després del bateig del CCCB, l'empresari ja tenia preparada la factura. Ni un descompte.

Anàlisi del tractament mediàtic

Més enllà del protagonisme indirecte que té cada dia a la cartellera d'espectacles, la família Balañá ha estat la gran absent dels mitjans de comunicació catalans al llarg dels últims anys. Ni tan sols les pàgines d'economia han estat un reducte per explicar els negocis de les diferents generacions d'aquesta nissaga. Potser el treball més acurat va fer-lo entre el 15 i el 18 de juliol de 2007 l'historiador Lluís Permanyer a les pàgines de *Vivir a La Vanguardia* en una sèrie de quatre reportatges titulats genèricament 'Balañá, según Balañá', escrits en primera persona per Pedro Balañá Forts sobre Pedro Balañá Espinós, de fill a pare. Massa centrats en els toros, el relat està incomplet per les negatives de la família de fer una segona part de Pedro Balañá Mombrú, el nét, sobre Pedro Balañá Forts.

També és imprescindible, tot i que més literari, el reportatge *Los Balañá (más o menos)* que el periodista José Martí Gómez va publicar el 24 de desembre de 2006 a *El País*, perquè dóna pistes del caràcter personal dels caps familiars i esmenta fins i tot la besnéta de Don Pedro, la nena que demana silenci a l'inici de la pel·lícula.

De manera més recent, la negociació de la Monumental i la gestió de la família en el món taurí ha estat motiu de crítiques obertes i gens dissimulades als mitjans i per part d'experts en aquest àmbit: hi ha el reportatge que Luis Nieto va fer el 2 d'agost a *Diario de Sevilla* pocs dies després de la votació al Parlament de la ILP que vetava els toros a Catalunya, en un debat que va ser molt seguit a Andalusia. "*Del esplendor al ocaseo y... premio gordo para los Balañá*", diu Nieto al titular, sense deixar de burxar en la indemnització "*entre 300 y 500 millones de euros*" al subtítol. I també hi ha blogs com *Cátedra del Toreo*, on Àngel González Abad, redactor en cap del diari *ABC*, es despatxa amb '*Balañá, el esplendor perdido*'. "*El silencio de la empresa Balañá ha sido duramente criticado por muchos aficionados que se han sentido huérfanos*", diu González Abad. En la mateixa línia crítica, Salvador Boix, apoderat del torero més mediàtic del moment, José Tomàs, no estalviava un calvot als Balañá en una entrevista al diari *Ara* el 24 de setembre de 2011, la vigília de l'última corrida a Catalunya: "L'afició esperava més de Balañá; hi ha hagut sensació de desemparament".

Hemeroteca

“Balañá, según Balañá”, *La Vanguardia*,
15/07/2007

“Los Balañá (más o menos)”, *El País*,
24/12/2006

“Del esplendor al ocaso y... premio
gordo para los Balañá”, *Diario de Sevilla*,
02/08/2011

Balañá, el esplendor perdido. Cátedra
del toreo (bloc especialitzat en
tauròmàquia), 09/02/2011

“A Catalunya s’ha normalitzat tot
menys els toros.” Entrevista a Salvador
Boix, apoderat de José Tomás. *Ara*,
24/09/2011

ALBERT BALANZÀ (Barcelona, 1972)

Periodista especialitzat en informació local de la ciutat de Barcelona, cap de Ciutats del diari *Ara* i director del setmanari *L'Independent de Gràcia*. Ha estat cap de Política i de Ciutats al diari *Avui* i ha treballat també a l'ACN, al gabinet de premsa del Departament d'Interior, a Ràdio Reus-SER, al *Diari de Sant Cugat* i a Ràdio Sant Cugat. [[@albertbalanza](#)]

MECENES

L'ANUARI MÈDIA.CAT no hauria estat possible sense el mecenatge d'aquestes persones:

Narcís Presas
Ramon Reig
Patricia Álvarez
Altori
Sergi Borges
Cesc Prat
Tomàs Manyosa Ribatallada
Oriol Ferran
Carles Solà
Lucia López Fernández
Jamesarmen
Dani Codina
Marc Sallas
Andrea Daza Tapia
Mmorant
Àngels Córcoles i Pàmies
Ponent
Andreu Jené Guimerà
Abukia
Xavier Vernet
Guillem Vilaseca i Jané
Fabia Diaz Cortés
Humbert Roma de Asso
Josep Lluís Alonso
Sara Celaya
Alexandre Ruiz i Gadea
Oriol Fuster i Cabrera
Virginia
Marta Ribaudi Trepà
Nin
Josep M. Osuna López
Josep Casadellà i Turon
Mònica González Gavara
xavier esteban cases
@aritzcirbian de @primitivefilms
M.A Claveria
David Marin
Jordi Soldevila Roig

Mar Gonzalez Sanou
Pau Ramon Montané
Quelob
Montse Saliner
Mireia Solé Vives
Laia Soldevila Roig
Josep Àngel Guimerà i Orts
Laia Balasch
Roarr
Mireia Gallardo Avellan
Alf Grafulla
Sònia Herrera
A_rodri
Taverna Escorxador
Josep Maria Casasús
Eliseu Arrufat
Gabri3d
Joan Tort
Cesc Castellet
Eduard Gimenez
Hyde87
Marta Vilalta Torres
Adrià Hereu Vilà
Dídac Roger
Jordi Palou
Cristina Mas
Norma
Helena Morén Alegret
Irene Jaume
David Domingo
David Mullor
Oriol Andrés
Rafael Comeche Palanques
J Cuixart
Montse Majench
Ure Comas
Cristina Escalona
Cèsar Palazuelos

Núria Ferrando
Feliu Ventura
Enric Rimbau
Agustí Grau
Centre Quim Soler
Mercè Marsal Puig
Jordi Gabarró
Miquel Perales
Arnau Aymerich Casas
Pep Marcé
Mònica
maavak
Marta Muixí
Ruben Carrasco Cano
Pau Esparch
Helena Ferrero
Família Odrizola i Marcé
Esther Díez Valero
Bel Zaballa
Cesc Invernon Rojals
Niska
Pltolosana
Jordi Solà i Ferrer
Elisenda Soriguera
Mateu
Lluís Garcia
Iñaki Aicart
Aleix Solans
Carles Bassaganya
Abb
JM Viaplana
Joan Josep Isern
Xavier Sospedra
Xavier Capdet Moya
Orxata Sound System
Marc Serrats i Bertran
Iolanda Parra
Jordi Torra
Bernat Castro Urban
Tniemi
Mar Roca
Francesca Pons
Anna-Priscila Magriñà
Jordi Miquel
Oriol Güell Rosset
Jose

Aitana Canela i Olcina
Jordi Bianciotto
Manel
Manel Cunill i Llenas
@dvdbou
Oriol Cortacans
Jordi Muñoz
Qazcona
Xavier Monge
Antoni de la Fuente
Hortènsia Galí
Leandre Romeu
Miquel Martín Gamisans
Roger del Jesús i Gallissà
David Datzira
Aina Torres
Laia Altarriba
Mariona Lladonosa Latorre
Núria Coral
Gferri
Francesc Ribas
Víctor Pàmies i Riudor
Bertran Cazorla Rodríguez
Gabriel Massip i Fons
Pere Dot
Daniel Camon
Jordi Pinyol Mercadé
Albert Font-Tarrés
Didosa
J Colell
Janquim
Carles Benítez
@elicano72
Arnau de Caldes
Ramir Calvo i Cubedo
Jordi Pedrós
Regor85
Laura Bayo
Sílvia Cobo
Lluís Àngel Ouro
Marc Prats
Josep Ribas i Carmona
Pepa Quintana
Octavi
Jordi Sant Gisbert
Albert Lladó

J.M Vidal Illanes
Oriol Rocosa
Quim Torra
Directe.cat
Martí Llobet
Dani Vilaró
Anna
Adrià Serra
R. Ferrer
Isabel Obiols
Eulàlia
Santi Bonnin
David Valls
Viric
Virginia Domínguez
Elena Rius Miró
M. Dolors Balanyà
Joan Jaume Olm Margarit
Joan Puig Massuet
Xiquein
R Calduch
Josep Maria Vila
Lluís Olivé Bulbena
Javellan
Maite Martin Alcaide
Ester F. Matalí
Bartomeu Buch
Joan Foguet
Rafa Xambó
Mxmariano
Pedro Gómez
Àngela Garcia Lladó
Antoni Riera Sisquer
Quico Ràfols
Marc Ordinas Llopis
Francesc Vila
lascorz13
Marta Ruiz
Joan Morales i Morera
Eugènia
Pep Pla
Albano Dante Fachin Pozzi
Albert Palà i Compta
Maria Manyosa Masip
David Canto
Raúl Flores

Ferran Casas
Miquelb
Roser Vernet
Gemma Permanyer Carner
Adrià Martin Cantos
Carol Nadal
Plujademaïs
Marc Font Ribas
Núria Amorós Simó
Micobu
Roger Angela
Xavier Olivella Rigol
Teresa Ferré
Saül Gordillo
Salvador Balcells
Cesk Freixas
Arnau Urgell
Sònia Bagudanch
Pau
Oriol Font
Albert García Catalán
Canela fina
Toni Strubell
Roger Palà
Jordi Quer
Joan Vila i Triadú
Dani Morell
Oleguer Presas
Maria Camats i Jaume Delclòs
Lluís Boet
David Bassa
Roger Prims
Oriol Rigola
Germà Capdevila
Jordi Masdeu Valverde
M. Àngels Pujols i Barniol
Jordina Tarré
Jordi Escoda i Cusidó
Miquel Andreu Pons
Gemma Garcia Fàbrega
David Fernández
Eduard Martín-Borregón
Marc Duran
Albert Sanchez
Oriol Lladó

Els coordinadors de l'ANUARI són ROGER PALÀ (Barcelona, 1978) i SERGI PICAZO (Barcelona, 1980)

Roger Palà [@rogerpala] és periodista. Actualment és cap de redacció de la revista *Enderrock*, actualitza el blog *Al darrera la nevera* i també col·labora amb mitjans com *El Temps*, *Nació Digital* i la *Directa*. És membre de la Junta del Grup Barnils i del Consell de Redacció de Mèdia.cat. En Roger ja va coordinar l'ANUARI del 2011 i enguany ha repetit l'experiència. Ho ha fet en companyia del periodista Sergi Picazo [@sergipicazo]. En Sergi treballa a la secció de política d'*El Punt+Avui*. També té un blog, *El perseguidor*, i col·labora en publicacions com la *Directa*. És membre del col·lectiu Contrast i ha participat en l'elaboració dels documentals *Després de la Pau*, sobre els processos de reconciliació a Bòsnia i el Líban.

ANUARI MÈDIA. CAT

ELS SILENCIS MEDIÀTICS DE 2011

Pvp: 10 €

grup de periodistes
Ramon Barnils

La Comunicació dels Conflictes
Internacionals Armats i els Socials

Als Països Catalans no existeix la censura, però això no vol dir que la llibertat d'informació estigui garantida. Més enllà de la que apliquen els règims totalitaris, la censura pren moltes i variades formes, i la més efectiva és el silenci amb què la majoria de mitjans aborden determinades informacions incòmodes per a l'*statu quo*. L'ANUARI MÈDIA. CAT presenta quinze reportatges en profunditat sobre quinze temàtiques que durant l'any 2011 van ser silenciades pels mitjans de comunicació. És una iniciativa de l'observatori crític Mèdia.cat, impulsat pel Grup de Periodistes Ramon Barnils amb el suport de la Fundació Escacc. El projecte té el suport econòmic i humà del màster La Comunicació dels Conflictes Internacionals Armats i els Socials de la UAB, dirigit pel professor de periodisme Xavier Giró, i del Col·legi de Periodistes de Catalunya. El gruix de finançament del projecte ha estat aconseguit mitjançant el micromecenatge, amb les aportacions de 262 mecenes a través de la plataforma Verkami.

Amb la col·laboració de:

Mèdia.cat
Observatori crític dels mitjans

Generalitat
de Catalunya